

JEZIČNIK.

„NOVICE“

pa

Dr. Janez Bleiweis.

Spisal

J. M a r n.

XX. Leto.

V Ljubljani.

Natisnil in založil Rudolf Milic.

1882.

OČE D^{or} JANEZ BLEIWEIS
O SEDEMDESETLETNICI SVOJI
DNE 19 NOVEMBRA LETA 1878.

Engraving by K. S. 1878

JEZIČNIK.

„NOVICE“

pa

Dr. Janez Bleiweis.

Spisal

J. M a r n.

XX. Leto.

Has. Urhovnik

V Ljubljani.

Natisnil in založil Rudolf Milic.

1882.

II
66210

Velečestitemu Veleučennu

Gospodu Gospodu

Franju Vitezu Miklošiču,

Doktorju, Profesorju Staroslovenščin

itd. itd. itd.

posvečuje

Spisovatelj.

Slavni Gospod Profesor!

Bilo je l. 1860, da sem pri Vas za učiteljstvo gimnazijsko malo da ne zamenuj opravi preskušnjo iz slovenščine, ktere sem ljubo mladino slovensko učil nekaj vže prej, redoma je učim od l. 1863, kadar sem po „Učiteljskem Tovarišu“ jel opisarati svoje pomenke o slovenskem pisanji. Snovali so se mi ti pomenki od leta do leta boljše in resnejše mnogim na korist in radost. Tega si vsot sem poklonil svojega Jezičnika Očetu národa Slovenskega o pretecelem njegovem LXX godu želež, da bi mogel vzajemno z njim še mnogo let rečno delovati za vero, dom in cesarja. A — človek obrača, Bog obine. Vitez Trsteniški nam umre. Iz spopšterovanja opisal sem koj letos njegovo delovanje ter zojakem svojim pokazal, kako je vzlasti po „Novicah“ dr. Janez Bleiweis postal nam Vodnik II. Kar je bil ranjši Slovencem na polji kmetijskem, obitniškem in narodnem — političnem in slovenskem, to in še več ste Vi na književnem Slovanom, pa tudi Neslovanom, kterim je slovansko jezikoslovje v čislh. Rad sem i jaz zajemal iz Vaših učenih knjig, in dovolite, da iz hvaležnosti Vam poklanjam **pričujočega Jezičnika** in v njem tudi Vam priljubljenega dr. Janeza Bleiweisa k **Vašemu** prihodnjemu **LXX godu** iskreno čestitajoč

Vaš

V Ljubljani 3. decembra 1882.

Josip Marn.

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

Non omnis moriar.
Horac. III. 24.

Smrť je težka! — vzdihnil mi je otec Slovenskega naroda, kadar sem bil zadnji večer 28. nov. 1881. l. pri njem po slovó.
Smrt je težka, zadnja ura huda, to čuti vsak, celó pravični, kajti je kazen. Vendar — non omnis moriar — tolažil se je poganski pesnik. Exegi monumentum aere perennius. Dovolj je spomina — Me pesmi pojó. Tako se je smel tolažiti i dr. Bleiweis: Me dela pojó!

Smrt je težka; vendar — vže pogani so slutili, da človek o smrti ne pogine ves, da duh živi dalje. Kar so oni slutili, kristjani vemo iz božjega razodenja ter verujemo, in to — non omnis moriar — je v veliko tolažbo vsakemu pravemu kristjanu.

Smrt je težka; vendar — blagor pravičnim, kateri v Gospodu umrjó, kajti njih dela gredó za njimi. „Le kar v srcu lep'ga stvari — Božja milost, obstoji; — Unstran sveta lepše žari, — Lepše se ponebesí.“ Ta poslednja tolažba — non omnis moriar — je v resnici blagovita, je torej najbolja.

In v tem smislu vzel sem jaz slovó od umirajočega dr. Janeza Bleiweisa. — Ko mi je malo ur pred smrtjo govoriti jel o delih Slovenske Matice, o rečéh, v katerih naj mu bodem jaz oporoke njegove izvršitelj; potolažim ga, češ, pustite to, o teh stvaréh poskrbijo drugi. Vi ste delali dosta, storili za nas, za narod Slovenski toliko, da nam ostanete vedno v spominu, da Vam hvaležni bodo mlajši; ali sedaj, pravim držeč ga za roke, sedaj izročite se le Bogu, ter ga prosite, da tudi On sprejame Vaš trud, da tam ne bo zastonj, in Gospod naj blagoslovi Vaše delovanje! — in poljubivši ga na lice odidem; on pa ugasne še tisto noč.

Bilo je l. 1878, o svečanem LXX. godu njegovem, da sem poklonil mu tedanjega Jezičnika rekši, da dr. Janez Bleiweis je na slovstvenem polji narodu Slovenskemu prav res Vodnik II. — Postal nam je to vzlasti po „Novicah“.

„Lublanske Novice“ — to je bil prvi časnik slovenski, ki je izhajal od l. 1797 do 1800 in ga je vredoval Valentin Vodnik. Po tem časniku je dal dr. J. Bleiweis naslov listu, ki ga je l. 1843 jela na svetlo dajati c. kr. Kmetijska družba, in kteremu je njen tajnik prav do svoje smrti bil dejanjski vrednik: „Kmetijske in rokodelske Novice“.

Delovanje ranjkega je slavno, in opisovali so je že in bodo še drugi; jaz se v naslednjih razpravah obračati hočem le na to, kaj nam je spisal in kako ali ktere pomembe nam je v slovstvu slovenskem in posebej v jeziku našem dr. Janez Bleiweis (r. 19. nov. 1808 v Kranju, u. 29. nov. 1881 v Ljubljani) vitez Trsteniški.

'Zučen na svet ne pride nobeden,
Štirje pa več vedó, kakor eden,
Le eden od drugih se moramo učít',
Le z branjam in z skušnjo se vedno modrit'.

Zatorej mi tudi v naših novicah
Vselej kaj taciga bomo vam dali,
Kar vterjeno je že v resnicah,
Kar drugi za dobro so že spoznali.

L. 1843. V smislu tega „Obuda“ str. 34. štejejo „Kmetijske in rokodelske Novice“, na svitlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe, v red devane od dohtarja Janeza Bleiweisa, c. k. učenika zdravilstva in tajnika omenjene družbe, svoj prvi tečaj od 5. julija do konca decembra, izhajóče vsako sredo na dveh četrtnih listih, s pošto po 2 gld. 30 kr., domá po 2 gld. na leto.

Izučen na svet ne pride nobeden; tako tudi dr. Janez Bleiweis z Dunaja ni prišel v Ljubljano izučen v slovenščini, marveč ga je s prva dokaj težko stalo dobro slovénsko pisanje. Ali — ker štirje več vedó kakor eden — pridobil si je koj v začetku več podpornikov in znanih pisateljev; eden od drugih so se učili; z branjem in s skušnjo se je pridno modril ter oglašati jel v večih in manjših spiskih slovénških v Novicah tudi sam.

Veči spiski njegovi v prvem tečaju so na pr.: „Ktere živinske kuge se imajo po léti nar bolj bati? Vrančnega prisada. — Nekaj za moje rojake, ki tobak pijejo. Naj popustijo majhne pipice s kratkimi cevkami, zdravju tolikanj škodljive. — Zbudite se gorénski suknarji! Kaže jim vzroke njihove slabe obrtnije, a tudi pomočke k zboljšanju po geslu: „V diru časa vtone, ki z njim ne plava“. — V manjših spiskih razodeva se umen vrednik na pr. v raznih oznanilih in novicah (Urno, kaj je noviga?), v opombah in pojasnilih k mnogoterim dopisom, od gnoja in gnojenja, o bramorjih in bezgavkah, o krajskih in nemških cepcih, o sadnem drevju, žganji, pogorelskih družbah in bratovšnjah sv. Florijana, o vražah pri živinskih boleznih, vzlasti v pogovorih včredstva ali včredništva itd. —

1. Bukve za kmeta, kako se ima per kupovanju, plemenenju, reji in opravljanju konj sploh obnašati, de bi jih bolezen obvaroval in v njih unanjih in notrajnih boleznih sam sebi svetoval in pomagal. I. Del, s podobšino za spoznanje starosti iz zob. V Ljubljani. Natisnil J. Blaznik 1843 št. 83. — To je prva knjiga, katero je dr. J. Bleiweis posebej spisal po slovénski, in kateri je ponatisnjen predgovor in kazalo v Novicah str. 19. 20.

Kako je pisal dr. J. Bleiweis slovénski, vídi se koj iz oznanila Nr. 1. na pr.: „Učenosti, umetnosti in znajdenja so se v kratkih letih tako razširile, de kdorkoli z njimi naprej ne hiti, ne posnema, kar so drugi koristniga znajdlji, ampak se terdovratno stariga derži, gre rakovo pot, vsaki dan mējn zna, se v zdajnim obrazenji svetá ne znajde, v sredi svojih rojakov, znancov ino prijatlov si neznan ptuj deželec zdi, in si ne more nikakor pomagati . . . Iz tega zapópadka je lahko spoznati namen, cilj in konc teh novic, namreč poduk in napeljevanje kmetavcov in obertnikov ali rokodelcov si svoj stan kolikor je mogoče zboljšati; ne pa dobičke z njimi iskati, pa tudi ne samo krajšine učiti, ali krajnski jezik čistiti. V pomankanji krajnskih besedí si bomo enako Rimcam, Nemcam, tudi Čeham, Rusam, Poljakam ptuje besede sposodili . . . Vsakkeri poduk v čistenju jezika ali v drugi reči nas bode razveselil, in nam za znamenje veljal, de se te novice prijaznih deležnikov razveselé.“ — In vže v Nr. 4 prosi vredništvo hvaležno: „Z veseljam na znanje damo, de se je zgodilo, kar smo vošili: namreč de so té novice ne samo v naši deželi, ampak tudi na Štajerskim, Koroškim, Goriškim, Teržaškim, Horvaškim in cló v Dalmaciji veliko prijatlov našle. Ker so se novice tako v vse naše sosédne dežele razširile, vošimo, de bi naši prijatli tudi iz teh dežel svoje skušnje, povésti iz njih sejmov, oznanila svojih iznajdb, posebne pergodbe, novo natisnjene

bukve ali knige i. t. d. vedit dali. Z veseljam bomo vse v teh novicah na znanje dali in tako storili, da se bo v teh listih vse bralo, kar kmetijstvo in obertnost teh dežel utiče. To je, kar mi želimo! — Spominjaje se vrednika prvih Novic tu in tam med letom — sklepa dr. Bleiweis oznanilo za naročbo l. 1844 na pr.: „Staro leto gré h koncu; pričijoče novice se tadaj priporočajo svojim prijatlam za prihodno novo leto, da naj jih še zanaprej, kakor dozdej, podpéraro . . . Tistim pa, ki so za naše novice pisali, se pri tej priložnosti poséбно zahvalimo in priporočimo, jih tudi zanaprej tako prijazno podpérati. Vsaka povest iz dežele nam bo veselje naredila. Zavoljo tega nam bodejo tudi druge reči — ne samo kmetijske in rokodelske — prijetne, ker namen teh novic je kaj za poduk in kaj za kratek čas Slovincam povedati. Kakor smo slišali, nekatere bravce posebno po novicah mika; tudi tem bomo vstreči se prizadjali in v prihodnim letu še več noviga povedali. Ker bomo razun povest iz slovenskih dežel tudi posebne unajne prigodbe za prihodno na znanje dajali, sklenemo to oznanilo s tistimi besedami, s kterimi je naš slavní pevec Vodnik ljubljanske novice v letu 1797 začel:

„Je kaša zavrela,
Se terga kej nit?
Kaj sosed moj dela?
Sim prašati sit.

Al umnost jmajo
Po svejti kej več?
Al druga kej znajo,
Ko jabuka peč?

Od tega Novice
Lublanske pov'dó;
Za nov lejt potice
Še take ni b'lo.“

II. 1844. Svést si, da le z združenimi močmi se mnogo stori, in to v pravi pokorščini do postavne gosposke, pričjenja dr. J. Bleiweis po Novicah Vodnikovih l. 1797 drugi tečaj s priliko o želodcu in drugih telesnih udih, o njih upor in voljni spravi, češ, stara prilika, ki še zdaj veljá.

Veči njegovi sestavki so na pr.: „Kaj je storiti, kadar človek zmerzne? — Pomočki, ki so človeku potrebni, če ga slab zrak zaduši. — Dokazik pogorelske družbe ali bratovšnje sv. Florijana in vabilo vanjo. — Franc Hladnik. — Pomoček zoper božijast pri prešičih. — Travník, na ktermu nemška detela že 21 let raste. — Kaj je storiti, kader živino napenja. — Bolezen v gobcu in na parklih. — Od navadnih napak pri mleku. Pogovor živinskiga zdravitelja (lékarja) z hišno gospodinjjo. — Iz Gradca o kmetijske družbe občnim zboru in njeni 25letnici. — Popis obertniske razstave v Ljubljani“ itd.

V manjših spisih se z Vodnikom pritožuje vrednik pri veliki c. k. pošti, da nekteri listov poredoma ne dobivajo, in da jih morajo pri nekterih poštah draže plačevati. V opombah k dopisom pojasnjuje svoje stališče na pr.: „Radi damo naš list v razmeno nasprotnih zvednosti. Nerezdelstvo je osnova vredništva, ravno potem bodo tudi naše Novice obcnokoristne . . . Vredništvo posebno veselí, da so naši ljubi Slovenci daleč od vsake strasti, in le z rahlimi besedi svoje misli razodevajo in eden drugiga, kar je nar prijetnišiga, z prijaznostjo podučé.“ — Vredništvu Karniolije pa na neki „sarditljiv sestavek“ pové jo po vseh ustih: „Nepriustranost (Unpartheilichkeit) je prva vodba vredništva Novic. Po temu vodilu se bojo vselej resnice razglasile, če one tudi temu ali unimu všeč ali po godu niso, ako le nespodobno niso rečene. Le takrat, kader eden drugiga podučimo, gremo po pravim potu naprej. Naj tedaj sleherni prevídí, da bo tó, kar pravi ali piše, tudi verla resnica“. Prekoristni so njegovi opomini o nekterih boleznih, o razdelitvi občinskih pašnikov, o českih kolovratih; prísérno je priporočevanje Vertovčeve Vinoreje, opisovanje velikih svečanosti o prihodu cesarja Ferdinanda in cesarice Ane Marije, katero „srečo in veselje“ so Novice praznovale s tem, da so Koseskega slavnostno pesem Slovenjo na posebnem listu dale natisniti. Dotedanje zasluge Novic in vzlasti njenega vrednika opéva pesnik v št. 12 (Še eno vošilo), in v 23. št. pri njih polletnem oznanilu pravi vrednik: „Kmalo jih bomo vidili v rokah vsaciga umniga kmetovalca in rokodelca . . . Oni pa, rodoljubni pisatelji, ki so nam bili v naši prizadevi za

prid in srečo Slovincov dosedaj pomočni, naj tudi v prihodnič prijazno podpérajó Slovenske Novice!

Kakor je po nasvetu Ž. Zoisovem nekđaj Vodnik vredoval „Veliko Pratiko ali Kalendar“ za l. 1795—97, tako je na priporočilo Kopitarjevo dr. J. Bleiweis pričel l. 1844 spisovati 2. Veliko Pratiko, ter jo je posebej dovrševal do svoje smrti. Knjižica je sploh znana, in vže konec prvega leta je na neko pohvalo iz Štajerskega povedal nje vrednik: „Do zdaj jih je že dva in trideset tavžent pratik prodanih, kar je očitno znamenje, kako prijetna je ta pratika ljudém“.

V jezikoslovnem oziru je dr. Bleiweis, oménivši vojske zastran „Gratz in Grätz“ po nemških listih, spregovoril, da mi Slovenci v edinosti pišemo in govorimo „Gradec“, nekterikrat ponavlja, da v Novicah ne želi nobenega jezikovega prepéranja. — O tako imenovanem ilirskem ali organiškem pravopisu je dal str. 67, 68 „Jezikoslovni razlog“ po besedah Majerjevih: „Tu treba počasno postopati, da nikogar ne silimo, nikogar ne žalimo in vunder zmiraj na bolje gremo“. In na „Pohlevno uprašanje“ J. Soedskega zastran u in v odgovarja str. 167, zakaj piše vrediti, vrednik, vredništvo Redaction, ter pravi naposled: „Dalje g. dopisatelj Novicam očita, de gorenčujejo in se nekterim besedam posebno grozí, na kar mu odgovorimo: Dopise, ki jih dobivamo, take natisniti damo, kakoršne smo v roke dobili, zunej tistiga, kar je duhu jezika in gramatiki suprotivno, kar tedaj poleg naše dolžnosti popraviti moramo, naj bo od koder hoče. Sicer pa mi ne pišemo ne za Gorence, ne za Dolence samo, ampak za Slovence. Zavoljo tega bo lahko vsak rodoljub prav vesel, de se je v Novicah sredstvo našlo, po katerim se vsakteri lahko z jezikoslovnim bogastvom matere Slovenje iz vsih krajev oznani in vdeleži, in ne bo želel, de bi se besede zaterale. Kam bomo pa prišli, če bo vsakteri hotel imeti, de naj se besede zaveržejo, ki v njegovim kraju navadne niso, ki so se tū ali tam v časa viharju zgubile? Mislimo, de nobeden, ki svoj materinski jezik in svoje očestvo ljubi, tega želel ne bo“. — In v poslednjem listu družega tečaja vrednik v „Zahvali in prošnji“ vže nekako ponosno piše: „Brez de bi se bahali, zamoremo reči, de so Novice v bližnih in daljnih krajih med prostimi kmeti in velikimi gospodi prav veliko in prav gorkih prijatlov našle. Clo vsim dopasti, pa bi hudo bilo — pravi neki nemški prigovor — zato nas ne žali, če morebiti nekterim po volji niso. Dve velikopomenljive namenbe je c. k. kmetijska družba z Novicami gotovo že dosegla: veliko koristnih podukov je namreč razglasila — in pri Slovincih ljubezen do materniga jezika močno zbudila in vnovič oživila... De bi prihodno leto slovnske Novice zopet toliko ali še več prijatlov našle, kakor do zdaj: to vóši vrednik Novicam k novim letu, in z veseljem z neumerjóim Vodnikom zapoje:

Veselo se kaže
Noy' létošni dan,
Mi serce ne laže
Ne létas, ne lan'.

III. 1845. S čestitko, naj bi le vesele novice v novem letu oznanovale Novice, pričele so svoj tretji tečaj. Prvim listom vsakega meseca je Bleiweis na čelo vpi-soval napise Vodnikove iz njegove Pratike l. 1796.

Veči spisi njegovi so na pr.: „Kako na tirolskih planinah prisadno vime pri kravah (ovčič ali sajovic na vimenu) ozdravljajo. — Za kmetijstvo visoko zasluženi možje. J. Haulik, škof v Zagrebu. — Kaj je storiti, kadar človeka strupena kača piči. V južnoslavijanskih deželah sploh znano zdravilo zoper vgriz strupenih kač. — Kaj je živini po leti nar bolj potreba. — Občinski zbor društva krajnskiga muzeuma. Spomin na Blejsko jezero. —

Metljaji na je'rih. — Mačji rep, kej dobra klaja za živino. — Očiten dokazik, kako koristno je deteljo gipsati. — Razdelitev velike občinske pašnje na Dobravah in pa nov pripomoček, šole po deželi napraviti. — Družtva zoper terpinčenje žival. — Živino pozimi bolezní obvarovati". —

V manjših opominja na pr. pristopiti k pogorelski družbi ali bratovšnji sv. Florijana, govori o pinji Ferlanovi in o drugih, o doneskíh za šolski zaklad po ženinih in nevestah, ljubim kolovratarjem v Žiréh o kolovratih českih, o smerti vsled pomanjkanja jedače in pijače pri ljudéh in živalih, o družbah treznosti in zmernosti, o družbi zoper terpinčenje žival v Monakovem in v Gorici, o šolah in šolskih bukvah, o napisu na spominku Kopitarjevem; naznanja povésti iz zvnanjih časopisov, nove knjige, razne kmetijske in rokodelske reči itd.

Kako naj se lika slovenščina in množi naše slovstvo, izpovedal se je na „Pozdravec vsem Slovencom“ iz Štajerja (Čujemo, da se naših Štajerskih spisavcov pisanje Vam Krajncem nič prav ne ljubi, ker ni tako, kakor vi govorite, ino to rad dodám, vsej tude Vaši Krajnski spisovi nam Štajercom neso célo po volji . . .) dr. Bleiweis v naslednji opombi: „Z veseljem zamoremo častitiga gosp. pisatelja zagotoviti, de Krajnci dobre bukve in spiske vsakiga slovenskiga narečja prav radi berejo, de jim je rajnki Kreml dragi pisavec bil, in de se ne spotikvajo nad tem, ali je kaka dobra reč v enim ali drugim jeziku pisana. Porok tega so nam Novice, ki spiske v raznih narečjih dajajo in zoper ktere se še nikoli nobeden bravec pritožil ni. Bolj pa, ko se bomo z pisanjem med seboj znanili, bolj se bomo različnih narečij navadali. Le peró v roke dragi prijatli! in pisajte v maternim jeziku prav velíko koristnih reči za svoje rojake in hvaležni vam bodo oni in njih vnuki. Dokler bomo pa premišljevali, kakó de bi mogli pisati, bomo zmiraj zadej ostajali. Ta je ravno žalostna na Slovenskim, de imamo tolikanj pismoukov, pa le malo pisavcov, ki bi pisali koristne reči razniga zapopadka, kterih nam tako zlo pomanjkuje. Kaj ima domovina od tega, če si se v šoli slovenskiga pismenstva naučil, če je pa tvoja pismenost le jalova vednost? le prazen meh brez moke? Taki prazni pismouki so — kakor smo se že prepričali — še le domovini v veliko škodo zató, ker drugim, ki niso tako, kakor oni, pismenstva izučeni, veselje pisanja kalijo, ker vse spiske očitajo, ki po njih glavi niso. De bi jih muri popil, take sovražnike lastne domačije! Še dan današenj velja, kar je slavni Vodnik v letu 1799 govoril, rekoč: »Kadar koli kake krajnske bukve na dan pridejo, ima sledni kaj čez jezik godernati, enimu je preveč po hrovaško, drugimu preveč po nemško in tako naprej; jez pravim: mi moramo krajnske slovenske besede poiskati sém ter tje po deželi raztresene in na to vižo skup nabrati čisto slovensino«. — Dobrih slovenskih gramatik nam ne manjka, ki nas učijo, kakó imamo pisati. Dokler pa ne bomo od raznih reči pisali in veliko veliko pisali, nam bo zmiraj slovenskih besed manjkalo in to pomanjkanje je nar večí zadržek slovenskiga slovstva. Upamo pa, de se bodo verli domorodci zmiraj bolj pisanja poprijeli v prid in čast svoje domovine! V Novicah jim je pot odperta, od raznih reči pisati: kdor nam kaj koristniga v natis pošlje, naj bo prosti kmet in rokodelec ali pa žlahten gospod, z veseljem bodemo vse sprijeli, ne gledavši na pisavca, ampak na to, kar je pisal“. — O novem pravopisu kaže vrednik: „Mi nobeniga k pisanju v novim pravopisu ne silimo in dajemo vsak spisek v Novice takó, kakor ga prejmemo“. — Persiljena opomba str. 32 pravi: „Ker smo se že večkrat prepričali, de nekteri še ne vedó, kaj de je namen kmetijskih in rokodelskih Novic, jih hočemo tega prijazno podučiti, kar pa z tem nar gotovši doseči mislimo, če jim prvi oglas c. k. kmetijske družbe pred oči postavimo, kteriga je ona po prijetim c. k. vikšim dovoljenju iz Dunaja, v nemškem jeziku med občinstvo dala . . . Prosimo, naj ta oglas posebno tisti dobro in na tanjko preberejo,

ki do zdej še niso vedili, de morejo spiski naših Novic razniga zapopadka itd. biti". — V opombi str. 36 prosi vredništvo, naj vsak razodene mu svoje pravo imé, in naj nihče ne zameri, če njegovega sostavka ni dalo še v natis, „ker se zmiraj po redu ravnamo, v katerim sostavke dobivamo. Več pa, ko ima vredništvo zalóge, bolje je. Z serčno radostjo moremo reči, de se je med Slovenci v ti reči novo, veselo življenje zbudilo". — „Le iz tega namena damo pričjoči sostavek (Ne korun ampak krompir) v natis, de nas g. pisatelj ne bo enostranosti dolžil. Prijazno razjasnjenje je prav, strastno prepiranje nam je pa grozno zoperno, zatorej se ga vedno ogibamo in prepira željne spiske na vso moč zatiramo... Kaj pa je prāv? Tega ni v stanu vsak presoditi, sicer bi kolobocija prava slovenšina bila. Vsak pameten Slovenec mora sam želeti, de se v bukvah saj čista slovenšina perhrani — te besede rajčiga gosp. škofa Ravnikarja so bile in bodo vodilo vredništva Novic". —

Posebej o pesništvu pa se je izpovedal dr. Bleiweis l. 44 v spisku: Na eni strani smešna, na drugi resnična, ki se glasi takole: „Nekiga kmeta je sinek prašal: „Oče! povejte mi vunder enkrat, kaj neki so vērzi, v katerih pevci svoje pesmi pišejo; celo leto si že glavo ubijam, pa ne morem nikakor praviga zvediti". Oče, ki tega sam ni vedil, mu odgovori: „Vērzi so verstice, ki zaporedama sledijo, na popirji nikoli od eniga kraja do družiga ne sežejo, in večidel na sredi na naglama prenehajo; dostikrat je clo ena versta veliko krajši od druge, če je pevcu nategama besedí zmanjkalo". — Pri marsikterim pevcu zares vērzi niso nič družiga, kot gole verstice in dostikrat je ena krajši od druge samo zató, ker so mu besede pošlje; od praviga pevskiga duha ni duha ne sluha. Pevec (pesmenik) mora rojen biti, pravi star pregovor; današnji dan pa že vsak pesme dela, in se ubija, de mu pot po čelu stoji. — Iz starih pripovedk je znano, de je nekdej krilati konj na svetu bil, ki so ga Pegaza imenovali, in kteriga so le pesmeniki jezdarili. Od tistih časov še dan današnji Pegaza jezdariti toliko pomeni, kakor pesmi zlagati. Imenitni Pegaz pa je le prave pesmenike nosil, vse druge derbali ni na sebi terpel, ter jo je na tla potlačil. Tacih pevčkov, ktere Pegaz jezdari, namesto de bi oni Pegaza jezdarili, (sie reiten nicht, sie werden nur geritten), tacih pevčkov je dan današnji cela truma. Ni bolj zoperniga na svetu, ko slaba pesem — naj tedaj opusti pétí, kterimu pesem ni dana! Sej je tudi ravno tako lepó in častno brez verstic kaj dobriga pisati: vsi ne moremo prepevati, pa tudi treba ni! Naj nam pravi pesmeniki prepevajo in s svojimi pesmami serca razveseljujejo: radi jih bomo poslušali. Vsak drugi pa, ki ni zató rojen, nej pesništvu slavó da, de ne bodo od njega rekli: „Ta tudi vprega Pegaza v galejo".

IV. 1846. „Novo leto se je za Novice prav veselo začelo, nobeno leto ni toliko deležnikov vnóvič pristopilo, kakor letos" — tako se ponáša vredništvo v četrtem tečaju, in pohvalivši pisatelje za mnogotere dopise koj v začetku pravi: „Če nam bodo dragi prijatli iz raznih krajev slovenskih deželá poredama za Novice kaj pošiljali, bodo one imé slovenskiga časopisa čedalje bolj zaslužile in od dne do dne svoj namen bolj spolnovale: podučenje v kmetijstvu in rokodelstvu, omikanje slovenskiga jezika in naroda".

V ta namen je spisal Bleiweis sam na pr.: „Döbler, sloveči umetalnik. Gotovi pomočki zoper rosénje v posteljo pri otrocih na prošnjo nekiga učitelja. — Svarilo kmetam, ki tobak pijejo. Opomin, kdaj korun saditi. Čuden, pa poterjen pomoček, de svinja mlade prasce sesati pustí. — Kmetovavci na noge — nad gosence in kebre! Živinsko zdravništvo. Stavljenje koz ali osepenec je velika dobrota. — Vbod vampa, kadar živino napenja. Od poletne konjske bolezni, ki se imenuje norost ali tišavka. Korun je začel na Kranjskim

po več krajih gnjiti. Kervomočnost ali kervoscanje. — Popis perve sadne razstave v Ljubljani. Alojzjeviše. Tomaž Jugović, mizar v Stari Loki na Gorenškem. — Dober svet gospodarjem in gospodinjam zavoljo klobas. Baron Klesheim pesnik. Mehkimu lesu ličnost likaniga terdiga dati. Ali se smejo ptuji rokodelci viši ceniti, kakor domači? —

V manjših spisih in oznanilih kaže nam na pr.: „Slovenca (Ravnikarja) tudi Francozje časté; o Pircu misijonarju in njegovim pisanji: de bi imele Novice v rokah vsaciga dobriga Slovenca biti. Pelin vsacimu kašlju nikakor ne služi in samolastno ozdravljanje je nevarna reč. S serčnim veseljem pozdravimo Drobtince — naših Novic ljubo sestrico. Gospodarjem in gospodinjam, naj nikar ne pripustijo navadniga neumniga ribanja, ki je od ene strani nepotrebno in le lenobi dekel služi, od druge strani pa hišam silno škodljivo. Lena dekla misli, de naj ji voda in povodinj stori, kar sama z žaganjem in ribanjem noče storiti. — O slabim zraku v majhnih kočah z veliko družino. Podobar, kateri se ne uči, ostane mojsterskaza. Kje si slovenski umétnik, de izdeluješ iz lepiga kamna ali pripravniga lesa z umetalnim dletam Andreje in Herbarte Turjaške, Valvazorje, Dolinarje, Vodnike, Kopitarje in sto družih? — Od koruna in njegove gnjilobe; od napredovanja v rokodelstvu. Eden družiga mora bezati (čevljar čevljarja, pek peka itd.), potlej gre vsaka reč naprej. — Prošnja do rodoljubov za slovenske imena krajev po Koroškem in Štajarskim. — O novim pravopisu, o Novicah in njih orlu, o dokladah, de le kar v Novicah in od vredništva na svitlo danih dokladah stoji, za to daja vredništvo odgovor itd.“ —

Knjižica 3. pa, ktero je spisal dr. J. Bleiweis posebej, je „Miloserčnost do žival“, na svitlo dala c. k. kmetijska družba, v polah deležnikom Novic l. 1846 brez vsiga plačila. O bukvicah teh govori str. 56 in str. 80, da jih je le 100 iztisov odveč in se dobivajo á 10 kr. pri Blazniku: „Od vsih strani slišimo veliko hvalo teh bukvic. Bog daj, de bi jih vsak otrok, pa tudi odrašeni ljudje po Slovenskim práv pridno brali in si tû dane poduke globoko v serce vtisnili!“

Z novim pravopisom je pričel dr. Bleiweis četrti tečaj, češ, s tem stopimo v kolo z drugimi Slovani, da oni naše, mi pa njih bukve lahko beremo: „Zdej ta, zdej uni pravopis, Novicam ličnost jemlje in bravec moti. Rodoljubni Slovenci niso svojeglavni, ampak si v občekoristnih rečeh radi roke podajo. Z radostjo in ponosam zamoremo reči, de so vsi slavni slovenski pisatelji tudi pisatelji Novic, in de nar bolj sloveči med njimi so jeli sploh pisati v občnim (Gajevim) pravopisu“. — „Res! poslednji čas je bil de so Novice na dan prišle, sicer bi nam bili mestniki in pa tisti kmetje, ki se veliko ž njimi pečajo, vso slovenšino pokazili. Novice, ktere se krog in krog zmirej bolj razširjujejo, so sedež živa bramba zoper to pačenje in mešanje slovenskiga jezika itd“. — „Če na koncu leta sami sebe vprašamo, ali smo skozi leto častitljivim deležnikom storjene obljube spolnili, zamoremo z dobro vestjo reči, de smo se dan na dan in na vso moč prizadevali, de bi Novice svoj namen dosegle. — Rekli bi, zvesto de smo namembo dosegle tečaja, — Tode služabnici molk, sodba spodobi se Vam! — Zahvalivši se za skazano podporo ter priporočivši za v prihodnje pisateljem, obljubivši v naslednjem tečaju prilogo „Kemijo Vertovčevo“ pa lično podobo Pija IX. v l. 48, poslavlja se vredništvo v l. 52, češ, kakor nove naročila kažejo, bode število prejemnikov Novic prihodnje leto še večé. „Vidi se, de se je zopet nova ljubezin do miliga materniga jezika vžgala. Veseliga serca tedaj vzamemo slovó od dragih bravcov z besedami Vodnikovimi: Veselo se kaže nov letašnji dan, — Nam serce ne laže ne letas ne lan“. —

Kaka je bila tedaj Bleiweisova slovenščina, naj pričuje njegovih v l. 41 danih Dvanajst (še sedaj) zlatih svetov hišnim gospodarjam: l. „Hočeš

dobro živino imeti, pridno ji streži: kar si ji storil, ti bo obilno povernila, in ne ona od tebe, ampak le ti od nje boš dobiček imel. Živina je kmetovavca nar veči bogastvo. 2. Kdor svojo njivo zanemari, nje vrednost na pol zmanjša. 3. Ljubiš svoje otroke, pridno obdeluj svoje polje. 4. Pri ženitvi glej pred vsem na dobro gospodinjo; s tako boš vesel živel, tvoje premoženje bo rastlo od dne do dne, in imel boš kaj svojim otročičem zapustiti. 5. Ne pripusti svoji družini nikdar se po semnjih klatiti, če nimajo kakšnega posebnega opravila. Take shodiša so učiliša slabiga zadržanja. 6. Če nisi vedno doma, ali na svojim polji, bo jelo pešati tvoje premoženje. Če se gospodar potika po nepotrebnih potih, je prižgal svečo na obeh koncih. 7. Pervi prihranjeni goldinar je kvas za sto družih. Ne veš, ali si boš zamogel vselej kaj prislužiti; to pa, kar si si prihranil, je gotovo. Blagó gré gori po niti, doli po vervi. 8. Nikdar ne terpi, da bi se v tvoji hiši kaj pogubilo, kar bi vtegnilo dobro biti za te in za družino, ali za živino in polje. Ena pest slame da dve pesti gnojá, ki zopet eno pest žita daste. 9. Glej, da se v tvoji hiši vse v lepim redi zgodi, in vse na svojim mestu stoji. Odkladki so odpadki. Dobro orodje, lahko delo. Na soncu in dežji v nemar pušeno orodje gré pod zlo, in sicer trikrat prej, kakor od dela. 10. Kadar hlapci orjejo, glej kakó delo opravljajo; skerbi za gnoj in polje dobro gnóji: gnoj je življenje njiv. Kdor ne gnoji, kar je treba, je tat svoje mošnje. Pri žetvi imej štiri oči: po nemarnosti se v enim dnevu lahko več pogubi, kakor v enim tednu pridobi. 11. Svoje otročiče izredi dobre kristjane in od mladih nog jih uči pridniga gospodarstva. Daj vsacimu kakih pet sadnih drevesc v skerb in postavi jih za varhe, tode ne za pastirje svoje živine, da se mladih letih miloserčnosti do žival vadijo. 12. Rad móli. Cela družina naj moli s teboj vsaki večér sveti roženkranc — in Bog ti bo blagoslovil tvoje gospodarstvo“.

V. 1847. »Leta tekočiga daj vam sreče obilno previdnost — Tudi naroda otès je slavniga čina poslopje« — mislil si je dr. Bleiweis, pričénši vredovanje petega tečaja svojih Novic.

Dohajalo mu je vedno več dobrih dopisov od vseh strani. Sam je priobčil v tem letniku na pr.: »Nov kruh iz ogeršičnih preš. Spominki na Gorensko. Amerikanska škoporeznica, ki vse druge prekosi. Šent-Elenska pšenica. Za božjo voljo ali še ne bo konec vraž. Novi zvonovi v Starim Tergu na Štajarskim. Dajte jesti lačnim! Alojzjevše v prvem letu po svojim začetku. Drobtince za novo leto. Kako prisadno pljučnico živine ozdravljati. Življenje ranjiga korarja Val. Staniča po dokt. Švabu. Premišljevanje na pogorišu koliseuma v Ljubljani“.

Vmes je obravnaval ob kratkem kmetijske in rokodelske reči; urno, kaj je novega? Pobiral je drobtinice iz raznih časopisov, naznanjal nove knjige, slovensko slovstvo, poslavljenja zaslužnih mož, umiranje znanih domoljubov, vpisoval v bukve črne pa tudi v zlate poredneže in neporedneže, obračal tako, da je v vsakem listu na čelu bila kaka lepa pesmica itd.

»Namesto navadne besede pevec se nam beseda pesnik v pomeni Dichter veliko primerniši zdi, pisal je vže v prejšnjem tečaju, sicer ne vemo razločka med tistim, ki poje (pevec), in pa med tistim, ki pesmi zлага (pesnik). Tudi ni vsaka pesem za petje, torej tudi beseda pesem ni prav pripravna za vse pesniške dela sploh. Vemo sicer, da tudi v nemškem jeziki včasih pesnika Sängers imenujejo, tode tû se ni zmote bati, ker to besedo le bolj izobraženi Nemci rabijo, ki razloček dobro vedó; prosti Nemec pa pesnika le Dichter imenuje. Naj bo tedej pevec, ki poje; — pesnik pa, ki pesmi zлага“. — Modri vrednik kaže se v modrih opazkah tu in tam. Kako kratko in krhko slika str. 34 na pr. pijanca: »Mislimo, da ni treba hudih nasledkov, ki iz pijanosti za človeško zdravje izvirajo, dolgo in široko popisovati: saj jih pijanci očitno na ogled

nosijo na posušenih možganih, na zgubljenim pomnježu, ognjenim ali pa perstenim obrazu, na suhih pljučah, na skerčenim želodcu, ki ni nikoli lačen ampak vedno žejin. Pogledj pijanca, kako vedno z glavo majè in kako se mu roke tresejo! K vsim prisadnim boleznim je natora pijanca silno nagnjena, protin (pútika) mu kosti lomi, zlatenca ga nadlega, vodenica se ga prijema! Če ga jetika ali vodenica ne umori, ga mertud (božji žlak) udari, de večidel v škornjicah umerje! — „Kakor smo letas deležnikom Novic lepo doklado — Kmetijsko kemijo — brez plačila podali, ktera je zlatiga denarja vredna, bomo tudi prihodnje léto Novicam kaj posebniga priložili, če bo število deležnikov toliko, de bomo v stanu, to storiti, piše v oznanilu šestega tečaja. In ktere doklade bojo neki to? — Perviè mislimo podati.. Zlato Vas, spisal Čoke, poslovenil Malavašič; .. druga doklada bo Divica Orleanska, spisal Šiler, poslovenil Koseski... Razun teh še podobno vozov na železnici.. pa napev k pesmi „Življenje“. — Novo leto bo tedej deležnikom Novic veliko veliko noviga in lepiga prineslo. In tako bomo z blagoslovom Božjim in s pomočjo verlih prijatlov veselo začeli novi tečaj in si skoz in skoz prizadevali, tudi poglavne liste Novic v tem stanu ohraniti, de bojo bravcam zmirej bolj všeč — de jim bojo vedno v poduk in veselje! Dosega tega namena bo vredništvu nar ljubši plačilo. Še enkrat povabimo k obilnimu naročilu na slovenske Novice, kterih cena z vsimi dokladami je tako majhna, de ga ni v celim cesarstvu časopisa tako nizke cene“. — In v „Slovo od letošnjiga tečaja Novic“ v zadnjem listu na koncu pravi tolikanj lepo: „Z véro, upanjem in ljubeznijo bomo novo leto začeli!“

VI. 1848. »Poštenje v sercu hrani slednji stan, — Bogá se boj, in derž pravice! — Verh tega mirno dolge leta — Kmetijo živi Bog in kmeta!« — voščile so Novice, kterim je od več strani ob novem letu došlo tolikanj prijaznih voščil, da jih natisniti niso mogle. „Kako prijetno je, ker ima po Novicah vsak bravec pravico, kakošno znajdbo, kakošen svèt ali kar si bodi brez plačila očitno oznaniti, ali pa za svèt v potrebi poprositi in se z daljnimi prijatli pomeniti in soznaniti. Bog naj obilno plača blago delo tistim, ki so Novice Slovincam dali in tako nas tamè rešili, v kteri smo poprej tavalil!“ — pisal jim je neki kmetovavec.

Dr. Bleiweis glasil se je v šestem tečaju pogostoma, na pr. v sostavkih: „Od plesniviga vina. Vata zoper otekljine in rane nar boljši zdravilo. Pomoček zoper sušico ali zginjavico nog pri konjih. — Slava slava našimu presvitlimu cesarju Ferdinandu I. — Krajnska hranilnica. Pomenki s kmeti in rokodelci v mnogih rečeh sedanjiga časa. Konstitucija. Prošnja krajskih deželnih stanov v rečeh slovenskiga naroda. Oglas kmetam zavoljo tlake, desetine in drugih gruntnih gosposkinih dacij. Odperto pisemce krajskih poslancov vsim Slovincam. Česar nam je zdej nar bolj potreba. Pogovor dveh kmetov zastran poslancov v Dunajski deržavni zbor. Sveti Oče papež. V kmetijskih rečeh za Ljubljano. Perva beseda Ljublj. slov. zbora v gledišču. Krajnc Krajncam (mojster-skaza)! — Slovensko društvo v Ljubljani. Spomin na Koroško Belo in njeno kislo vodo. Županova Micka. Vesela igra, igrana v Ljubljani. V rečeh slovenskiga pravopisa (nasproti Metelčici). Za koga se potezujejo Novice, če terjajo, de pride domači jezik v šole in pisarnice. Obdelovanje sončnic. Spomin popotovanja na sv. Višarje. Koroški in štajarski deželni stanovi in prihodnje avstrijansko cesarstvo. Opomin krajskim staršam, ki bojo letas svoje otroke v Ljubljanske šole perpeljali (zavoljo učenja v maternim jeziku). Belo-modro-rudeče barve. Veselica v Ljubljani zavoljo poterjenja starih slovenskih barv. — Bravcam (o ustavi ali konstituciji). Slovenskim poslancam v deržavnim zboru. Pervi prihodnji opravi deržavniga zbora. Važna novica iz Frankobroda. — Slovenci (o ustavi in o zboru). Kaj se v deržavnim zboru godí. Odgovor na vprašanje zavolj lovskih ribskih pravic. — Veliki zbor slovenskiga društva. Nagovor predsednika dr. Bleiweisa itd.“ —

Rad je povedal v mes katero od naših šol, od nauk in daril, slovenskim šolarjem pristojnih, od učencev in učiteljev, kateri jih kaj vadijo tudi slovenščine, od cesarske akademije Dunajske, ktera hoče biti močna podpora slovanskega jezikoslovstva; pisal je od družbe obertniške, o gostovanji s konjskim mesom; o požiganji na mahu ali na močvirji, o lovskih pravicah, o desetini in tlaki itd; o prederznosti beračev na pr. str. 40: „Resnične besede, ktere nam edini pomoček poterdijo, gerdo beračevanje zatreti, ki je: de nobenimu beraču, kteriga resnične revšine nismo prepričani, nič ne damo. Tudi naša misel je, de naj vsaka soseska le svojim revnim milošinj deli, ker tako se bo marsikter lenuh, ki zdej po neznanih krajih beračuje, dela poprijel. Ptujimu beraču pa, in posebno takimu, ki še lahko dela, bi ne smel nihče nič dati, — zakaj dokler ne bojo nekteri beraški potepuhi po ti poti pokorjeni, ne bo vse drugo nič pomagalo. Taka terdosečnost do posameznih potepuhov je prava miloserčnost do občinstva, ker bi nevredno beraštvo s korenino izrula“. — Nekterim sitnežem je str. 28 „enkrat za vselej dal na znanje, de vredništvo za nobeno v dokladi oznanjeno reč porok ni“. — Kar pa je oglašena bila konstitucija, krenil jo je polagoma na politično polje, in nekterim dopisnikom na njih pomišljevanje odgovoril str. 80 na pr.: „Novice morajo lahko razumljive biti; bravci Novic tudi kmetiškiga stanú morajo pa tudi s časam vred eno stopnjo naprej storiti... Z novo vladarsko napravo bomo dobili veliko novih besed, in nič ne pomaga: učiti se jih bomo mogli!“ — „Namen kmetijskih in rokodelskih Novic je vsim bravcam dobro znan; tedej vsak vé, de politika nikdar ni bila njih poklic. Vprašali so nas že od več strani... in opomnili, de bi... pri svojim poklicu ostali. De smo od 22. Sušca popolnoma iz vojníc stopili, ne moremo tajiti, in vsak rodoljub bo to za prav spoznal, ker posebni prigodki tudi posebno obnašanje potrebno storé. Kar je bilo dozdej dragim bravcam oznaniti potreba, smo jim v Novicah oznanili — in tudi prihodnjič ne bomo opustili oznanovati vse, kar se z namenam naših Novic veže“.

Temu namenu zvest je dr. Bleiweis Novicam vže 12. t. j. — prvi slovenski list brez cenzure — opisal z rudečim vencem na prvi strani, kjer razlaga, kaj je konstitucija t. j. „vladija, ktera pripustí, de prihodnjič ne bo le samo gospódka, temuč de bojo tudi deželni in mestni stanovi, ki bojo zató od ljudstva izvoljeni, pravico imeli govoriti, svoje želje in vošila v prihodnjih postavah in davkih pred tronam Cesarja odkritoserčno razodeti, in pa tudi zvediti, kakó in kam se državno premoženje vsako leto obračuje“. — Potem razklada, kaj je bila censura t. j. tiskarna sodnica, brez ktere dovoljenja se noben list ni smel tiskati. „Zdaj bomo tedej prosto pisali, kar bomo hotli, de bo le resnično in pravično. Oj, to je neizrečena dobrota, de nam niso usta več zavezane! Odsihmal bomo smeli v Novicah in kjer bodi brez ovinkov in brez zaderžkov vsako resnično napčnost in krivičnost očitno razglasiti in škodljive napake od kodar koli bojo prišle, med ljudstvo dati, de se bojo napčnosti in krivice po ti očitni poti zatirale, odvrčale, poboljšale. Iz tega cesarskiga sklepa vsak lahko presodi sedanji imenitni stan vredništva očitnih časopisov in Novic! Mi pa se v ti nam dodeljeni dobroti ne bomo prevzeli, z mirno kervijo se bomo vedno za resnico in pravico poganjali, poštemimu človeku nikdar ne bomo škodovali, marveč se bomo za-nj potegovali, hudobijam pa in terdovratnim hudobnežem ne bomo prizanesli, temuč jih bomo očitno svarili in grajali. Mir in edinost, vera, in ljubezin do Cesarja in naše drage domovine pa nam bodo tudi prihodnjič poglavitne vodila!“ — Naposled pa kaže, kaj je národna straža in nje pravi namen, sam tovarš perve kompanije narodne straže v Ljubljani, ter opominja, kako se za tolike dobrote skazujmo hvaležne.

„Za našiga Cesarja kri in življenje!... Cesar nas ne smejo zapustiti! — je klical dr. Bleiweis l. 1848, in krepkim besedam J. Koseskega str. 88:... „Kjer

so Cesar, tam so serca naše ... Dunaj sam na sebi ni naš gospodar; Cesar z vlado svojo nam ukazujejo, nej stanujejo v tem ali v drugim mestu" — pristavlja živo prošnjo, „de nam je zdej edinost in sprava z vsimi narodi našiga cesarstva nar bolj potrebna. Zdej ni čas enostranske ločitve in samosvojnih razpertij med Slovenci in Nemci — zakaj naše Cesarstvo je v silni nevarnosti ... Bratovska edinost med Slovenci in Nemci in vsimi družimi narodi našiga Cesarstva nam bo dala našiga Cesarja nazaj — nam bo dala moč; moč pa nam bo dala varnost in mir, po katerim vsak resničen prijatelj domovine hrepeni!“

„Sedanji čas prekucij po svetu je tudi čas gerdih laži ... Nekteri ljudje so tako hudobni, de jim nar svetejši reč ni več sveta, tedej zabavljajo čez cesarje in kralje — in tudi čez sv. Očeta Papeža se slišijo gerde lažnjive govorice, ki si jih le peklenski satan izmisliti zamore“ ... piše ondi, in v hvalo omenivši dobrega Pija IX. ponavlja, da nam je narodnost, „domorodstvo na svetu, razun vere, zdej nar svetejši reč (str. 153) in nasprot nemški državni zvezi in nemško-katoljski veri (str. 154) terdi: Mi spoznamo le avstrijanskiga Cesarja in rimsko-katoljsko vero!“ — „V avstrijskim cesarstvu naj katoljska vera prednja bo; judam se ne morejo prepustiti popolnoma enake pravice kakor kristjanam, češ, judje imajo v saboto svoj praznik; ... kaj bo potem, če bi kak judovski sôdar v nedeljo zraven cerkve sode nabijal, v katoljski cerkvi bi se pa božja služba obhajala (str. 196)! — Nar novejši in nar imenitniši novica mu je bil 2. dec. odstop cesarja Ferdinanda I. in nastop Franca Jožefa I., češ, dobili smo zares cesarja po milosti Božji (str. 208. 210)“.

Mnogo mnogo je pisal takrat dr. Bleiweis gledé državnega zbora in gledé poslancev ter modro svetoval svojim rojakom. — „Le pogovorimo se zdej o svojih vošilih odkritoserčno in z mirno kervijo — pro in contra, — de bomo, kar bo od več strani (per majora) za boljši spoznano, povedali svojim poslanikam (str. 50). — Ako boste vnovič poslance volili, volite umne, zvedene možé, ki znajo v imenitnim zboru možko govoriti, ki so vneti za pravično poravnanje vaših težav, ki so goreči ne le za odpravo tlake in desetine, temuč tudi za vesolni prid naše domovine (str. 134). — In str. 187 je na prošnjo mnogih dopisov slovenskim poslancam v državnim zboru priporočal: „Poslušajte, kaj slovensko ljudstvo od Vas terja: 1) Delajte pridni ustavo ... Nikar ne pripustite, de bi se v zboru druge reči kvasile, ki ne segajo v vaše delo ... Po nepotrebnih vgovorih Vi čas zapravljate, dežela pa drage denarje in nič ne pride naprej. 2) Skerbite, de naše cesarstvo edino in močno ostane. ... 3) Prizadevajte si take postave napraviti, zoper ktere se po pravici noben stan ne bo mogel pritožiti ... 4) Čeravno naj bo slobodnost dana vsaki veri, naj vender bo katoljska vera prednja vera avstrijske države. 5) Zavedite se, de ste slovanskiga rodu. Slován biti, naj Vam bo ponos! Slovani smo poterjeni zvesti steber avstrijanskiga cesarstva in bomo nepremakljivi ostali. Ne pozabite, de so Vas Slovenci poslali za slovensko ljudstvo se potegovati, ne pa za druge. Če so Vam pa Nemci ljubši od domačiga roda, recite to odkritoserčno, de bo slovensko ljudstvo vedilo, de niste zanj. Nikar ne mislite, de nekteri nemškutarji po naših mestih so slovensko ljudstvo — to bi bila grôzna pomota. 6) Ko Vam pa rečemo, de se imate krepko za slovenski narod potegovati, nikar ne mislite, de bi imeli zato sovražniki Nemcov biti. Bog obvari! Dajte zvesto Nemcam, kar Nemcam gré, pa terdno terjajte, de tudi oni Slovenkam dajo, kar Slovenkam gré. Enakopravnost naj bo sveta luč, ki naj vam sveti v vsih vaših naklepih. Noben narod nej družiga ne zatiruje — tako bojo mnogoverstni narodi mirno in prijateljsko živeli kot udje ene glave. 7) Nikdar ne obračajte plajša po vetru itd. — Tako boste pot pravice šli, in cela dežela Vam bo zatô hvaležna. — Novice pa bojo odsihmal vse vaše govore od besede do besede svojim bravecam oznanovale, ki jih boste v zboru govorili, tako de bo celo ljudstvo

vedilo, kdo je za-nj kej govoril in kaj de je govoril. Iz tega se bo vsak nar gotovši prepričal, kakšno ceno ima ta ali uni poslanec“.

Tako modro je svetoval vsem Slovencem (str. 195), de le „očitno in odkritoserčno govorite in pišite; ta svoboda ni samo nam vrednikom dana, ampak vsacimu človeku... Sicer pa, varite se šuntarjev, de Vas v nesrečo ne pahnejo“. — Taki očitni sveti so tudi veliko koristili. Ko je na pr. poslanec M. Ambrož jel se nekako čudno vesti na Dunaji, so ga Novice koj resno prijele (str. 178), in to je pomagalo (str. 207. 211), in vredništvo prav opazuje: „Novice bojo pazljivo gledale na prihodnje obnašanje slovenskih poslancov in ga svojim bravcam oznanovale. Kar bo dobriga, bojo z veseljem očitno hvalile, kar bo napčniga, bojo pa tudi očitno grajale. Nikdar se niso in se tudi prihodnjič ne bojo ravnale le po osébi, ampak le potem, kar oséba govori in dela. Govorjenje in dela so predlog, po katerim se pravično sodi... Ne tisti, ki le kričf: živi, živi Slovenija! je pravi domorodec, ampak tisti, ki se za njo trudi po eni ali drugi poti“.

Novicam je pridejal posebej „ustavno pismo, splošne postavbe nove vladije, o državnim zboru“; „pa spoznajmo tudi, je opominjal (str. 76), de se obširno izdeljanje nove vladije ne more v enim hipu zgoditi, in de tudi naši poslaniki na državni Dunajski zbor bojo mogli umni, prebrisani in zaupanja vredni možje in verli domorodci biti, de se bojo za prid svoje domovine serčno potegovali“. —

Kar je dr. Janez Bleiweis tù svetoval o državnih poslancih, to je vestno sploval domá vrednik Novicam pa predsednik „Slovenskimu društvu“, katero se je po Dunajskem v Ljubljani osnovalo, 6. junija ustanovilo, in koj pričelo blagovito delati. Koliko je storilo, to se bere v dveh slovesnih ogovorih predsednikovih (l. 25. 26. pa l. 49 — 52), vzlasti v velikem zboru 22. nov., kjer jo je Bleiweis očitno povedal, da smo po dani ustavi sploh vsi politikarji, da pa politika „slovenskiga društva“ obstoji v 3 poglavitnih rečeh: 1) de se edina močna Avstrija pod vladarstvom ustavniga Cesarja Ferdinanda ohrani in obvarje; 2) de se nam narodne pravice ohranijo, in 3) de vera naših očetov tudi vera prihodnjih Slovencev ostane. V dosego tega namena bode delovati treba po šolah, časopisih, bukvah. Pričelo je društvo tedaj nabirati za slovenski slovar, izdalo slovensko gerlico v prvih dveh zvezkih, dva razglasa Sloencam o Dunajskih prekucijah po Novicah, in po vsem Slovenskim v 5000 iztisih, 600 bukvic zoper terpinčenje žival razdelilo med ljudstvo, sprožilo slovenske napise po mestnih ulicah, nabiro milostnih darov potrebnim Hrovatom, razne predloge na ministerstvo o slovenskih šolah in o pravnim učilišu, o slovenskih barvah, potrebne odgovore v liste nemške in slovenske zoper natolcevanje Slovencev, spisovanje duhovnih ogovorov Vertovčevih in slovenske slovnice Potočnikove, razpravo o mesečnih imenih, napravo slovenskih besed in iger, tudi v gledišu itd. in razodevala se je vže o tedanjim dobrim delovanji slovenskiga društva želja, naj se razcvete iz njega slovenska akademija!

Duša vsemu temu blagovitemu delovanju je bil — se vé da — dr. Bleiweis, kteri je povabilo k naročevanju druge polovice Novic l. 1848 spremljal s temi-le besedami: „Dragi prijatli! novo življenje se nam je začelo od 15. Sušca — življenje težavne pričjočnosti, Bog daj, de bi bilo vesele prihodnosti! Nam je od Bogá odločeno novo rojstvo avstrijskiga cesarstva prestat; prosimo Vsigamogočniga, de ga bomo mirno prestali in skerbimo, de nas bojo naših vnukov vnuki hvaležni v spominu imeli. — Novice, — večletne in skušene prijateljice Slovencev — si bojo s pomočjo rodoljubih in za blagor domovine vnetih pomočnikov tudi prihodnjič zvesto prizadevale svojim dragim domorodcam ne le učenik v kmetijskih in obertniških rečeh, temuč tudi vodnik v vsim biti, kar sploh omikanje slovenskiga naroda in zvesto ohranjenje po ustavi vsim narodam od našiga mi-

liga Cesarja dogotovljenih narodnih pravic zadeva. — Ni skorej časopisa, ki bi tako mnogoverstne reči obsegel, kakor Novice, zato ker so bile skozi pet let edini slovenski časopis — in kakor so zdej ravnale, bojo ravnale tudi prihodnjič s posebnim oziranjem na vse, kar se po svetu imenitnega godi. —

V ta namen je pričel v l. 29 svojega Novičarja, v katerem je ob kratkem največ sam vse imenitnije novice — domače in tuje priobčeval, kar gotovo ni bilo lahko delo. — V l. 43 daje „Bravcam“ odgovor, zakaj so jih Novice mogle peljati na polje nove vlade, češ, „prekucije našiga cesarstva so prekucnile celo poprejšnje življenje vsih stanov. Dokler svet stoji, še taciga ni bilo . . . Novice so se že od svojiga začetka v l. 1843 goreče poganjale za povzdigo slovenske narodnosti — kakó neki bi zamogle zdej omolčati, ko je žetve čas prišel, kar so one toliko let neutrudljivo sejele! Dokler tedej ne bo nova vlada dognana, — dokler ne bomo po novih postavah vse v lepim miru in redu imeli, bojo Novice imele še opravkov dovolj za kmetiški stan in slovenski narod sploh. Kadar bo pa vse to lepo dokončano, bomo pa spet začeli orati in sejati, de bo veselje!“ — To ponavlja v povabilu na naročbo Novic za prihodnje leto l. 49: „Novi čas je prinesel tudi potrebnost novih vednost, torej Novice tudi v ti reči ne bojo zaostale in bojo svojim bravcam vse oznanovale, česar jim bo vediti potreba . . . Močna samostalna Avstrija pod vladarstvom našiga dobrega ustavniga Cesarja, nedotakljivost naše katoliške vere, in varstvo naše narodnosti nam bojo tri zvezde, ktere nas bojo vodile v vsim našim djanji.“

„Zdej, zdej so dobile besede ranjega Vodnika še le svoj pravi pomen, je klical v občini zboru slovenskiga društva; — ne Napoljonu, našimu Ferdinandu veljajo besede: Ferdinand reče: Ilirija vstan!.. — Tako je vže v l. 42 priobčevali jel „Povedanje od slovenskiga jezika“ z opombo: „Pod tem nadpisam je rajni Vodnik v Ljubljanskih slovenskih Novicah v letu 1797 od slovenskiga jezika marsikaj spisal, kar mnogim bravcam še morebiti ni znano, ker stare Ljubljanske Novice le malokdo ima. Ker dan današnji take spiske vsak Slovenec rad bere, bomo podali (z nekterimi popravki) ta sostavek svojim bravcam. De bi ga pač tudi nemškutarčki brali!“ — In l. 52 pomenljivo vzešši slovó od stariga leta piše proti koncu: „Bodímo Slovenci vseskozi!.. Leto 1848 je prineslo Slovincem rešitev dolgo — dolgoletniga jarma — kar so pa tudi Slovani to leto za avstrijsko cesarstvo storili, bo zapisano ostalo v zgodovinskih bukvah za vse veke. In kakor letas, čmo tudi prihodnjič Estrajhu nar močnejši podpora biti, torej veselo zapojmo Vodnikovo pesem, de se bo razlegala noter do Frankobroda: „Estrajh za vse. — Ako li če.. — Bit če, bit če — Estrajh za vse!“

VII. 1849. „Novice bojo ob novim letu nekoliko svoj nadpis premenile in se bojo imenoval: Novice kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči. — Novi čas je prinesel tudi potrebnost novih vednost. Imenika prejemnikov letas ne bomo dali. V začetku Novic je bilo treba svetu rodoljube in posebne prijatelje slovenšine pokazati, zdej pa je treba, de smo vsi Slovenci, ki nas je slovenska mati rodila“, pravi dr. J. Bleiweis konec šestega tečaja, in v začetku sedmega opominja tiste, ki le nemško brati znajo, naj ne mislijo, da znajo tudi slovensko, in gospode in gospé iz mest in trgov, naj nikar ne zabavljajo, češ, „to ni po krajnsko . . .; čisto je nemške soderge, ktere se moramo ogibati, kolikor je moč, ako hočemo, de bomo očistili lepi slovénski jezik, in mu tisto veljavnost pridobili, ktero zasluži in ktero zadobiti mora“, in z Vodnikom novim bravcem ponavlja, da smo Slovenci, in da naš jezik je slovénski.

Sam je pisal na pr.: „Kmetijska družba. Iz Dunaja. Veliki kmétijski zbor (zato, de bi poslanci mnogoverstnih deželá ministerstvu svoje misli in vošila razodeli, po kterih

bi se zamogle take postave dati in take naprave vpeljati, ktere bi bile mnogoverstnim deželam po volji). O soseskah krajnih, kantonskih in kresijskih. Vranji čerri prisad. Kako s človekam ravnati, kteriga je kolera napadla in kjer ni zdravnika na pomoč. Živina domá v hlevu. (Kmetje še zmirej nočejo spoznati, de živino domá v hlevu rediti veliko več dobička da, kakor jo na pašo stradat pošiljati. Po navadnih pašah ne dobí živina skorej nič živeža; ker po celi dan okoli hodi, še bolj lačna postane; gnoj okoli trosi; dostikrat bolezen naleze itd. In za vse te zgube, se še otroci poduku odtegujejo, de se po pašnikih okoli klatijo, lenobe vadijo, in se še sicer pohujšajo!) Imenitno oznanilo šole živinozdravilske in kovaške, kteri je bil vodja in prvi učenik. Nekaj od kmetijstva na Laškem. Kako kevžeh, smoliko in pljučnico pri konjih ozdravljati. In sicer mnogo manjših sostavkov o kmetijskih skušnjah in rokodelskih rečeh brez podpisa. — Tako je največ sam sostavljal poročila z državnega zbora, in Novičarja iz Ljubljane in iz mnogih krajev, kteri mu je prizadeval dokaj truda. Spisal je tudi: Kako naj bi se postave in druge oznanila v slovenski jezik prestavljale, de bo prav. Nekaj zastran državnega zakonika. — Žalostno oznanilo (o smerti Prešernovi) in prijazno povabilo (o njegovem spominku). Odperto pismice g. prof. R. v Ljubljani. Lloydov dopisnik" itd. —

Kmetijske družbe tajnik je govoril in pisaril mnogo v njenih zborih, in tako tudi v Slovenskem društvu predsednik je vredil glasilo njegovo, in to je 4. Letopis slovenskiga društva na Krajskim. Prvi zvezek. V Ljubljani. Natisnil J. Blaznik. l. 1849. 8. str. 44. —

Odgovorni vrednik se je Novicam na čelu zapisal v 25. listu (prej: V red devane od . .) dr. J. Bleiweis in izvrševal ta svoj posel skrbno tudi v raznih opombah in pojasnilih, v odgovorih in pogovorih vredništva na pr. s častitimi možmi, ki za Novice pišejo: „Nar poprej se vredništvo lepo zahvali za veliko prijaznost, s ktero gospodje dopisniki iz vsih slovenskih krajev Novice z mnogimi sostavki podpirajo, in prosi, de bi tudi prihodnjič tako ravnali. S to prošnjo pa sklene vredništvo še eno drugo, namreč: de bi vse sostavke, ki niso kmetijskiga ali rokodelniga podučivniga zapopadka, kolikor je moč le prav kratko pisali . . Kratko pa dobro! . . Kar le osebné zadeve vtiče, jih ne moremo v Novice jemati, če nimajo tudi imenitosti za občinstvo . . Za take reči — se vé de spodobno pisane — služi doklada — v njej prosto govoriše . . Za oznanila in priporočila v dokladi pa vredništvo ni odgovorljivo . . — „Novice so nalogo na-se vzele kmetijstvo in obertnijstvo učiti, zraven tega pa tudi sploh za omiko slovenskiga naroda skrbeti, ker brez zadnjiga se ne more prvo v sedanjih časih tečno zgoditi — in tega vodila se bojo tudi prihodnjič zvesto deržale“, pravi v povabilu na naročbo druge polovice, in v tem smislu se opravičuje v prvem velikem zboru Kmetijske družbe 20. nov., in potrjuje v povabilu na naročilo za prihodnje leto: „Namen in obsežek nar starejiga slovenskiga časopisa, kteriga ste pripomoč naših nar imenitniših pisavcov, in zaupanje našiga naroda krog in krog po Slovenskim tako razširile, de ni skorej kraja, kamor bi Novice ne šle, sta bravcam dobro znana — in ravno taka bosta tudi prihodnjič ostala . . Ne strastno, ampak mirno se bomo za pravice Avstrijskih Slovincov potegovali“. — Zastran oblike ali jezika samega pravi ondi: „Vse pisanje v podučnih sostavkih bo v navadnim čisto slovenskim in lahko umevnim jeziku Novic, ktere slovenskimu ljudstvu namenjene, morajo pred vsim skrbeti, de se v bravcih veselje do branja obudi in se jim ne odtegnejo, rekoč: „tega ne razumemo“. Prav je, de se drugi časopisi v svojih sostavkih za bolj učene Slovence višjiga jezika poslužujejo, ki se občno-slovanskimu bliža, — namenu Novic se pa v navadnih sostavkih ne prileže drug jezik, kakor naš čisto slovenski, ki ima tudi svoje prednosti“. —

„Iz dvojniga namena ponatisnemo pričujoče gojzdne postave (Waldordnung), ki jih je cesarica Marija Terezija v letu 1771 na znanje dala, piše str. 98. Pervič: je v njih toliko lepih in koristnih podukov v gojzdni reji, de zaslužijo sploh znani biti vsim kmetovavcam. Drugič: naj bojo slovenskim prestavljavcam izgled, kakó naj bi se iz nemškega v slovensko prestavljalo, de je prestava v duhu narodoviga jezika in de je lahko umljiva“. — „Za Slovence po slovensko!“ kliče v spisku .. Nekaj zastran deržavniga zakonika — ter uči: „Čistimo jezik, pilimo ga, gladimo ga, trebimo mu mah ptušine, ki ga obraša, mislimo in pišimo v duhu slovenskim, izposodujemo si, posebno kar nas je bližnjih bratov, besede, ki nam jih manjka, — nikdar pa ne pozabimo: de na razumu in omiki ljudstva je vse ležeče. — De si pa zraven svojiga čistiga slovenskiga jezika pridobimo tudi popoluama znanost ilirskiga jezika, naj se na vsacim slovenskim gimnaziji napravi tudi učiliše ilirskiga jezika: le to je prava pot vzajemne književne zveze“.

O tej stvari je koj v začetku 1849. l. str. 9. povedal te-le poštene misli: „Tudi mi smo te potrebe živo prepričani, de morajo Slovani kadaj eni edini pismovinski jezik imeti, kakor ga imajo Nemci in drugi narodi. Nemci se nam sicer zdej posmejujejo, ako kaj taciga želimo, in pravijo: Kaj boste vi Slovani, sej še eden družiga ne razumete, kar se je lani v Pragi vidilo, ko ste se mógli v zboru nemškega jezika poprijeti. To je dan današnji res — ali kdo je tega kriv? Slovani ne — ampak tista moč, ki je pod imenam „Pangermanismus“ Slovane v sužnosti imela toliko in toliko let. Zató je zadnji čas, de Slovani postanemo, kar nas je Bog vstvaril — kakor so nas naše matere rodile! Smo slišali praviti, de nam je nebeški Oče tudi mervico uma in razuma dal, kakor Nemcam — in de tudi Nemci eden družiga ne razumejo, če pridejo nemški Švajcarji, zgornji Avstrijanci, Prajsi, Parci (Schwabens), Danci, Meisnerjanci, Hanoveranci, Hesnerji itd. skupej, in če vsak po svojim jeziku govori. Nemci! potegnite poprej bruno iz svojiga očesa, preden se spodtikate nad pezdirjem svojiga bližnjiga! — Pismovinskiga jezika nam je Slovanam tedej takó potreba, kakor Nemcam — tode pismovinski slovanski jezik ne sme prisiljena mešanca biti, ampak mora izvirati sam iz sebe iz cvéta vsih kar koli je moč izobraženih slovil ali narečij. Dajmo tedej mi slovanski narodi nar poprej zgubljene zaklade svojiga jezika pri prostim ljudstvu iskati; po tem nej izobražuje vsak narod svoj materni jezik — in sad vsiga tega bo kmalo občji pismovinski jezik“.

Iz tega nagiba je sicer verno priobčeval Vodnikovo lani prenehano „Povedanje od slovenskiga jezika“ iz l. 1797—8 pod naslovom: „Kaj Vodnik od nas Slovincov in slovenskiga jezika na dalje piše“ v sedmem tečaju svojih Novic (str. 83—205), ter je ž njim kazal nasprotnikom: Slovensko me pravio — Domači vsi prek („De smo Krajnci po deželi, to sami vemo; pa še tudi to vemo, de smo Slovenci po rodu, in de iz rodú izvira edino pravo ime našiga jezika, ki — vsim nevednim nasprotnikam vkljub, ki resnico in pravico zatirati in mirne Slovence neprenehama dražiti hočejo — je bil, je, in bo slovenski jezik na vekomaj. Amen“); vendar je tudi v tem oziru s priljubljenim svojim pesnikom vedno klical: „Le naprej, naprej, verli domorodci! v prid domovine — in ne dajte se motiti, če ravno pisano gleda protivnik. Kdor se za omiko ljudstva trudi, dopernaša Bogú dopadljive dela, de si ravno nasprotna derhal, ki križema roke derži in lenobo pase, reži na njegove dela, jih čerti in černi. Pomnite Koseskovih besed:

„Černiti sicer je vaje svet, kar sije,
Podreti v prah visoko mu je mar;
Pa se ne boji! Še sere veliko bíje,
Ki vneta so za svit in čisto stvar.
Zijavni terg življenje v kvantah gubi,
Blagejši duh podobe višji ljubi“.

VIII. 1850. „Leto 1848 je veliko obljubilo, leto 1849 je malo tega spolnilo, Bog daj! de bi iz težav in kervi pretečeniga časa o novim letu razcvetela oljka miru in sprave med vsimi narodi avstrijskiga cesarstva, in de bi kraljevala živa ljubezin med tronam in ljudstvam! Le v miru rodijo vednosti bogat sad! le v miru obdeljuje kmetovavec veselo svoje polje in pričakuje z lahkim srcam gotovih pridelkov; v miru obertnost in kupčija srečno napredujete, in jezéro in jezéro glav in rok skerbí za bogastvo dežele, ki se ji odtegnejo o potrebi krivavih vojsk... Novo leto bo rodilo državni zbor, še poprej pa deželne zbore, in vstanovitev novih srenj, ktere so korenina vstavne vlade... Bog daj! de bi vlada in ljudstva razumele imenitni klic noviga leta, v katerim ima beseda vstave še le mesó postati“.

Tako milo je pisal dr. J. Bleiweis v prvem sostavku „Misli o novim letu“ osmega tečaja, v katerem je posebej priobčil na pr.: „Zdravila zoper kevžeh in prisadno pljučnico konj. Snaženje živine. Začetek kovaške in živinozdravilske šole. Smoliko konj ozdravljati. Podučenje, kako naj se bolniku streže, ki je na vročinski bolezni — legarju — zbolel. Pomenki v kmetijskih rečeh. Ali je prav zdravi živini na spomlad pušati. Nekteri nar imenitniši pripomočki za povzdigo kmetijstva. Kdo sme bolno živino ozdravljati. Od garij in lišajev pri živini. Kako se ravnati, če človeka griža napade. Kjer je kolera, ne píte noviga vina (mošta). Kako naj kmetovavec ravná, de svojo govejo živino kuge obvarje. Kaj so zbornice za kupčijstvo, obertnijstvo in rokoletstvo? Kaj je njih namen, in kako se imajo vstanoviti? Novi stan kmetijskih družb v našim sedanjim vstavnim cesarstvu. — Spomin popotovanja po Štajarskim in Gorenskim. Spomin na Gradec. — Nektere besede o volitvi županijskiga odbora v Ljubljani itd.“ —

Spisovaje in napovedovaje veliko delo „Živinozdravništva“ je spregovoril tu in tam o samoukih, ki se pečajo z ozdravljanjem živine. Pa — „če se mora čevljar, kolár, úrar, in vsak rokodelec iz perviga učiti začeti, ako hoče dober mojster postati, in ne mojsterskaza, bo vsak previden človek lahko spoznal, de tudi živinozdravilstvo podúka potrebuje, ker je živinsko truplo prečudna mašina, ktera se mora na tanjko v opravih poznati. Le podúk iz perviga, potem pa skušnja delata praviga mojstra v zdravništvu; sama učenost brez skušnje je puhla vednost, — sama skušnja brez po podúku razjasnjene glave je pa slepo poskušanje tje v en dan na dobro srečo, slepi kokoši enako, ki tudi včasih kakšno zerno najde“ (str. 98). Razun prekristnih in primernih ogovorov v družbi kmetijski in v šoli živinozdravniški je njegovih tudi v tem tečaju več manjših drobtin in skušenj kmetijskih in obrtnijskih.

Kakor v kmetijskih in obrtnijskih, tako je moder sovétnik bil Bleiweis tudi v županijskih in državnih rečeh svojim rojakom. „Mnogim bravcam, ki so še le o novim letu Novice ali sploh slovenske časopise brati začeli, povemo, de kronovina, vstava... Ker rabijo tudi drugi Slovani to besedo, čeravno v moškim spolu (ustav), smo jo tudi mi na Slovenskim vpeljali pa v ženskim spolu, tedaj pravimo in pišemo vstava, pa ne ustava, ker v in u pri nas na Slovenskim ni edino; — vstaviti pomeni einsetzen, — ustaviti pa aufhalten“ (10). — „Če stare zgodovinske bukve naših starih očakov beremo, se bomo prepričali, kako imeniten je bil župan... Zdej, ko so soseske dobile po novi vstavni vladi zraven večí oblasti tudi pravico domačiga jezika nazaj, se spodobi, de se ptujih besed znebimo in se poprimemo spet dobrih starih domačih, in de častitljivi besedi župan spet tisto čast nazaj damo, ktero je po grajskih hlapcih izgubila (131)... Nekdanje soseske, občine (srenje) s svojimi „rihtarji“ so bile vse kaj družiga od sedanjih s svojimi župani, in kakor cesar vlada cesarstvo, kralj kraljestvo, knez knežijo, vlada — se vé de v primernim pomenu in obsegu — tudi župan s svojimi svetovavci županijo (155)... Če bi mi bili župan ali srenjski mož v kakšni soseski, bi si prizadevali svoje sosede pod-

učiti, de bi v vsaki soseski 3 postave sosesčanje sami sebi dali: 1) vsak otrok se mora brati, pisati in rajtati učiti; 2) vsak hišni gospodar mora svoje pohoštvo zavarovati; 3) vsak, ki ima sadne drevesa, jih mora gosenc čisto otrebovati. Koliko dobička bi to prineslo soseski (83)!.. Spoštovanje postav je prva dolžnost vsacimu državljanu, naj bo prost bajtar ali narvišji minister.. Pošten časopis ne derži z nobenim stanom, naj bo ta ali uni — ampak on se derži le resnice, pravice, postave (220).

Mnogo premnogo truda mu je dajal Novičar iz Ljubljane in iz mnogih krajev. „Od več strani nam častiti bravci razodevajo želje, de bi, kakor imamo Novičarja za Ljubljano in Krajnsko deželo, ga napravili tudi za druge slovenske dežele, za Štajarsko, Koroško, Istrijansko, Goriško. Se vé de so nam dopisi tudi iz družih slovanskih dežel dragi“ (132).. Na povabilo dohajalo mu je tolikanj dopisov, da je nekterikrat ponavljal vrednik: „Dobro in kratko! prosijo Novice, ki bi rade v vsakim listu svojim bravcam veliko povedale“. — To leto se je delovati jelo vzlasti za slovenske šole, v slovanskem društvu itd. Razodel je „Odkritoserčne vošila zastran šolskih bukev v začetnih šolah po Slovenskim“, o pravicah učiteljev in mežnarjev, o pristojnem zboljšanju njih stanú.. „Iz mnogih skušnj se nam dozdeva, de nekterim ni prav, če se v Novicah od nekterih šol govori, od družih pa ne. Pa kaj morejo Novice zato? Saj smo prosili, de naj bi se nam od vsih dopisovalo. Če nekteri rodoljubi od te ali une šole kaj pišejo, in jo vneti zavolj lepiga napredka hvalijo, — naj se oglasé tudi drugi za druge! Tako bo sprejela vsaka svoje“.

O Novicah in svojem vredovanju nasproti Kmetijski družbi in pravemu založniku, pa sploh o naših domačih stvarih, se je dr. Bleiweis izpovedal resnobno v spisku: „Lloydov dopisnik in njegova stranka“. — Iskreno je poprosil Krajnsko zgodovinsko družbo: daj zgodovino Krajnske dežele v slovanskem jeziku na svetlo! za priprosto ljudstvo, pripravno za berilo v ljudskih nedeljskih šolah po deželi (163).. — Pozorno je obračal se na porotne sodbe, na vradnije, ter poročal jim „Zastran pripravnosti slovanskiga jezika za sodnijske zapisnike“, češ, „Novice niso nikdar prenapetiga in nemogočiga zagovarjale, in marsiktero reč, zavoljo ktere so bile one pred létam še križane, spoznajo zdej možjé, ki so nam bili takrat nasprotniki. Tudi to reč bomo mirno in tako razsodili, kakor je... Naj to odkritoserčno razjasnjenje tisti slavni gospodje presodijo, kterim je naloženo, vstavne ljudske pravice ravno tako varovati, kakor skerbiijo, de se vradnikam nemogoče opravila ne nakladajo. Če kdo misli, de smo v tem razjasnjenju kaj napačniga terdili, prosimo, naj nam odkritoserčno odgovoré — pa le pošteno in z dokazi, ker le po ti poti se resnica razjasni, ne pa z natolcevanjem in čertenjem, ki je le orodje brezvestnih protivnikov slovanske ravnopravnosti“ (204). —

IX. 1851. „Društvu slovanskemu vošim veselo napredovanje iz cele moči.. Bravcu Novičniku iskrene članke itd.“ — v novem letu! Ti so res prihajali na svetlobo; iskreno so se množili pisavci pa tudi bravci. — V Slovanskem društvu so razun družih reči vže preteklo leto sestavili prvo slovansko čitanko za gimnazijo. Stvar to je vodil in nekoliko vredoval dr. J. Bleiweis, in sam v njej priobčil: „Življenje divjiga konja. — Kako si ribe gnjezda delajo“. — Natisnjena z naslovom: *Slovensko Berilo za prvi gimnazijalni razred*. V Ljubljani 1850. 8°. str. 183. Natisnil in založil J. Blaznik — bila je to leto potrjena za šolsko rabo.

V Novicah je v devetem tečaju spisal ali poslovenil dr. Bleiweis na pr.: „Vodnik pri živinoreji našim gospodarjem in gospodinjam. Nova dacna ali mitna tarifa za vse dežele avstrijanskiga cesarstva. Kmetijske vošila. Opomin kmetovavcam po Krajnskim, Štajarskim in Istrijanskim. Premišljevanje o porotnih sodbah. Nekatere povestice od živinskih mazačev in mojstrov-skazov. Kaj je žabica pri goveji živini. Dopis iz Sol-

nograda. Poljske pridige prof. dr. Stöckhardta. Natanjčin poduk, da tudi živina soli potrebuje, — da se živini soli dajati dobro splača, — in napeljevanje, koliko, kdaj in kako naj se ji sol daje. Pomečki zoper krompirjevo bolezn. Čigavo je blago, ki o povodnjih po vodi priplava in ga kdo vjame. Kako se pomanjkanju nastelje ubraniti. Hvala prešičje reje. Zdravilni svèt za zimo (zoper ozebljino rok ali nog). Velki zbor kmetijske družbe itd. — Nekaj teh dal je na svetlo brez podpisa; tako premnogo manjših kmetijskih in živinozdravniških skušenj, obrtnijskih novic itd. —

Ker se mu je prijateljsko pridruževalo čim dalje tem več pomočnikov — pisateljev v Novicah, skladal je tem lože sam posebej knjige, in njegova 5. knjižica: Nauk murve in svilode rediti in svilo pridelovati. Po spisu doktorja in profesorja Fr. Ksav. Hlubek-a za Krajnsko deželo vredil dr. Janez Bleiweis, na svetlo dala Krajnska kmetijska družba. S podobami na štirih listih. V Ljubljani 1851 m. 8° str. 54. J. Blaznik. V dveh razdelkih: Sviloreja. Murvoreja. — Knjiga 6. pa je: Nauk zdrave in bolne kopita podkovati in kopitne bolezni ozdravljati. Spisal dr. Janez Bleiweis. Pervi del „Živinozdravništva“. V Ljubljani 1851. 8° str. 114. J. Blaznik. „Umen kovač sedanjiga časa ni in ne sme biti sirov rokodelec, pravi v uvodu, ampak on mora biti umetnik in zdravnik“. — Knjigo „Živinozdravništvo“ sta sklenila v VI — X delih spisati dr. Bleiweis in dr. Strupi. V naznanilu l. 9 pravi na pr.: „S to obširno in obcnokoristno knjigo, kakoršne dosihmal Slovenci, in kolikor nam je znano, tudi Slovani sploh še nimajo, se bo veliki potrebi vstreglo, ki se je razodevala povsod po taci bukvh za živinozdravnike in zdravnike sploh, za kovače, živinorejce in za vsaciga kmetovavca. Priporočiti jo smemo tudi bukvarnicam vsih slovenskih županij. Nadjamo se poslednjič, da tudi slovensko slovstvo ne bo po nji nevredno pomnoženo, kar pa ne gré nam, ampak drugim možém soditi. Težko je bilo, po neobdelanih potih pervim hoditi, in o visocih vednostih tako pisati, da na eni strani véda (vednost) nikakoršne škode ne terpi, na drugi strani pa da so bukve tudi prostimu bravcu razumljive“.

Slovensko društvo — kaj počnè v Ljubljani? — je kratek pa pomenljiv spisek (l. 5.), v katerem kaže dr. Bleiweis, da „društvo ne derži križama rok, in de je brez šuma v koristni delavnosti zapopadeno“. — Skrben za šole je spisal dr. Bleiweis tudi resničen spis „Od ljudskih šol po slovenskih deželah“ (str. 80—91). — Ravno o šolskih stvaréh je na vgovor ministrov nekemu Slovencu: „Slovenci ničesar ne potrebujejo, ker se pri meni ne oglasijo. Pot željá je po uradijah, ne pa po časopisih“ — odgovoril v opombi: „Mi pa mislimo: naj bi slavnemu vstavnemu ministerstvu razodetje poštenih in odkritoserčnih časopisov v vsih rečeh razjasnenje bilo uradniških predlogov in nasvetov. Če so nasveti uradij v edinosti z vošili časopisov, zamore gotovo biti, de bo njegov sklep s hvalo sprejet. Ako pa so si vradniški nasveti navskriž z vošili odkritoserčnih časopisov, bo prav storilo, ako dvomljivo zadevo natanjko preiskati da, de resnico zvè. Tako bo sebi, pa tudi občinstvu vstreglo“ (str. 17).

Novice so se s svojimi tehtnimi in modro vbranimi sestavki in z Novičarjem svojim ljudstvu tolikanj priljubile, da so dohajali prošnjiki, naj se povekšajo in pomnožijo. „Po vsem Slovenskem rado brane in močno obrajtane Novice, ki so edini slovenski časopis, ktereга najdeš v bajtici prostega kmeta, kakor na mizi gosposkega domorodca, bojo kmalo svoj 9. tečaj dokončale. Kako bo prihodnjič ž njimi? Premajhne so nam v njih obširnem zapopadku za sedanji čas, ko se je novo življenje po Slovenskem vnelo. Naredite jih večí, ali, kar bo večini še bolj všeč, dajte jih dvakrat v tednu na dan; radi plačamo nekaj več za-nje, vunder bi ne smela cena previsoko poskočiti. Naj bi prejemniki Novic ta moj nasvet prevdarili in svoje misli g. vredniku naznanje dali“ — pisal jim je prijatelj iz Celja (l. 48 str. 244). To se je prevdarjalo in potrdilo. — Tako se

je vršila tudi razprava o jeziku in njegovih oblikah. Kratko, toda krepko je povedal v tem obziru svojo misel dr. Bleiweis (str. 45); iskreno nasproti zlobnim nagajivcem o slovenskem in občnem slovanskem ali edinem književnem jeziku (str. 224—5); določno vsem naročnikom pa l. 53 v „Slovo Novic za leto 1851“, kjer o tej reči pravi namreč:

„Jezik pišejo Novice slovenski, ker so slovenskimu narodu namenjene, in pisale ga bojo tudi prihodnje brez pristranosti oblik, kakor jim bojo g. pisatelji svoje spise iz mnogih krajev Slovenskiga pošiljali. Novice so, polagama stopaje, brez hrupa, brez sile, brez vojske naš sedanji občji pravopis po Slovenskim vpeljale, in tako bojo s podporo rodoljubov, ako Bog da, še marsikaj doveršile v pravo vzajemnost in slogo, ne pa v tisto, koja hoče slovenski jezik popolnoma zatreti in čudovito mešanico na njega mesto postaviti, koja nikdar ne bo veljavnosti občeslovanskiga jezika dospela. Novice bojo pilile in gladile slovenski jezik kar bo moč, in ga marljivo množile z dobrim blagam svojih slovanskih bratov — ali častitljivi jezik slovenski bojo ohranile domačimu slovstvu, dokler ne pride občeslovanski na dan. Do tistiga še v prihodnosti skritiga časa ima vsak narod poglavno nalogo, svoj jezik izobraževati, in Bogme! tudi slovenski jezik je kakor vsak drug slovansk in morebiti še bolj tega izobraževanja vreden, ne pa da bi ga kot malovredno šaro na stran pahali kot nevredneža, da bi se v njem pisalo. Pervaki in nar slavniji slovenski pisatelji, ki še živé ali že v grobu počivajo, so bili in so z nami o tem edinih misel, in le ti, kterih dela slovó kot nar izverstniši slovenski zakladi, imajo veljavno besedo o tem, in njih pravilo je nam vodilo. Za dosego občeslovanskiga, ne pa za negodno kovstvo zopet noviga jugoslavenskiga jezika, bo Novicam vedno mar, in prihodnje leto bojo morebiti kakošne poskušnje v tem donášale, kterim pa nočejo nikakor višji cene prilastiti, kakor da naj se te poskušnje sprejmejo kot jezikoslovne drobtinice za poskušnjo, za prevdarak, za pretres, ne pa da bi v njem že pisali ali da bi celo mogočno zapovedovali rekoč: Da pišite sedaj vsi tako, sicer ste protivniki vzajemnosti slovanske!.. To zastran jezika... S terdno voljo neutrudljivo se tudi v novim letu poganjati za blagor in za omiko slovenskiga naroda in jezika, vzamejo tedaj Novice za letos slovó od vsih svojih prijatlov in prijatelj. Z Bogam!“

X. 1852. »Ti, bravec, prashaš nas Novice: Zakaj ste večí, ko ste ble?« — kaže se v l. l. v Novoletnici in odpéva na to: »Ima ljubezen kaj gorice, — Čedalje več povedat' vé«. — Po naslovu: Novice kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči — izhajóče v sredo in saboto po pošti 4 gld. — »Deseti naš tečaj vladaj — Vzajemnost hvalljena povsot, — Use nam brate budi, zbadaj — Roké podati nam naprot!« — »O ti priliki zamoremo svojim prijatlam z veseljem na znanje dati, da je to leto posebno veliko novih naročnikov Novic pristopilo«, omenja (str. 12) založništvo; na vprašanje iz Dunaja pa (str. 56) odgovarja vredništvo: »Kaj je Novicam obče posebno primerno, vsak bravec in pisatelj sam lahko presodi po pregledu obširnega polja, na kterem se one gibljejo. Kar je podučnega ali mikavnega v različnem obsežku, se vse prileže Novicam, ako je le na kratko in po domače pisano...«

Tako je spisal v desetem tečaju dr. J. Bleiweis sam na pr.: »Živinozdravnik. Kako dobroto-krompirja zvediti. Kako za obilen in dober gnoj skerbeti. Pogovor o novim colu z oziram na kmetijstvo in obertnijstvo. Podučenje, kako se ima ravnati pri konjskih nalezljivih garjah ali grintah. Priporočilo hmelja, laške detelje. Sedanjost in prihodnost kmetijstva na Avstrijskem. Hranilnice — posojilnice. Zbor kmetijske in obertnijske družbe. Pretres človeške hrane in pijače. Ogled kmetijstva na Angleškim. Slava obertnije. Nova postava za kramarstvo po hišah itd.« —

To leto je prišlo na dan „Slovensko Berilo za drugi gimnazialni razred“. V Ljubljani 1852. 8°. str. 184. V njem so posebej spisi Bleiweisovi: Zgodovina krompirja. Lov divjega bika ali túra. O zgodovini rastlinoslovja. — Koledarčik Slovenski za leto 1852. pa je 7. knjiga, ktero je na svetlo dal dr. J. Bleiweis. — V posvečenji kaže razlog: „Pred malo tedni si še Koledarčik Slovénski tega sanjal ni, da bo šel po svetu. Ali — ko je slišal, da bratec njegov lanski (Vilharjev) hoče letos doma ostati, se je spravil urno na pot; njegove iskrene želje so, da bi tudi Slovenke — hčerke naše mile matere Slave — ga prijazno sprejele. . Niso te želje brez preljubja za naš slovenski narod. Kakor, po starim pregovoru, gospodinja tri vogle hiše podpira, tako tudi naše mile domorodke, — oj, da bi jih brez števila veliko bilo! — znajo biti slovensini močna podpora. Domača reč bo takrat nar krasniši cvetela, ko bomo vidili v rokah iskrenih rojakinj tudi slovenske knjižice, — ko bojo one prepevale zraven drugih pesem tudi slovenske pesmice. Prepričale se bojo, da tudi jezik častitljive matere Slave je lep, — da tudi slovenske pesmi so lepe“. Poleg koledarskih nahajajo se v Koledarčiku lepoznavske reči, in v njih vrednikove: Od kod ime koledar ali kolendar. Od kod ime Pratika. Besedica o imenih mescov. Pojasnenje o prvi pesmi Koseskega (Potažba) in o poslednji pesmi Prešernovi (Parizína). — Tudi to leto je zagledal beli dan „Živino-zdravništva“ IV. del, spisal dr. Simon Strup: Nauk spoznanja in ozdravljanja zunajnih in notrajnih bolezin kónj, govéd, ovác, koz, prešičev in psov. V Ljubljani 1852. 8°. str. 366. Natisnil J. Blaznik. — Temu nauku je pridjan tudi nauk ozdravljanja navadnih bolezin domače perutnine, in je priložen obris unanjih konjskih bolezin na podobi. Jezik, v katerim je delo spisano, je lahko umeven, kakor je v podučnih bukvah potreben, pravi dr. J. Bleiweis (str. 352), kateri se je nato lotil V. dela.

V domorodnih razpravah in jezikoslovnih je jako pomenljivo, kar je povedalo vredništvo (str. 43. 44), o „Zorinim življenjopisji in o stranki luniniga jezika“; k XIX bukvam o „Iliadi Homerovi“ v obče in posebej po prestavi Koseskega (l. 69); o povestnici domači in o besedi Ljubljana in Laibach (l. 94) naznanovaje 2. zvezek dr. Klunovega „Archiv“-a; o „Vertovca občni povestnici, poslednjem slavnem delu nepozabljivega rodoljuba, kterega vsa pisateljska delavnost je bila le Novicam posvečena, ktere tedaj sveto dolžnost spolniti hočejo, ako z njegovo povestnico ravno tako storé, kakor je rajni sam z vinorejo, kemijo, zvezdoslovjem in s sporočilam vinorejcam storil (l. 97)“. — Nekatere druge prepire na pr. „o posekani smreki in o zamaknjeni na gori“; o „krompirjevi bolezni“ je krepko obdelal (l. 67) ob kratkem na pr.: „Vsi pametni ljudje po celim svetu razlagajo bolezni, naj bojo bolezni ljudi, žival ali rastlin, po natornih razmerah, in si prizadevajo jih ozdravljati z natornimi pripomočki, ker jim je dobitljivi Stvarnik nebés in zemlje za to um dal, da sledijo po skrivnostih nature in si prizadevajo zvediti vzroke in lastnosti bolezni in pripomočke zoper njih, ne pa da bi obupni roke križem držali po veri Mahomedanski, ali pa da bi revni in pregrešni prah — človek poln zmot in slabost se prederznil tako vésti, kakor da bi on vedel namene neskončno modriga Gospoda nebés in zemlje in razlagal, kakor ravno se njemu poljubi, danes tako, jutro tako! — Toliko za zdaj na neko neslano pismo, ki smo iz Dolenskiga J. P. prejeli. Če bo treba, bomo več o „gnjilini“ govorili in tudi od neke „Polke“ še kaj povedali. Est modus in rebus — — —! Mnogo vrednosti in zanimivosti dajal je Novicam „Slovanski popotnik“, spisoval Fr. Cegnar, „Novičar“ iz slovanskih in mnogih krajev, pa „Oglasnik“, proti odločenemu plačilu odpert vsacemu, ki hoče kakošno reč po svetu oznaniti. — Kmečkemu dopisniku povedalo je tudi vredništvo: „Novice ne delajo o pisavcih nobenega razložka, da je le spis njih namenu primeren, marveč jih živo veseli, ako kmetje ne berejo samo, temuč da pišejo tudi, da tako počasi

postopamo naprej in se tudi slovensko ljudstvo pridružuje drugim omikanim narodom na svetu (str. 416)^a.

XI. 1853. „Kar so bile vodila Novic skoz deset let, bojo ostale tudi v enajstem. Njih namen je sploh slovenskega naroda poduk in korist, in povzdiga in omika slovenskega jezika po potrebah sedanjega časa; zatorej njih obsežek ni ozko omejen, in bravci njih se najdejo ravno tako v pohlevni bajtici umnega kmeta in rokodelca, kakor v poslopjih vsih družih stanov, katerim je mar za povzdigo domačega blagostanja in za napredek domačega slovstva“.

Tako je vabil dr. J. Bleiweis naročnike na enajsti tečaj, in v njem spisal sam na pr.: „Kako zamore kmetovavec v sili s polovico semenskega krompirja izhajati. Tri-kolesne kolica (šajterge). Škodljivost plesnovine. Spet nekaj novega zastran krompirjeve bolezni. Kužna driska in griža pri goveji živini. Murbino drevje po natičih (mladikah) množiti. Skušnje z rusovskimi pečmi. Kako naj se češplje ali slive suše. Kaj je asfalt. Velika vrednost olja za gospodarstvo. Od tergatve in od naprave vina. Bratovšnja sv. Florjana. Občni zbor kmetijske družbe. Toplice v Krapini. Rodovitnost zemlje povzdigniti po drenaži. Kako se o toči škode obvarovati. Kako je nek mož copernico preganjal. Pregled novih živinozdravniških skušinj za vsacega gospodarja imenitnih. — Nova naprava cesarskih vradnij v našem cesarstvu. Napad na Njih veličanstvo presvitlega cesarja. Stara obleka Gorencov itd.“ —

Koledarčik Slovenski za l. 1853 je 8. knjižica, ktero je na svitlo dal Dr. Janez Bleiweis. V lepoznanškem delu je res dobro opisal Valvasorja, čegar podoba je knjižici pridejana. Njegov je podučni sostavek: Zgodovina papirja je zgodovina omike človeške, in menda tudi povest francoskega zdravnika iz harema: Obujenje od smerti.

Knjiga 9., ktero je tedaj spisal Dr. Janez Bleiweis, je: Nauk, kako pomagati živini o porodih, in kako po porodu ravnati s staro in mlado živino in ozdravljati poporodne bolezni. V. del „Živinozdravništva“. V Ljubljani 1853. 8°. str. 86. Natisnil J. Blaznik. — „Če so nam ktere bukve v slovenskem jeziku potrebne, so gotovo te, ki — z 28 podobami vred — učé umno pomoč ob porodih živine, da bojo pregnale — gospodarjem v prid — tisto strašno nevednost, po kateri je dosihmal toliko živine konec vzelo, in kazale pravo pot, se škode obvarovati,“ pravi pisatelj naznanovaje jih v Novicah (str. 88).

Kakor nekda Gajico namesto Bohoričice, tako so tudi oblike om-ega nam. am-iga skoro natihoma pripravile v rabo Novice, v katerih je vrednik povedal svojo misel o besedi „Ljubljana i Laibach“ itd., ter jih povzdignil tolikanj, da jim je veljaven gospod iz Sekovske škofije čestital: „Ako bi mi dano bilo kričati, da bi me vsi Slovenci čuli, bi kričal in jim živo priporočal: naj marljivo zlate Novice berejo. Rečem „zlate“ Novice, ker toliko dobrega, lepega in izverstnega na vse strani nam donašajo. Zato se čudim, kako le more biti, da ljudje, ki naš jezik razumejo, druge drage časnike z neizmerno dolgimi sostavki radi beró, na Novice pa, ki nam važniši reči vsake baže, pa tako lepo na kratko, česar se ničče ne naveliča, davajo, še vse premalo porajtajo! (str. 135)“ — „Ne radi smo dali naslednje verstice tega sostavka natisniti, pa ker so od veljavnega gospoda, jih nismo hotli izbrisati“, pravi nato vredništvo, ktero v povabilu na naročbo za prihodnje leto (l. 98) obeta: „Poglavno vodilo Novic v vsem bo ostalo tudi vprihodnje, kakor je bilo dosihmal. Vedno mladim in čverstim ostati, jim bo s pripomočjo njih podpornikov neprenehoma iskreno prizadevanje“.

XII. 1854. Naprej kmetovavci! kliče vrednik o novem letu v 1. listu, češ: „Kmetijstvo je vednost enaka vsaki drugi vednosti. Nobena vednost pa ni več na tisti stopnji, na kateri je bila pred sto in sto leti. Saj je znan star pregovor, da veliko glav

več vé, in da skušnje so stopnjice, po katerih napreduje vsaka stvar... Od nekdanj je prostemu kmetu le sila bila, ki ga je tirala in gnala, da je zboljšal to ali uno pri kmetijstvu svojem... Sila kola lomi. Sila bo zlomila v nekterih letih tudi plug naš in ga spremenila z boljšim, bo prekucnila malopridne gnojnišča, razderla hleve berlogom podobne itd... Gledé na vse te potrebe bojo Novice kakor poslednje leta se ozirale po kmetijstvu celega sveta in donašale našim kmetovavcom v prevdarek, poduk in v posnemo, kar je dobrega, da na vedno višjo stopnjo pripravimo domače kmetijstvo, ki dobiva svoje podpore sedaj tudi po kmetijskih učilnicah, osnovanih po modri vladi, po bukvah, pisanih od umnih rojakov, po kmetijskih družbah, ki si prizadevajo po različnih potih za povzdigo kmetijstva“.

Pisal pa je v dvanajstem tečaju Dr. J. Bleiweis na pr.: „Velika gnojna moč košene moke. Naznanilo zastran živinske soli. Živinoreja na Holandskem, in kaj bi se tudi smeli naši živinorejci učiti od nje. Kako gospodariti, da se dohodki kmetijstva povikšajo tudi z majhnim premoženjem. Kert kmetovavca naj bolji prijatelj. Obertnijska razstava v Monakovem na Parskem. Dobrovoljen opomin starišem zavolj človeških kóz ali osepinc. Kmetijski pomenki v občnem zboru štajarske kmetijske družbe v Gradcu. Gnojenje z rastlinami. Asekuracija ognja v Gradcu lansko leto. Tudi človeško življenje se da zavarovati. Ne le jemati smemo zemlji, tudi dajati ji moramo. Od zložbe zemljiš. Od sedanje draginje, in če bo kdaj prešla. Od gnojenja s slamo. Poduk o živinoreji. Nova vojska širokih in ozkih ogonov ali krajev. Zakaj tekne sadnemu drevju pušati. Saj bi bilo vendar prav, če bi skušali več živinske klaje pridelovati. Število živine naj se vjema z velikostjo kmetije. Ali imamo res malo dobrih domačih krav za molžo. — Življenje Turkov, njih navade in šege. Donava. V zadevah državnega zajéma itd.“ —

Slovensko Berilo za tretji gimnazijalni razred je knjiga 10., ktero je vredil Dr. Janez Bleiweis, natisnil J. Blaznik v Ljubljani 1854. 8° str. 176 in v njej je spisal posebej: Guttapercha. Nje najdba in koristnost. Močélke. — Koledarčik Slovenski za l. 1854 pa je 11. knjižica, ktero je takrat na svetlo dal Bleiweis. V koledarskem delu, pravi sam, smo prazno vremensko prerokovanje namestovali vsaki mesec z dnevnikom važniših prigodb in s posebnim ozirom na dežele slovenskega naroda, začemši s starimi časi; v lepoznanškem pa se nahajajo modre njegove „Iskrice življenja“ (Posvečene mojemu prijatelju) na pr.: »Ko dan se zori, svetlo prihaja po hribih in dolinah, in vendar ne vidimo še solnca. Kako je to? — Bog svetlobo vstvaril je pred solncem. Tako, prijatelj, marsikrat serce naše že obhaja predčutje veselja, ki nam ga pri-nese še le prihodnost mila. — Solnce še ni zášlo, ako se je skrilo za oblake. Tudi sreča naša še ni vselej zginila, ako se mislimo nesrečne. — Solza tužnega serca je dostikrat kapljica, skoz ktero človek še le zagleda mavrico prihodnjega veselja. — Dobre volje biti je veselje tičice na polji, — brez skerbi biti je dostikrat le veselje tiča v kletki. — Bog nam ne pošilja tóg in nadlóg vselej le za to, da bi nas ponižal, ampak dostikrat zato, da nas povzdigne. — Luna mila, enaka se mi zdiš pravemu prijatelju: vidimo te še le, ko je solnce sreče naše za goro šlo. — »Grešiti je človeško« se izgovarja vsak, ki je grešil. Greši pa bližnji tvoj, koj je ogin v strehi! — Od Boga izvira edinost, od vraga prepír. Zakaj nek to? — Bog je en sam, vragov pa veliko. — Kdor išče stanovitnega veselja v hrupu sveta, zgrešil je že pravo pot do njega. — Zmirom bo prav, da jemljemo to za resnico, kar se nam oponaša le v šali. — Dostikrat časi več terjajo, kakor želijo ljudstva. — Kakor megla in oblaki izvirajo le iz zemlje, tako tudi nesreča naša izhaja večidel le iz nas samih. — Kakor se zvezde še le prikažejo, kadar noč nastopi, tak se v nesreči še le razodeva človeka prava vrednost. — Ne tisti, ki domovino ljubi v sreči, je pravi prijatelj njen, ampak tisti, ki ji zvest ostane v nadlogah. — Vsak človek ima v sebi še enega veliko boljsega človeka.

Tega boljšega človeka iz sebe izvleči, je modrost življenja. Dostikrat nam le resne volje manjka, da svojega gosta ne spravimo na dan. — Praviš mi, da bi človek veliko zadovoljniši živel na svetu, ako bi tolikokrat njegovega serca ne mučile dvombe. Ne čudi se temu, prijatelj! Saj nam anatómi pravijo, da serce naše je razdvojeno: v desno in levo. — Prijatelj! podajaj se večkrat v naročje mile, čudapolne narave. V nji neprenehoma šumlja studenec modrosti prave, iz katerega ranjeno serce zajema tolažbo, pokoj, srečo. — Ne ljubi sam sebe, pa bodi sam sebi prijatelj! — Pred trugo svojo stopi, kakor pred posteljo svojo. Le slečeš se! — Za vse imaj roko na srcu! Za enega le serce na roki!»

S Koledarčikom l. 1854, v katerem se razun slike Miklošičeve kaže tudi podoba V. Vodnika, dosegel je dr. J. Bleiweis, da je presvetli knezoškof Anton Alojzij obljubil založiti tolikanj zaželeni slovenski besednjak Vodnikov. „Modri gospod, živo spoznavši, da v omiko in povzdigo vsacega jezika je dober in potrebam časa dostojen besednjak prva potreba, želijo resno, da pride to delo kmalo na dan, in da bi se ne odlašalo iz strahu, da ni popolnoma, ker noben besednjak ne more doveršen biti. Domo-rodci! piše ves vesel dr. Bleiweis (str. 4), kaj ne, da je to kaj vesela novica za novo leto! Slava presvitlemu knezu!“ — V ta namen so Novice odpirale svoje predale pi-sateljem, češ: „ker se pravdajo učeni možaki kakor se možakom spodobi, brez osebnosti in strasti le znanstveno. Vsakemu takemu spisu, naj je pro ali contra, so Novice vselej odperte, ker njih geslo je od nekaj v vseh vrednih stvaréh bilo in bo: nepristranost! — Saj! da resnica se spozná, — Je čuti treba dva zvoná (306). — ... da bi po ti pravdi dosegla slovenščina tudi gotov uspeh .. z veliko izgledi .. Naj bi se taki in enaki slov-stveni pretresi nikomur ne dozdevali prazne reči, ker častitljiva čista, neponemčena slo-venščina ni jezik, kateri, kakor nekteri protivniki abotno mislijo, se dá le spotoma naučiti (350). — Čeravno so učeni jezikoznanski pomenki (o glagolih doveršivnih in nedoveršivnih) mnogim bravcem dolgočasni (kakor se nam je od nekterih strani vediti dalo), so vendar od druge strani za napredek našega jezika tako važni in potrebni, da moramo hvaležni biti domoljubom, ki so to reč sprožili in temeljito pretresli. Da pa se poprave jezika našega razodenejo občinstvu, ni druge poti, kakor po listih časnikov. Naj tedaj tisti naših častitih prejemnikov Novic, ki so le bravci, ne pa sami tudi pisatelji, prijazno pomislijo, da se v tacih potrebnih pomenkih tudi za-nje trudimo, da jim bomo mogli zmiraj bolj po starem domačem jeziku in prijetno v duhu našega naroda pisati. Saj je tudi dolgo-časno, preden gospodar izredí ovco, da mu daje volno, in preden iz volne se stka sukno; kratkočasno in prijetno je potem lepo suknjo imeti, ki nam jo je dala ovčica (406)“. — Pohvalivši dr. Klunov „Archiv“ (55) v 2. in 3. zvezku, povedal je svojo vrednik o me-sečnih imenih na pr.: „V Koledarčiku za l. 1852 smo že dokazali zmešnjavo o mescu prosincu gledé na slovensko in horvaško deželo, in nasvetovali smo: naj bi po iz-gledu Rusov vsi Slovani kakor tudi Nemci, Lahi, Francozi in Angleži rabili latinske imena, ker na preprosto ljudstvo o ti zadevi ni veliko gledati, zakaj ono tudi navadnih slovenskih mesečnih imen ne vé, in čas le zaznanuje po praznicah in svetnicah. Al — mi Slovani smo le v besedah silo goreči vzajemničarji, v djanju ni duha ne sluha od tolikrat imenovane vzajemnosti (218). — Da ne moremo slovniških pravn brez konca in kraja jemati v Novice, nam bojo poterdili častiti pisatelji sami, ako pomislijo, da taki učeni pomenki, če tudi važni za slovensko pisavo, niso večini bravcov vgodni. Slovenskih pi-sateljev reč je zdaj: potegniti s tem, kar bojo za pravo spoznali (402). — V tacih okolj-šinah (naravnih, nezogibnih) ne smemo preterdovratni biti in se nekoliko ravnati po času, kateremu zapovedovati ne moremo, kakošen naj bode (395). — Obsežek Novic je dostojno znan: one obdelujejo domačo zemljo, domače slovstvo, domačo omiko, in naznanjajo vse, česar nam je o postavah vediti potreba, in verh tega še vse to, česar

omikan človek od zgodb domačih in od novic po širocem svetu zvediti želi.. Ker se je „Novičar“ svojim bravcem s tem prikupil, da vse hitro in ob kratkem naznanja, kar je dostikrat težavno izmotati iz dolzih spisov, bo ravnal tako tudi vprihodnje“, obeta vrednik v povabilu na naročbo za l. 1855.

XIII. 1855. »S predragim slovníkom vred, se mi zdí, — Da Vodnikov duh se zdaj v novo glasi« — poje kolednik v Novicah gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari, kar se reči smé nekako tudi o dr. J. Bleiweisu, kateri je v trinajstem tečaju spisal na pr.:

„Kako neka sleparica pošteno družino v strašno nesrečo pripravi. Odperto pismice našim županijam (zoper ženitve na korajžo). V senožetih naših leži še veliko mertvega zaklada. Kam bomo prišli, če bomo z lesom tako gospodarili, kakor sedaj gospodarimo. Tudi vojska ima svoje dobro. Od kod možganini červ pri vertoglavnih ovcah in ikre pri prešičih. Od kod izvira bolezen, kadar živina nenavadne, v časih tudi gnjusne stvari liže in ogrizuje, in kako ji pomagati. Kako jablane in hruške množiti po mladikah. S katerimi travami naj se obsevajo senožeti, kako in kdaj. Krompir med ječmenom in laško repico. Koristnost velikega korenja ali velike merke, in kako ga sejati. Koliko vrednost ima sadje gledé na njegovo redivno moč. Koliko sol goveji živini pri pitanci tekne. Kako z žbeti ravnati. Jams ali kitajski krompir. Opomin gospodarjem zavolj brošče ali kebrov. Iz občnega zbora c. kr. kmetijske družbe. Koliko dež škoduje pokošeni mervi ali detelji. Besedica o spreminovanji žitne cene. Od stanovitnosti žitnih plemen. Razmera klaje, ki jo živina povžije, in stelje, ki se ji nastilja s težo pridobljenega gnoja. Ktera zavarovavnica ali asekuracija zoper škodo ognja je naj bolja. Sadjoreja v našem cesarstvu. Nove postave zastran smerkovih in červivih konj. Kaj je namen umnega plemenjenja in kaj o tem skušnje učé. Velika dnarna potrata pri malih kmetovavcih. Ali ima kmetovavec kaj dobička od tega, če bere kmetijske bukve in časnike itd“. — Poleg tega je spisal več manjših sestavkov o skušnjah gospodarskih, obertnijskih in rokodelskih, v različnih drobtincah narodskih, o živinozdravstvu itd. — Spisal je teh stvari nekaj izvirno, nekaj po raznih vzlasti kmetijskih časnikih predelal sam, nekaj poslovenil posrednje z malo nagrado po kakem pomočniku. Razvidi se to iz odgovora vrednikovega (str. 416):

»Na pismice Vaše, v katerem nas vprašujete v imenu mnoh: čigavi so spisi v Novicah, nad katerimi in pod katerimi ne stoji ime pisatelja.., Vam radi damo sledeči odgovor: Kar se tiče tega vprašanja, je večidel vse to, kar nima nobenega podpisa ali sicer kakega znamenja, moje delo. Ker pa se vseh 13 let nisem nikoli hotel s tem ponášati, da kot vrednik Novic sem tudi njih naj pridniši pisatelj, že veliko let ne podpisujem svojega imena nikjer«.

Jako marljiv bil je to leto dr. Bleiweis, kajti razun vže omenjenega je na svetlo dal 12) Koledarček Slovenski za l. 1855, katerega namen ni bil enoletna pratika biti, ampak lepoznavna knjiga s Plutarčkom slovenskim. Opisan je prav mično v tem letniku po njem „Baron Žiga Zois“ s podobo. — Knjiga 13) je „Slovensko Berilo za četerti gimnazijalni razred“. V Ljubljani 1855. 8°. 188. V njem spis njegov: Telegrafi nekdanji in sedanji. — Knjiga 14) je „Zgodovina ces. kralj. krajske kmetijske družbe s statističnim popisom kmetijstva na Krajskem“. Zložil Dr. J. Bleiweis. Na svitlo dala c. k. kmetijska družba. V Ljubljani 1855. 8°. str. 32. Natisnil J. Blaznik. — Knjiga 15) je „Nauk od reje domače živine“ III. del 8. 71. in 16) „Nauk klavno živino in meso ogledovati“. Po razglasu cesarske postave poslovenil Dr. Janez Bleiweis. VI. del „Živinozdravstva“. 1855. 8. 21. Natisnil J. Blaznik. — „Za natis sta pripravljena sedaj še dva dela, namreč sodniško živinoznanstvo ali nauk od cesarskih postav pri kupčiji in družih primerljajih, in pa znanstvo vsih delov, iz katerih je živinsko truplo sestavljeno in njih opravil v

zdravem stanu, in potem bo to obširno delo popolnega živinozdravstva doveršeno“, pisal je sam str. 367 v Novicah.

V tem tečaju je znamenito na pr. vrednikovo „Pismice od zamaknjenih“; „o dragini“ (Poglavitni vzrok dragine je vselej le ta, da so poljski pridelki premajhni v primeri s tem, kolikor se jih potrebuje. V obilnosti še nikdar ni bila dragina) itd. — „Kar se prestavljanja knjig tiče, je res to Ahilova pēta slovenskih pisateljev, ker mislijo, da prestavljavec mora poredoma pobirati vse besede tistega spisa, katerega prestavlja, in stavke skladati ravno tako, kakor jih je zložil izvirni pisavec. Ker je nemški jezik per eminentiam jezik samostavnih imen, slovenski jezik pa jezik glagolov, izvira pri prestavljanji iz nemškega v slovenski jezik ravno tista zelo navadna okornost, ki je duhu našega jezika nasproti. Dalje je lastnost nemškega jezika, da zapletuje stavke tako, da med poglavni stavek vriva deset družih, ki je po takem ves raztergan in sila dolg; to je sicer po duhu nemškega jezika, pa je ravno nasproti duhu slovenskega jezika, ki govori v kratkih malo zapletenih stavkih. Sicer nam pa tudi niso všeč celó prekratki stavki, da se po vsacih 5 ali 6 besed že postavlja pika; to je po naših mislih otročja pisarija, ktera je le v abecednici na svojem mestu. — Po naši misli naj prebere prestavljavec vselej celi stavek ali še več stavkov izvirnega spisa, potem pa naj si reče: „kako naj ga prestavim, da jo bom zadel tako, kakor govori prost Slovenec?“ Če tako prestavlja, bo odletela cela truma samostavnih imen, in dolgi, desetkrat presekani stavek se bo razkrojil v več samosvojnih stavkov. Tako bo ostal zapopadek izvirnega spisa, pa v drugačni obleki in obliki — v duhu slovenskega jezika (75). — Radi poterdimo, kar preč. g. dopisnik (Hicinger) omiluje o nezlogi slovenske pisave, vendar dvojje imamo omeniti, kar nas tolaži. Pervo je, da slovenski jezik je še le v dōbi izobraževanja in v ti dōbi se ni godilo nobenemu jeziku drugač. Ozmimo se le na nemški jezik, ki je že lepo izobražen in še dandanašnji se prenareja pisava njegova tako, da tisti, ki smo bili pred 15 ali 20 leti izučeni v njem, bi danes ne znali več tako pisati, da bi v šoli „sine“ dobili. Druga pa je, da hvala Bogú! ljudstvo se ne spodtakuje nad tistimi novejšimi (ali prav za prav starejimi) oblikami, ktere so nekterim učenim toliki tern v peti. Verjemite nam, da tem marsiktere oblike veliko veliko več nepokoja delajo, kakor ljudstvu po različnih krajih slovenskih, ktero ni ukovano v tiste oblike, ktere so slovenski slovničarji in po njih pisatelji oktroirali našemu jeziku, ki pa se hoče dan današnji bolj prosto gibati in ima prav. Kmali bojo Novice prinesle sostavek „o slovniški sodnī“. Bomo vidili, kaj bojo rekli naši g. pisatelji o njem (130). — Želja edine pisave je skozi in skozi pravična, misel vse hvale vredna, — pa je prezgodnja, in po nasvetovani poti tudi nemogoča o izpeljavi, piše dr. Bleiweis (str. 143. 144) in skazuje o slovniškej sodnī. Prezgodnja je, ker naš jezik je še le sedaj v pravem razvitji zapopaden, se še le na vse strani izobražuje, ker sedaj še le se v njem v mnogoverstnih vedah in znanstvih piše... Naj vrē mošt, da se izdela stanovitno vino!... Pri nas (in menda nikjer na svetu) ni tiste zločnosti, da bi se eden podvergel tudi zoper svojo misel drugemu. „Kdo Vas je postavil, da nam bote postave dajali, kako naj pišemo?“ — tega ugovora si ima sodnija svesta biti, če bi bili tudi sami angelji izvoljeni v njo, ker gotovo je, da ne bo mogla vsim vstreči... „Festina lente!“ to je, „hiti pa se ne prehiti!“ in pa: glej, kaj terja o jeziku večina pisateljev, to je moje vodilo... Da bi pa mogli do pičice ravno vsi po enem kopitu pisati, naj se nikar ne terja, in naj nikogar ne žali, če se ne piše. Saj da „čerka le morí, duh pa živí!“ je star pregovor. Zakaj bi ravno pri nas ne veljal? — Da! presneta vzajemnost naših knjigarjev... Edini pomoček pospešiti leno knjižno občenje je, da vselej kak prijatelj domačega slovstva stopi h knjigarju svojega kraja in ga podrega za naročbo nove knjige; če je naročil, bo dobil, in potem bo tudi

po redu plačal (288). — Da ni pravega knjigoteržtva za slovenske bukve, kaj je poglavni vzrok tega? Na to odgovarja (299), ker slovenski pisatelji ne morejo dajati tacihi odstotkov, kakoršne dajo nemški, ter ponavlja svoj nasvet, češ, naj knjigarji tudi sami kaj storé, in ne da bi pisatelj ali izdajatelj mogel vselej tista lačna vrana biti, ktera pita sito. — Obseg našega lista je dovolj znan; toraj le ob kratkem rečemo — v povabilu na naročbo, da tudi prihodnje leto bojo obdelovale domačo zemljo in domačo obertnijo, domače slovstvo in umetnijo in da bojo tudi na znanje dajale vse, kar je občinstvu o postavah in družih stvaréh vediti potreba; verh tega pa bojo povedale vse in urno, kar se bo po širocem svetu imenitnega primerjalo. Le nekoliko omikan človek ne more biti sedanji čas, da bi ne bral, kar se po svetu važnega godí, naj je v kmetijstvu ali obertnijstvu, v slovstvu ali politiki, ker vse te skušnje in prigodbe zadevajo dandanašnji vsacega nas bolj ali manj (396)“. —

XIV. 1856. To leto se imenujejo Novice gospodarske, obertnijske in narodske, in v razjasnenje nekterim prijatlom, ki so zavolj naslova vže prej popraševali, opominja vredništvo koj v 1. listu: „Memo gredé rečemo, da radi rabimo besede „gospodar, gospodarski, gospodarstvo“ za to, da s tem naznanjamo, da sestavki prvih strani našega lista niso pisani samo za naše bravce kmečkega ali kmetiškega stanú, temuč za vsacega posestnika zemljiš, naj je na kmetih ali v mesta. „Kmet, kmetija, kmetovač“ ima navadno pri nas ožji pomen, kakor je po zapopadku naših gospodarskih sestavkov, ki se ločijo od sestavkov družih „landwirthschaftlicher Zeitungen“ le v tem, da so v domačem jeziku pisane, za grajšake ravno tako kakor za kmeta... Ravno tako smo tudi nadpis „rokodelsk“ že davnej premenili v besedo obširnejšega pomena „obertnijsk“, ker rokodelstvo se loči od obertnijstva, obertnije: obertnik je vsak, ki obrača kako sirovino v izdelano blago in to v kupčijo; tedaj je tudi fabrikant obertnik, rokodelec pa se ne more imenovati, če ravno je rokodelec tudi obertnik“ itd. —

V tem štirinajstem tečaju je razun malih novic ali drobtinic o gospodarstvu in obertnijstvu spisal dr. J. Bleiweis na pr.: „Pripomočki zoper dragino. Nove skušnje z lanénimi in ogeršičnimi prešami. Kdaj je živina gojzdom naj bolj škodljiva in kateremu lesovju. Pametnik (o domačih pridelkih, času, načinu setve itd.) za mlade kmetovavce. Kako se dajo slabi travniki zboljšati. Dvanajst poglavitnih gospodarskih pravil. V kakošen prid nam utegne biti svobodna obertnija. Vodnik vinorejcov. Višnjevo kravje mleko od kod in kako ga odpraviti. Kdaj in kako je naj bolje sadje cepiti. Kaj donaša več dobička: ali stareje vole, ki niso več za vprego, nepitane prodati, ali jih poprej spitati. Ali se sme v drevnem sadišču ali vertni šoli zraven drevja še kaj družega saditi. Konjsko meso — živež človeški. Zastran zadušenega kašlja. Nove žalostinke čez stare napake. Kako ravnati, kadar človeka griža napade. Zakaj delavcov na kmetih (poljodelcov) zmanjkuje, in kako bi se dalo temu v okom priti. Velika kmetijska razstava na Dunaji. Kdor da pleti, več ima žeti. Kako se dajo kmetiški fantje že od mladih nog umnega kmetijstva djansko učiti. Izgled umnega živinorejca — naj bolji nauk drugim. Gospodarski pomenki. Poljodelstvo v Egiptu. Malega gospodarja bogastvo. Od šivank kaj. Blato iz mlak je kaj veliko vredno. Nju Veličanstvi presv. Cesar in Cesarica v Ljubljani itd.“ —

Knjižica 17) je Koledarček Slovenski za prestopno leto 1856. Na svetlo dal Dr. Janez Bleiweis. V Ljubljani. Natisnil J. Blaznik. V njem sta s slikama Valentin Stanig in Juri Japel, oba po Slomškovem življenjepisi v Drobtinicah opisal dr. Bleiweis, iz českega poslovenil tudi „Pravlice iz življenja smešnega kraljevega svetovavca Jana Klenovskega“ itd. — Bolj zanimljive stvari je poznej iz teh svojih knjižic priobčil skupaj (Življenjopisi. Zgodovinske in narodopisne stvari. Novéle in povedke. Prislovice. Pesmi. Napevi) pod naslovom: „Zlati Klasi“. Nabrani v „Koledarčku Slovenskem“.

Na svetlo dal Dr. Janez Bleiweis. V Ljubljani. Natisnjeno v Jožef Blaznikovi tiskarnici. To je knjižica jako mila, doslej brez vrstnice. — „Če se ozremo po nemškem knjigoterztvu, nahajamo poslednje dve leti tako obilnost koledarjev, da bi smeli sedanji čas res „koledarski čas“ imenovati. Ni tedaj čuda, da Slovani ne zaostajajo, da tudi Slovenci nočemo biti naj zadnji: imamo že malo in veliko pratiko s čednimi podobami od tistega časa, kar izhaja v Blaznikovi tiskarnici; to je naš „illustrirter Zweigroschen-Kalender“, ki ga nahajamo v vsaki bajtici, pa tudi marsikak gospod ga ima rad, ker je star domač prijatelj. Pred peterimi leti je vrednik Novic začel izdajati „Koledarček Slovenski“ po tisti osnovi, v kateri se je že pred več leti pomenkoval s svojim dragim prijateljem Koseskim, in po tem načinu osnoval koledar, ki noče biti le knjižica za eno leto, ampak po svojem podobo- in življenjopisji slavnih naših domorodcev knjiga za vse prihodnje čase in tako si ohraniti svoj poseben značaj, s katerim si je prikupil vse domorodce, katerim je mar za domače slovstvo in umetništvo in za možake, ki so domovini v čast in slavo (1855. str. 366).“

O županih pisal je dr. Bleiweis v Novicah na pr.: „Treba, da včasih eden drugega brez sovraštva in jeze enmalo podrezamo; morebiti se vendar ktera berv ali kakošno korito popravi, ktera cesta predela in kakošna soseska enmalo zdrami; nihče pa tudi časti ne jemlje hvalevrednim županom, ako očituje nečimerne, saj v nobeni službi in v nobenem stanu nismo vsi angeljci. Žalostno pa je to, ako se povsod in povsod le od zaslužka govori, kakor da človek, ki v družbi s svojimi bližnjimi živi in ne samotari v kakošnem gojzdu, bi ne imel nobenih dolžnosti brez plačila. Kako nam more vlada soseskine zadeve izročevati, če jih sami nočemo opravljati in sami nočemo se bolj svobodno gibati! Vemo, dobro vemo, da s takimi opravili je dosti težav, sitnost, sovraštva, in da bi župan včasih raje šel na Grintovec kamnje tleč, kakor se s svojimi sosedi ukvarjati, — al kaj bo: če bi v prid svoji soseski in sebi v čast ne preterpel nobeden tacih sitnost (86). — O hišnem zavarovanju na pr.: Le odlašati, pa nikoli storiti, le dobre namene delati pa pušati vendar vse pri starem, ne pripelje nikogar na bolje pot. Resničen je pregovor modrega moža, da pot v pekel je dlačena (flajštrana) z dobrimi nameni, ki vedno le nameni ostajajo. Kadar je, kakor pregovor pravi, krava že iz hleva, je jok in stok prepozen. Edina, če ravno ostra pomoč zoper gerdo zanikernost bi bila, da bi vsi dobrotniki sklenili, nobenemu hišnemu gospodarju, kadar je pogorel, nič ne dati, ako ni zavarovan bil. Taki izgledi bi pomagali zanikerne siliti k dobremu (265). — V jezikoslovnih pomenkih gledé na nemško-slovenski slovar je spregovoril „Besedi Epidemie in kuga pred jezikoslovno sodijo“ s pristavkom: „Povsod mi je pravilo: v vsem natanjčnemu biti. To tudi, in nič drugega me ne vodi pri udeležbi slovnika našega v tistem malem oddelku, ki spada v okrožje delavnosti moje — zdraviloznanstva, za katero se je od mnogih strani nabralo lepo število dobrih in pravih besed in se v Ljubljani še nabera... Treba da se od več strani pretrese ta reč — in do korena (99)“. — Kako naj se pišejo slovenske lastne imena — rešil je, da slovenske po slovensko, nemške po nemško (389). — Ostremu pretresu „Beril Slov. za 3. in 4. gimn. razred“ odgovarja celo skromno (143. 144), češ, izvedeni pisatelji, za ktere je sostavek pisan, bojo že sami vedili, kedaj pravo terdi pretres, kedaj imajo prav Berila. Človek se naglo zmoti. Saj tudi pretresu našega častitega pisatelja pomot ne manjka na pr. itd. — Gledé odgovornosti vredništva: naj se vsak pisatelj imenuje saj vredništvu, če tudi noče imenovan biti občinstvu. Vredništvo ohranjuje pisateljevo ime za-se in ga, ako želi, nikomur ne pové; vediti ga pa mora, da nikjer po temi ne tapa. Če si pisatelj ne upa razodeti svojega imena skrivej vredništvu, kako more terjati, da bi vredništvo, kteremu okoljšine dostikrat niso celó nič znane, pred vsim svetom odgovornost prevzelo za brezimni

spis (100). — Novic vredništvo nima nobene odgovornosti za reči, ktere razglaša Oglasnik. — Boljši kup kakor so Novice s svojimi dokladami ni nobenega časnika v našem cesarstvu, pa ne vemo tudi, ali ima kak drug toliko mnogoverstnega in na mnoge strani koristnega blaga kot Novice... Napačna misel je pa ta, v kateri je še mnogo naših rojakov zapopadenih, da slovenski časniki in knjige so namenjene le preprostemu ljudstvu po kmetih. Kdor je take misli navdan, ne želi svojemu maternemu jeziku tiste veljave, ki mu gre pred svetom in Bogom, in če bomo sami svoj jezik tako silili za peč, se ne smemo čuditi, ako se mu ne godi drugač od druge strani... Kar so po pripomoči svojih častitih pisateljev dosedaj bile Novice — središče slovenskega novinarstva — to biti želijo tudi v prihodnje, pravi dr. Bleiweis v povabilu na naročbo (394). Kakor pridne čbelice bojo tudi v prihodnje urno urno donašale slovenskemu narodu vse, kar mu utegne koristiti na mnogotero stran... Ker pa hodijo Novice po vseh slovenskih okrajnah, si morajo prizadevati, da govore jezik, ki je večini razumljiv; nikar naj se tedaj ne terja od njih, da bi bile zgolj le samoljubne Krajnice; nasproti pa naj se jim tudi to dovoli, da ostanejo le Slovenke in da ne segajo dalje". —

XV. 1857. „Le naprej!“ — kliče vrednik v 1. listu v Novicah, ktere so izhajale v polovini o sredah in sabotah. — „Čas je tisto silno kolo, ktero suče svet neprenehoma, ž njim pa ljudstva, ki živijo na njem... Z novimi časi nastopijo nove potrebe; v novih potrebah pa je treba iskati novih pripomočkov, da človek zadobi to, česar potrebuje. Kmetijstvo in obertnijstvo sta dva imenitna stanova v družbi človeški; brez nju bi ljudje ne mogli živeti... Kamor se tedaj ozremo, povsod čujemo glas: Naprej! Nikar nemarno se deržati starega, ampak pozvedovati, kaj se dela in godi novega po svetu, kako se spravlja to in uno, da se zboljšuje kmetovanje in povzdiguje obertnijstvo. Zato kliče naš list vsem ob novem letu: Le naprej! S pomočjo Božjo ne bo bistri glavi, pridnim rokam in pa poštenosti sreča nikdar slovesa dala. Tedaj le naprej! Čedalje bolj naprej!“

Dr. Bleiweis sam je spisal v petnajstem tečaju na pr.: Gojzdnarstvo. Dmovina mnogoverstnih sadežev. Apno in lator — kmetijstvu velika pomočnika. Velika kmetijska razstava na Dunaji. Lanska letina. V treh letih napol bogatejši kmetovavec. Drevesa po polji — straže zoper miši. Kako sadje sušiti, da bo dobro in lepo. Da ozimina pod snegom ne bo škode terpela. Dobri sveti kmetovavcem. Posebnega priporočila vredne jablane. Kaj naj bi kmetovavci v našem cesarstvu še več pridelovali (klaje, čbel, lanú, konopelj, vina, gladeža, brošča, verbovnika). Pregosta setev. Nekoliko od kmetijske botanike. Dobrovoljen svet gospodarjem zastran gosenc. Kako se murve cepijo. Ali se starost konj čez 8 let res ne dá gotovo več iz zob spoznati. Od oljke. Koristnih žival ne gre preganjati in moriti. Dober svet takim, katerim je toča polje poškodovala. Kaj je toča, nje vzrok in kako se pred njo varovati. Poduk Gorencom (o konjski bolezni). Največji potrebe našega kmetijstva. Kako ravnati, da dobiva gospodar dovolj mleka od svojih krav. Pretres nekterih vraž in krivih misel naših kmetovavcov. Kostí dober gnoj. Živino čez zimo ložeje prerediti. Kako se dajo večji prihodki na kmetih zadobiti. Kako se dá novo zidovje stanic suho napraviti. Tiči na polji in v gojzdh itd." —

Kedar so šole, niže in srednje, jele se obračati na narodno stran, tedaj je jel tudi Noviški vrednik na nje obračati pozornost svojih rojakov. — O potrebi nove slovnice slovenske jo je povedalo vredništvo (str. 112) na pr.: „Radostni smo brali Vaše jezikosl. pom., ki nam razodevajo, da ste terdni v slovenščini in gerščini; al če bomo tako na drobno rešetarili in se celó za take besedice lovili, bomo do sodnega dne se pričkali o slovniških pravilih, in ker vsak svoje in dostikrat ravno nasprotno terdi, bomo zavolj slovnice zanemarili pisanje potrebnih knjig. Prav je in treba, da nam

je mar za slovnico in za napredek jezika, kteremu so tudi Novice vseskozi zvesto udane, — al est modus in rebus. Krepko se v svojem spisu poganjate za sedaj (sada) in zametujete zdaj, — ali mili Božeh! kdor vprašuje s kdaj, dovolite, da se mu odgovarja z zdaj. Sedaj, sada, zdaj — piši, kakor ti je drago; da le to kar pišeš, kaj velja in je važno, zanimivo, koristno, podučno, zabavno! Iz vsega pa, kar je v poslednjih desetih letih o slovniških pravilih že dovrelo, se očitno vidi potreba nove slovnice slovenske, v kateri bi se kritično in brez enostranstva ustanovilo, kaj naj velja, in ki naj bi tudi bila edina slovnica po vseh gimnazijah. Vemo sicer, da še tudi potem ne bo konca — kakor Čop resnično pravi — der grammatischen Grübeleien, die bei uns von solcher Wichtigkeit sind!, vendar bo tak codex saj nekoliko odpravil prepire brez konca in kraja“.

M. Majarju želečemu „pisati po slovensko tako, da bi razumili zajedno: „Horvati i Serblji — Oj da bi Novice dovoljile nam nekada mali prostorček na koncu lista, za spise v takom slovensko-serbskom jeziku spisane“ — odgovarja (184): „Iz serca radi, ako bi se take poskušnje, ktere dospevajo le učene Slovane, ujemale z namenom prosto-narodnega časnika. Novice ne morejo svojih mej še dalje razširiti, ker bi mogle sicer v nemar pustiti svoje glavno vodilo, kterega se dosihmal derže in ktero zahteva z omiko slovenskega naroda priskakvaje tudi omiko slovenskega jezika. Tudi mi mislimo, da nam je Slovencom treba posebnega beletristiškega lista“. — Dopisniku, naj se v Vodnikovem Spomeniku pustijo zgodovinske oblike pesnikovega rokopisa, kaže (str. 414), da Vodnik se je trudil postopati naprej, kakor je to tudi dolžnost naša, kar je zapisal sam v svoj eksemplar „Lublanskih Novic“ l. 1798, ki ga hranuje naša ces. bukvarnica . . . Tako Vodnik, kteri ni bil mož des Stillstandes“. — „Ker v prihodnjem letu nastopijo Novice že šestnajsti tečaj, so častitim svojim bravcom v vsem tako dobro znane, da pri vabilu na novo naročbo (396) le toliko rečemo, da kakor dosihmal hočejo tudi v prihodnje biti središče slovstvenega življenja slovenskega naroda, podučne na mnogo strani in kratkočasne tudi, verh tega pa pošiljati novičarja po vsem svetu in po njem pridno mislijo donášati bravcom svojim novosti vsake baže“. —

XVI. 1858. „Obsežek in jezik Novic ostaneta pri starem tudi v novem letu, in s krepko pripomočjo najslavnejših pisateljev slovenskih, ktere prosimo ob enem za prihodnje rodoljubno podpiranje, da bi ravno po starih vodilih svojim bravcom vedno mlade ostale . . . Le v tem se bodo zavoljo davka premenile „Novice gospodarske, obertniške in narodne“, da v novem letu bode vsako sredo izhajala cela pola; dosihmal je vsako sredo in saboto izhajalo pol pole . . . Storili smo to po dolgem prevdaranji in po nasvetu mnogih prijatlov . . .“

V šestnajstem tečaju je spisal dr. J. Bleiweis: „Gospodinjam nekaj zastran kokošarstva. Ledenice. Nove skušnje z gnojem. Od hripke ali kihavice kaj. Pereč ogenj pri prešičih. Pregled lanskich pridelkov v našem cesarstvu. Spomladanski hrošči ali kebri. Iz Ljubljane do Žirov. Potopisne čertice. Sedanja žitna cena in njeni nasledki. Občinski pašniki. Kdor ima dnarja, naj posluša. Kako si hitro napraviti veliko žlahtnega drevja. Ali je zdravo, po kosilu (obedu) enmalo zadremati. Laška ali rudeča detelja. Golobje so polju dobrotniki. O reji akacije. Vinski hrami. Kako naj se kuri, da se po nepotrebnem ne kvarijo derva. Če človeka ali živino seršen, osa ali bčela piči. Pogled v človeški želodec. Kakošni naj bodo verti na kmetih, da bodo dovelj sadja donášali. Poglavitne pravila za gospodarstvo z gnojem. Svarilo kmetom, kteri v mesto nosijo sadje na prodaj. Kako sadje hraniti in k pridu obračati. Sladkor ali cukor, iz česa so ga nekaj delali, in iz česa ga delajo dan današnji. Nektere poglavitne potrate

naših kmetij. Kako z grojzdem ravnati, ki je zmerznilo pod snegom. Kdor cesto gnoji, si sam možno slabí. Ozir po kmetijstvu in obertnijstvu v našem cesarstvu. Kako tudi po zimi dobro sirovo maslo ali puter umesti. Železne kanone in železni zvonovi. Voda v službi človekovi. Valjenje kurjih jajc, — kaj se godí pri tem, in kako ž njimi ravnati. Kako Amerikancom delo spod rók gré. Jerebikovo drevo itd.“ Poleg tega je spisaval Novičarja iz avstrijskih in raznih krajev, naznanjal skušnje vertnarske, živinozdravilske itd.

Ker so se prikazovati jeli razni koledarji, opustil je dr. Bleiweis svojega „Koledarčika“, in Hicingerjevemu domačemu koledarju slovenskemu na hvalo pisal str. 310 na pr.: „Mislimo, da ga bodo Slovenci res tudi lahko imeli prav za domačega; zakaj v lični podobi, na ne velikem prostoru, in za majhno ceno se jim tukaj ponuja mnogo potrebnega, koristnega, podučnega in zabavnega, da v nobenem dosedanjih slovenskih koledarjev še ne toliko, in da se novi koledar slovenski lahko meri z marsikterim večjih nemških itd.“ —

Glede šolskih izvéstij povedal jo je str. 311: „Imenik učencev in učenk smo tudi mi sprejeli. Lični natis nas je razveselil toliko bolj, ker lastne imena učencev in učenk slovenskega rodú so natisnjene, kakor se spodobi, s slovenskimi pismenkami, ne pa, kakor žalibog! je še marsikod gerda navada nekterih starokopitnežev, da otrokom berž v prvih šolah popačijo pisavo njih imen z luteransko bohoričico, že zdavnej v staro šaro zaverženo, ali pa z nemško pisarijo, ki se slovenskim učencom podaja kakor zajcu boben, na pr.: Tschirtschitsche, Draschtschik itd. Dajte nam le šolski imenik v roke, in po pisavi imen bomo koj vedili vam povedati: ali se slovenščini daje v šolah, kar slovenščini gré, ali ne. Pravilo pisave lastnih osebnih ali krajnih imen je tako lahko, če se le tako ravna kakor natura sama terja: Piši namreč slovenske imena po slovensko, nemške po nemško! To je vse. To je pa tudi treba, da se ne delajo za poznejše leta nepotrebne zmešnjave in se ne pačijo domačim ljudem njih imena po ptujem kopitu!“

Umétniki slovenski. „Pod tem napisom, opominja vredništvo (309), bodo donašale Novice od časa do časa kratek občert življenja in delavnosti kakega slovenskega umetnika . . . Samoukov vsake verste ima naš narod dokaj. Tudi ti bodo imeli med umetniki mesto, kakor jih naveduje Kukuljevičev „slovník umetnikov jugoslavenskih“ kteremu želimo s temi sestavki postreči. Umetnikom slovenskim pa bo hasnilo, da jih narod spoznava, kakor bo to tudi narodu samemu v čast. Verh tega pa bo morda tù in tam obveljal še stari pregovor: *Exempla trahunt!*“

K spisu Hicingerjevemu (str. 290 — 1) je pristavil dr. Bleiweis sledeče besede: „Poslednji čas se je veliko kramljalo o potrebi kritike za nas Slovence. Ker brez kritike sicer nikoli nismo bili, pa je kritika naša dosihmal le bolj ljubeznjiva mati bila mali peščici slovenskih pisateljev, ne moremo onega hrepenenja po kritiki drugače razumeti, kakor da hočejo nekteri ostro, zanikavno kritiko. Taka kritika sedaj že bi bila pa pri nas „*filius ante patrem*“. Kritika tiste baže mora le tadaj biti, kadar je že dosti gradiva za njo, ali kadar slovstvo uhaja na napačno pot. Lessing, prvi kritikar nemškega slovstva, nam je pokazal, kadaj ima kritični meč pravico. Kaj bomo mi pri našem sicer lepo cvetečem pa vendar še pohlevnem slovstvu s tako mogočno kritiko počeli! ali prav za prav, koliko posla bo ona pri nas našla? — kmali bo z vsem pri kraji. Ne! da bi branili komú, kritikar biti „*ex professione*“, ne, da bi branili s kritičnim mečem vsekati, kadar je treba, po takem delu, ki nam je v sramoto, — al reči moramo, da tisti, ki brez posebne potrebe tako željno hrepené po kritiki, bi domovini naši gotovo veliko več dobrega skazali, ako bi se vsedli in delo za delom na svetlo dajali in tako bogatili slovstvo naše, da bi v vseh vedah imeli tiska na kupe in bi potem v nepredolgem času tudi nam nastopila doba ostre kritike. Dokler pa

bomo pisatelje naše in bukve naše lahko na perste šteli, ni še čas za tisto kritiko, ki bolj sovraži kakor ljubi, ki bolj odganja kakor vabi. Poslednjič pa še eno. Dokler kritikarji naši ne bojo nič drugega vedeli kakor gramatiko gósti in pa germanizme grajati ali k večemu le „per Bausch und Bogen“ kaj psovati, kar ni ravno po njih godu, bojo malo bravcov imeli in ves njih trud bo, gledé na slovstveni blagor, le malo teka imel. Abecednih vojsk in pa gramatičnega kavsanja smo že toliko toliko imeli, da se nam naši bratje Slovani res smejati morejo. Če beremo druge časnike slovanske (in časniki veljajo za navadno merilo stopnje, na kateri se znajde jezik kakega naroda) in jih primerjamo z našimi slovenskimi, smemo ponosni reči, da nismo zaostali za brati našimi. Čemu tedaj v eno mer le abecedo gosti in gramatiko! Pojte rakom žvižgat! — bi nam rekel Prešerin, ako bi še živel“. — Prisiljen je dr. Bleiweis na Cegnarjev spis v Glasniku dal v isem smislu le nekoliko bolj razširjen „Odgovor o kritiki“ (str 356 — 7), kjer piše na pr.: „G. Cegnar pravi, da na mladih stoji svet. Ker je tū sploh le govorjenje od slovstva slovenskega, smemo misliti, da g. C. méni, da na mladih stoji slovensko slovstvo. Ker smo mi tako daleč od starosti kakor je g. C. od mladosti, tedaj se nobenemu med nama ne more očitati enostranost. Zatega voljo ne bo ne njemu ne nam odgovor težak, ako vprašamo: ali je velika večina pisateljev naših, ki jih čislamo po doveršenih delih svoje pervake, iz verste mladenčev ali pa iz verste možakov? Ne! da bi iz serca ne spoštovali nadepolnih pa oskromnih mladenčev, in z veseljem rečemo, da so nam v slavo res knjige nekterih mladih rojakov, al sila sila malo jih je, večina drugih naših slovstvenih del izvira od mož, ki so že prestopili tako imenovane leta mladosti. Tako je in ne drugač. Kdor ne verjame, naj šteje knjige naše in potem naj po rojstnem listu njih pisateljev praša. Da je nekteri mladenec, ki je par pól v kak časnik že spisal, v svojo slavo tako zamaknjen, da res misli, da mu ga ni verstnika pod solncem, nas uči skušnja, — al ravno trezna kritika se ne sme zamakniti s takimi zamaknjenci in to je že včasih zadosti, da se vleže ošabna kri. Tudi nas skušnja uči, da so nekte-rega mladenča že povzdigovali kot slovenskega korifeja, kateri pa kot mož ne zine nobene več. „Afflavit — et dissipati sunt!“ Da Bogme! na takih ne stoji svet, je menda pre-očitno. Za to le trezno! le trezno! Slovstvo vsakega naroda se cení le po knjigah, ne pa po jalovem hrupu. Na beli dan naj stopi, kdor kaj v omari ima; če res kaj veljá, se mu bo že splačalo. H koncu le še to: Čemu le hrup po kritiki! Začnite jo, kakor vam je drago; saj vam je nobeden ne brani. Kdor od kake reči le samo govori, pa se je nikoli ne loti, — kako se pravi takemu?“ —

„Novice današnje (3. febr.) ne morejo menda godú Vodnikovega s svojimi bravci prijetniše praznovati, in spomina njegovega ne živejši obhajati, kakor če iz „Novic ljublanskih“, katerim je naš Vodnik vrednik bil, od l. 1797 in 1798 povzamejo to, kar je on pisal o slovenskem jeziku in narodu (l. 5 — 7). Mnogim našim bravcom ta mični spis ni znan zato, ker Novice od l. 1797 — 1800 le malokdo ima; kdor ga je pa že tudi bral, ga bo gotovo vnovič rad prebiral. Prenaredili nismo v njem nič; le tam pa tam smo popravili kakošno besedico, ktero bi bil Vodnik po naši slovnici gotovo sam popravil“. — „Staro leto gré h honcu in ž njim šestnajsti tečaj našega najstarejega in po Slovenskem najbolj razširjenega lista. Da bi vseskozi mlad bil, bo s pripomočjo domoljubnih pisateljev zopet najiskrenejše prizadevanje vredništva, ktero s temi versticami vabi na naročbo sedemnajstega tečaja (400). — In tako jemljemo slovó od častitih vseh bravcov svojih! Slovó to (416) pa nam ne dela težkega serca, ker kmali spet, ako Bog dá, se bomo združili, — mi, da bomo pisali, Vi, da bote brali. Le staro leto gré tedaj h koncu, ne pa terdna naša volja, tudi v novem letu s pripomočjo rodoljubnih naših prijatlov vsem bravcom kar koli bo moč vstreči v vseh razdelkih, kateri so predmet

našega lista. Če je obsežek letošnjega tečaja zopet tak, da bo vreden v bukve vezan in shranjen biti v versti svojih petnajstih starejih bratov, nam je to najdražje vezilo! —

XVII. 1859. Kedar se je obhajala stoletnica rojstva Vodnikovega, je dr. J. Bleiweis razun tega, kar je povedal o njem v svojih Novicah, spisal k njegovemu življenjopisu čertico: „Vodnikove Novice“, ktero je priobčil „Vodnikov Spomenik“ (Vodnik-Album), na svitlo dal dr. E. Costa l. 1859. Čertica ta se nahaja str. 31 — 36, in se pričenja: „Naj drugi slavo pojó Vodniku pesniku, jez jo pojem njemu vredniku „Lublanskih Novic“ . . Ni bil Vodnik le prvi slovenski pesnik — bil je tudi začetnik slovenskega časopisja . . In štiri leta je samotež na svojih ramah nosil vse novinarstvo slovensko . . In opisavši ob kratkem obseg njihov pravi naposled: O jeziku Novičnem ne bom na drobno govoril in se ne vsedal na visoki stol jezičnega rešetarja, da bi očital slovniške pogreške in germanizme, ker pomisliti je treba, da pisane so bile Novice v unem stoletji, ko se je mili materinščini godilo najhuje, ko se je slovenščina čedalje bolj po ptujem ravnala in pačila, posebno po nemških oblikah, in ko se skor ni pisalo še nič drugega kot molitvene knjige v jeziku našem. Pač močán se je mogel čutiti, kdor se je o taki dobi lotil časnika in še celó političnega časnika, v katerem je treba pisati o tako različnih rečeh, in imeti za vsako stvar pravo domačo besedo. In tak korenjak bil je naš Vodnik! S poti tedaj z vsem neslanim hulenjem, če ni še vsaka beseda čisto slovenska, če ni še vsaka beseda po pravilu slovniškem! Za en tak pogrešek nas odškoduje sto drugih lepih stavkov, sto pravih, zatega denarja vrednih domačih izrekov. In poslednjič je tudi še to pomisliti, da časnikar mora večidel vse hitro izdelovati in včasih tako hitro, da še komaj prebrati more kar je spisal, ker že za njim stoji posel iz tiskarnice pa vpije za „manuscript“! Tù ni časa, da bi človek kaj pilil in prevdajal: ali je čisto vse po sekiricah slovnične. Srečni, trikrat srečni tisti pisatelji, kateri kakor koklja valé svoje spise, jih dan na dan od zora do mraka prebirajo in popravljajo, in jih še le po „Nonum prematur in annum“ na dan spravljajo. Vodnik kot pisavec in vrednik Novic ni mogel tega itd.“ —

Sitnosti in težave, ki jih ima vrednik časnikov, kaže v Novicah l. 1859. str. 262 dr. Bleiweis v pogovorih: „Pismo iz Jesenic nas krega, da v vsake Novice ne devljemo dнарne in žitne cene, ter pravi: Ali mislite ljubljanski gospodje, da na kmetih nam ni treba tega zmiraj vediti? Še premalo je vsak teden enkrat! K meni, ker vejo, da imam Novice, hodijo tudi drugi prašat, kako stoji laža (ažjo); ker pa ne vem povedati, se špotljivo zamerdajo in grejo. Tudi žitni kup iz Krajnja je nam Gorencom zelo potreben; pa tudi cene teržaškega blaga ne najdemo več v Novicah, kakor je že bilo. Se vé: smo Krajnci; treba ni. — Nemec pa že dobí! — Tako nam pošten Gorenec bere levite. Na to odgovorimo, da Novice imajo toliko različne brave, da je težko vsem ustreči, ker ta želi to, uni uno; ta hoče le novice, ki se po svetu godé; unemu je mar le za nove kmetijske skušnje; ta hoče le kaj bolj učenega, uni pa je ves zveličan, če more narodne pravljice brati; spet drugemu so lepoznavske reči prazne otročarije in hoče le resnega poduka; eden hoče le pesem, drugi uganjk, tretji loterijo in tako dalje vsak kaj drugega. Da radi spolnemo kar je mogoče in je morebiti večini bravcov všeč, vidite, dragi prijatelj iz Gorenskega! že iz današnjega lista; vse, česar želite, še sicer danes ni spolnjeno; ako bomo mogli, bomo storili.“

Sam je v sedemnajstem tečaju spisal na pr: „Strehe iz platnic debelega papirja. Nova kerma. Skrivnosti pri sejanji in pridelovanji bele ali rumene pese. Kaj storiti, da hiše niso vlažne. Kurje bolezni. Kako Kitajci z gnojem gospodarijo. Zakaj je morje slano. Graška asekuracija zoper ogenj l. 1858. Odperto pisemce o ljubljanski hranilnici. Priporočilo laške ali papeževe repice ali podzemeljskih hrušic. Muhe. Poglavitne

napake pri reji sadnih dreves. Da spomladanski mraz setvam ne škoduje. Kdaj je pravi čas les sekati. Kaj posebno manjka našim drevesnicam ali tako imenovanim vertnim šolam. Od dosmertnih asekuracij. Od bolh na vertu in polji. Nekoliko od blata. Še nekaj o koristnosti pirhogačice. Kako na Laškem ravnajo murve in svilode. Če se goveji živini jed upira. Vodila, kako in kdaj naj se voda napeljuje na senožeti. Ozdravljati vrančni prisad, čerm ali metljaje. Podorina ali zeleni gnoj in kako se ima podorati. Star biti pa vendar mlad ostati — kako to? Goličave ali tako imenovane pogorišča s polja spraviti. Kdaj gre tesarski in mizarski les sekati. Perziške kamilice. Kratek poduk dobro olje žgati. Pešica resnic, ki jih nauk uči in jih je skušnja poterdila. Grahov mol. Živino kopati. Od soli za našo živino. Deset naukov tistim, ki se hočejo s konjsko rejo pečati. Ali je prav, turšici verhe porezavati. Od kod je prišla naša živina. Kako sem svoje travnike zboljšal, da sem si dvakrat več sená nakosil. Različnost živeža v raznih krajih sveta. Kaj je bolje: Cela klaja ali pa zdobljena ali zrezana. Od gnjilega krompirja. Občinska postava in pa razdelitev občinskih pašnikov. Doba dandanašnjega napredka. Dobri stari časi. Kako se dobí gnoj mešanec ali kompost. Od vsega kaj, kar človek je in pije. Ali se dá zemljišni davek še povikšati. Dajte sadju dozoréti. Kokošarstvo — dobra podpora kmetijstva. Dobra gospodinja — kmetijstva največa podpora. Sovražniki poljskih miš. Kako se dá dno kapnic ali štiren lahko preiskavati. Repo za živino čez zimo hraniti itd.“ — Obilno je to delovanje. Poleg tega je spisoval „Novičarja“ iz domačih in ptujih dežel, gospodarske novice, kmetijske in živinozdravilske skušnje; o srenjah, o županah, o duhovnih in njih veljavi v srenjskih posvetovanjih (368); o krinolinah (298); o novih bukvah nemških s slovensko terminologijo (329) itd. —

Šolski novičar mu je prirasel to leto po zanimivih letopisih v srednjih šolah (251. 274), in v tem oziru opominja učence: „Naj bi pridniši izmed njih se ob času počitka razveselovali z nabiranjem domačih svetinj, ki v kaki narodni pesmi, povesti ali kaki drugi stvari dozdej še skrite ležé v kakem samotnem kotu naše domovine, in neutrudljivim bčelicam podobni stikovali po cvetlicah domačega blaga in ga rešili pozabe!“ — In njegovi „Glasi o cesarskem ukazu, ki določuje učbeni jezik v različnih deželah našega cesarstva“ nazadnje dokazujejo: „Kdor tedaj terdi, da ni mogoče v slovenskem jeziku vsega razkladati, kar je v šolah potreba, ali ne vé kaj imamo in kaj premoremo, ali pa nalaš krivico govori (284)“.

Milo je Novično oznanilo o smerti nadvojvoda Jovana Kerstnika (l. 20), in proti željam večine častitih naročnikov ponavljajo, da bodo izhajale le enkrat na teden, ter spremljajo vabilo na naročbo za prihodnje leto s staro pesmijo mojstra Koseskega l. 1845 z geslom: „Habete sal in vobis et pacem inter vos!“ —

XVIII. 1860. „Z veseljem vidimo, da dunajski nemški časniki, čeravno nosijo naslov „*Gleiches Recht für Alle*“ na čelu, kateri dolgo niso hotli nič vediti od pravic slovanskih narodov avstrijskih, malo po malo vendar začenjajo spoznavati, da, kar je Bog dal narodom, jim ljudje ne morejo vzeti . . . Čista resnica je, če rečemo, da Novice niso namestnice kake prenapete stranke, ki le svojo utopijo trobi, ampak da so besednica jedra slovenskega ljudstva, ki skozi Novice govori. Razširjene po okrajnah vseh slovenskih dežel in z dopisi podpirane od vseh stanov, niso skozi 17 let in tudi v viharjih časih leta 1848 nobene rekle, ki bi jo imele danes preklicati; za kar so se poganjale, je bilo vselej državi in ljudstvu v prid. In zato se poganjajo še danes, nikoli preskočivši vojnic pravice in resnice in ne gledé ne na desno ne na levo (14. 15)“.

V osemnajstem tečaju je dr. J. Bleiweis spisal: „Zakaj hirajo kmetije in kako jim pomagati. Kako sadno drevje zdravo in rodovitno ohraniti. Ktera pot je naj-

pripraviš, da se med kmeti gospodarske vednosti razširijo. Polži na vertih, in kako jih pregnati. Koliko so kebre ali hrošči vredni. Ali se bomo tudi mi sladkega sirka poprijeli. Gospodarstvo z gnojem. Predenica v deteljših. Krompir gnjilobe obvarovati. Farovške kmetije. Kaj so notarji in čemu so. Nauk o reji goveje živine. Koliko zemlje se zgubi po poljskih potih in stezah. Našim kmetom in rokodelcem (o hranilnicah). Kdo je za vojaka pripraven, kdo ne. Koza kmetijstvu koristna žival. Kako bomo na novo volili srenjske odbornike in pa župane?" itd. —

Poleg Novičarja iz domačih in ptujih dežel, ki ga je spisoval vrednik, glasiti se je jel „Slovanski popotnik“ itd. — Vredništvo je opominjalo (63) Waldherrovo in Mahrovo šolo, kako potrebna bi jima bila slovenščina; posebej oglasilo se je „O živi potrebi slovenskega pisanja v kancelijah in razglasovanju postav v domačem jeziku (130)“; o potrebi posebnega časnika učiteljskega (367) in lista političnega (404) itd. — V vabilu na naročevanje ponavlja (192): „Deržali se bomo v vsem svojih dosedanjih pravil“; in (404): „Kmali bo leto pri kraji in Novice bojo nastopile nov tečaj — devetnajsti — gotovo važen tečaj, zakaj cesarsko pismo od 20. okt. je odperlo novo, imenitno dobo, v kateri se ima prestvariti cesarstvo naše tako, da bode zopet tudi ljudstvo imelo besedo v srenjskih, deželnih in deržavnih zborih . . . Dela bo dosti, pa ne ustrašimo se ga: moč neizmerna je terdna volja pa podpora domoljubnih mož . . . In tako sklenemo vabilo to, ki naj bi prijazen odmev našlo po vseh slovenskih okrajnah, s priserčno prošnjo do vseh domoljubov, naj nas prijazno podpirajo z dopisi kakoršnimi koli, da le spadajo v okrožje našega lista!“

XIX. 1861. „Novo leto je vsakemu časniku pripravna prilika reči svojo. Novice — po svoji obilni udeležbi pisateljev iz vseh krajev naše domovine v resnici glas slovenskega naroda — imajo nalogo blagostanje in omiko slovenskega ljudstva povzdigniti in se potegovati za pravice njegove . . . A doslej smo le malo dosegli . . . Ni tedaj čuda, da mi Slovenci gledamo na cesarski ukaz od 8. avg. 1859 kakor sveti trije kralji na zvezdo, al zmiraj — zastonj! . . . Cesarski diplom od 20. avg. nam je zagotovil novo dobo . . . Svobodno gibanje županij, deželni zbori in državni zbor je tista važna trojica, ki nam obeta bolje, nove čase . . . Prevdarjati je že sedaj treba, ktere može bomo volili v zборе, ki bojo razsojevali našo srečo ali nesrečo. Le možje rodoljubni, ki naše reve in naše žulje poznajo, možje znane poštenosti, bistrega uma, vajeni v besedi, in ki se ne bojé odkritoserčno govoriti, naj bojo brambovci naših pravic. Kimovce, hinavce, mevže, izrodnike pustimo drugim . . . Bolja prihodnost nam je zagotovljena. Te se zdaj veselimo, nikoli pa pozabivši prislovice naše, da le sloga jači, nesloga tlači. To so naše serčne želje o nastopu nove dobe mnogonárodne Avstrije, pravi vrednik v prvem spisku „Slovencom za novo leto“. Bog daj srečo!“ —

V devetnajstem tečaju je dr. Bleiweis spisal posebej na pr.: „Kako murbe ravnati, da bomo pridelovali čedalje več svile. O tatvini sadja. Naši kmetje. Mlačnim rojakom v prevdarek. Našim kmetijskim gospodarjem v prevdarek. Vojska zoper kerte. Kaj zima stori. Ali ima luna nekašno moč do rastlin. Sadimo divji kostanj in zakaj. Kako se dobi dobro in kaljivo murbino seme. Nekaj o tem, kar je kmetijstvu najbolj potreba. Kostí množijo redivnost zemlje. Kuga svilnih červičev v Evropi. Čujte gospodarji, ki imate živino. Kos in serpov ne bomo več klepali. Kako bi asekuracija zoper točo se dala najbolj napraviti. Zgodnji krompir. Vertni in poljski čuvaji. Oreh. Pregovori za kmetijske pa tudi druge ljudi. Senožet kmetijskega gospodarja največi zaklad. Sol pri reji telet. Besedica o globokem in plitvem oranji. Šota in nje pepel za gnoj. Dobrovoljen opomin zavolj cepljenja koz itd.“ Spisaval je tudi kratke gospodarske, kovaške, živinozdravilske skušnje in novice. —

„Nove vélike postave za vse cesarske dežele“ priobčujejo se v 10. l. s pristavkom: Te nove, že tako dolgo (vsled ces. diploma od 20. okt. 1860) pričakovane postave so toliko važne za nas vsakega, da jih, opustivši vse drugo, kar sicer devljemo na prvo stran, postavimo današnjemu listu na čelo: Oklicni patent cesarski. Ustava za državni zbor. Ustava za državni svét. Ustava za deželne zbore. — Kako pa se voli v državni zbor. Volilcom slovenskim vsem za deželne zbore, kjer se naznanja, kakošni morajo biti možje — poslanci. — Peticija (prošnja) Slovincov do c. kr. državnega ministra g. viteza Schmerlinga o zadevah šolstva, ces. uradnj in razglaševanja ces. postav in družih oklicev (144. 145). Odgovor protivnikom slovenske peticije. — Naš program. Šolski naš program za Slovence gledé ljudskih in srednjih šol (367. 368). To vse so stvari, v katerih je kot voditelj sodeloval dr. Bleiweis. — Sam izvoljen za poslanca v treh krajih — v Ljubljani, Kranji in Kamniku — sprejame volitev za Ljubljano — njeno okolico — in zahvaljeva se volilcem za toliko čast pravi v odpertem pisemcu (str. 108): — „misliti si ne morem drugač, kakor to, da neutrudljiva delavnost, katero žertujem v Novicah svojemu preljubemu narodu že veliko let, mi je naklonila to veliko zaupanje in da je to neprecenljiva hvala Novicam in tistim domorodnim rečém, ktere one zastopajo“. Razun Novičarja iz domačih in ptujih dežel — je spisoval največ sam novice iz deželnih zborov ter poskerbel, da so se govori naših poslancev nekaj v listu nekaj v dokladi priobčevali. — Slovenci! kliče v l. 11 dr. Bleiweis, bliža se imenitni čas in že je pred durmi, da bomo volili poslance v deželni zbor po novi ustavi, ki nam jo je podelil presvetli cesar 26. svečana t. l. Ako ste dobro prebrali ustavno postavo, ki so jo Novice v zadnjem listu na znanje dale, morate pač spoznati, da še kaj takega ni bilo. — Nato podučuje svoje rojake o tej stvari, in sklepa, naj si volijo može s tistimi trojnimi lastnostmi, ki smo jih v poslednjem listu Novic na 77. strani pisali. In tam priporoča: „Posebno se ogibajte onih domačih mož, ki bodo po vetru plajšče zasukavši zdaj naenkrat, ko bi trenil, premenili se iz protivnih ali mlačnih ljudi v tople, vroče prijatle mile naše slovenščine. Ni večjega gada kot so taki veternejaki; ti bodo berž drugače plesali, če bi se jim druga kakošna zagodla. Pazite dobro na volkove v jagnečjem kožuhi. Ločite pleve in ljuliko od čistega zernja!“ — In žal! vprav Slovencem se takih ni manjkalo. Vže na str. 240 odgovarja vredništvo: „Gosp. dopisnikom, ki so nam dopise zoper g. Dežmanovo obnašanje poslali v prozi in pesmah: Ker celih Novic z obilnimi spisi, ki smo jih prejeli od mnogih slov. krajev, ne moremo popisati, nam ne bote zamerili, ako jih denemo ad acta. Da pa pravice ne žalimo, moramo povedati, da nam je tudi nekdo pod imenom odsluženega vojaka zahvalnico na g. Dežmana poslal, ki se véde, kakor da bi bila res tako menjena, pa obsega od konca do kraja toliko smešnic, da ne vemo, pri čem da smo. V izgled damo iz pisma le eno uganjko: Zakaj se krajnski fantje s tako žalostjo od svojih mater in svojih ljubic ločijo, kadar imajo k soldatom iti? — Večidel samo zato, ker — nemškega jezika ne zastopijo. — To je prvo, kar slišimo. Fantje! kaj je res taka!“

Ker se je vzbujala narodna vzajemnost slovanska, povedal je v Novicah, kaj je panslavizem; da je književni ali literarni dober in dopuščen, državni ali politični pa nedopuščen, puntarsk, na pogubo Avstriji; povedal je tudi, od kod da jemljemo slovansko omiko. — Da nam je političnega lista živo treba, so Novice že lani prve dokazale. . . Ko bi Novice hrepenele biti „Amtsblatt“, bi bile že lahko leta 1849, ko jim je minister Bach to čast ponujal in ne bi bil prišel „Časnik Ljubljanski“ na dan. Al Novice so rekle takrat, da ostanejo to, kar so iz začetka bile, in tistim, ki mislijo sedaj 1861, da Novice se hočejo vésti kot „političen časnik“ in ne imeti zraven sebe družega,

rečemo danes, da Novice bojo ostale, dokler bojo pod sedanjim vredništvom, tudi do konca to, kar so do zdaj bile in da večkrat ko enkrat ali dvakrat na teden ne bojo nikdar izhajale in nikdar ne svojega obsežka spremenile . . . Da bi se ne splačal dandanašnji politični list slovenski, ni dvombe, ako le dobi vrednika kakor ga je imela nekdanj Slovenija (7. 48. 168). — Šolske reči je sproti rad priobčeval; povedal svojo misel o spisovanji šolskih slovenskih bukev (268), o slovénsko-nemškem slovníku (228), o gimnaziji in o realki (151. 157). Pervi je dr. Bleiweis podpisal donesek svoj (50 gld.) za akademijo jugoslavensko in naznanjal nabiro po Novicah (281..). — S posebno vnemo je delal na to, da se je ustanovila v Ljubljani narodna čitalnica in po pouterjenih pravilih obhajala v obletnici cesarskega oktoberskega diploma 20. oktobra svoj rojstni dan (326. 356).

Novice so nekterim ljube, nekterim tern v pēti . . . Novi časi so dali novo važnost vsem časnikom . . . Prizadjale si bojo s krepko podporo domoljubnih prijatlov svojo dolžnost zvesto spolnovati. — Da vzamemo časih nasprotna si dopisa v Novice, nam menda ne bo noben gosp. dopisnik za zlo vzel, kdor vé, da vsi le iščemo domoljubnih mož, in če smo si tudi včasih „inimici causae“, smo si vendar „amici personae“ (304). — Velik časnik slovensk prepuščamo drugim; Novice ostanejo kar so bile: list za narod slovenski . . . Nobenemu drugemu narodu sovražne, bojo terjale kakor dosihmal le, kar tudi slovenskemu narodu po pravici gre; od tega vodila pa ne odstopile za dlako, če tudi pisano gleda protivnik (414)“.

XX. 1862. „Kaj si želijo Novice od novega leta“ za Avstrijo državo in posebej za slovensko našo domovino, kaže v prvem sestavku, češ, enake dolžnosti, enake pravice, in Novic sveta naloga je, v vrsti z drugimi domačimi časniki, ktere vse edina misel vódi, braniti pravice slovenskega naroda, ktere ga je tudi Bog ustvaril in mu Cesar dal njegove pravice. — In v zvezi s tem, kar je povedal vrednik konec lanskega in v prvem listu tega leta razlaguje (str. 10. 11): Kdo so protivniki naši? Prvi so nevedneži, drugi veterenjaki, tretji zlobneži — dopisuni po nasprotnih časnikih. Dodavši še pešico uskokov ali odpadnikov, kteri ne spadajo v nobeno vrsto, sklenemo te vrstice s tem vošilom: Bog daj, da se tudi s prvo vrsto porazumemo, ter da se veter obrne za drugo; tretji pa želimo, da naj le še naprej dalje sama sebe gnjusi kakor do sadaj; prišel bode čas, ako Bog dá, da bo njihovi hudobji in njihovemu rogoviljenju konec“.

Spisal je dr. Bleiweis v dvajsetem tečaju posebej na pr.: „Poduk o bolezni goveje živine, ktera se nahaja ravno zdaj po več naših krajih. Ministerski ukaz zavolj znižane cene živinske soli, — pa še ena želja naša. Kdor si hmelja prideluje, mošnje si napolnuje. Župani, eno besedico do Vas. Nekatere poljedelske pravila kmetovavcom. Črne bukve. Graška asekuracija zoper ogenj v pretečenem letu 1861. Še nekaj o murbah. Varovajte gojzde in sadite les. Navadne napake pri vinstvu. Krvomok, ki sedaj po več krajih goveda napada. Ali kmetijske družbe ali kmetijske zbornice. Samoklajarji. Zavoljo cestnikov na Kranjskem. Kdo so najbolji varhi na polji in v gojzdi. Prepoved skrivnih zdravil. Zakaj se ne sadé drevesa po mejah na polji. Vprašanje in odgovor zastran móre pri prešičih. Čujte gospodarji! goveja kuga nam žuga itd.“ —

Da bi se po mestu v družinah in hišah gosposkih bolje čislali jela slovenščina, v ta namen je trudil se dr. Jan. Bleiweis v čitavnici, in podučno-humorističen govor v njej dal je tudi posebej natisniti v knjižici 18) z naslovom: „Slovenski jezik pa Krajnska špraha“. V Ljubljani 1862. 8. str. 16. Natisnil J. Blaznik. — V tej knjižici dokazuje, da naš jezik je jezik slovenski, da se od nekdanj tako imenuje, in da „krajnska špraha“ je le po primešani nemščini ali laščini pokvarjeni slovenski jezik,

ktero špraho moramo kot plevel trebiti iz pšenice, da bode jezik naš čista slovenščina, vredna svojih slavnih sestic, ki jih govori nad 80 milijonov sorodnih nam bratov.

V tem tečaju je dr. Bleiweis, pregovorjen po prof. J. Macunu, jel pisati r samoglasniško, in na nekatere oponašanja odgovarja v spisku: Zakaj Novice izpuščajo tihi e in pišejo črko r kot samoglasnik (34)? — Zlat je nauk, ki ga daje vredništvo o slovenski pisavi dopisniku (16): Vaš dopis kaže, da ste sposobni stopiti v vrsto slovenskih pisateljev; le lotite se spisov, ktere ste nam obljubili, samo poglobitve reči ne zabite: pišite po domače, to je, v duhu našega jezika, pa ne ptujega; mislite po slovensko, pa pišite ne zavito v dolgih perijodah, ampak v kratkih stavkih, prosto in lahko razumljivo; ne rabite preveč samostavnih imen, posebno abstraktnih se varite kakor živega ognja; glagoli naj nadomestujejo samostavne imena; namesto ptujih rabite domače slovenske izreke, prislovice, vsiklike itd., ki jih še veliko v narodu živi, pa se žalibog! še preveč pogrešajo v naši pisavi. Vsak jezik ima lastnosti svoje; teh se držimo, pa se ogibujemo ptujih. — O pogostnih pomotah na naših poštah daje (86) nauk: Naj naši ljudje se ne pošiljajo v ptuje kraje, ampak taki naj služijo v naših krajih, ki naš jezik razumejo in katerih mrzlica ne strese, kadar jim pride pismo s slovenskim napisom v roke. Da pismo z napisom v „Postojno“ roma v „Zagreb“, in da so taki nevedni poštni uredniki, katerim se mora tolmačiti, da Postojna je „Adelsberg“, to je že samo po sebi kritike dosti za prelubo našo ravnopravnost! — O prevelicah davkih vsled katasterske ceditve na Kranjskem opominja (210) Bleiweis prav: Tukaj se pač očitno vidi, da tisti, ki se poganjajo za obveljavo jezika domačega v vseh zadevah in terjajo, da kdor ima z našim ljudstvom opraviti, mora v njegovem jeziku ž njim govoriti, niso jalovi sanjači in sebičneži, kakor jih pitajo nasprotniki ravnopravnosti národne domači in ptuji. Dokler ne bo naš jezik pravične te obveljave popolnoma dosegel, bo naš kmet zmiraj mutec in ptujec v lastni svoji deželi. Vemo sicer, da so tudi gospodarji bili, ki so znali po nemški govoriti s ptujimi katasterskimi možmi; al velika večina ljudstva našega ni mogla tega, in je mogla tedaj molčati — in ker nismo imeli dosti krepkih zagovornikov svojih, kakor so jih imeli Štajarci, je prišel tisti sila veliki razloček na dan, ki je med kranjsko in štajarsko katastersko ceditvo zemljišč, in vse pozneje potegovanje tadanjih deželnih stanov bilo je zastoj! —

K prof. M. Peternelevemu sostavku: „Imena, znamenja in lastnosti kemiških prvin“ v letopisu ljubljanske niže realke pristavlja: Pri ti priložnosti si ne moremo kaj, da bi ne omenili, kako zelo Slovenci pogrešamo matice in društva, ktero bi potrebnih knjig dajalo natiskovati. Žalibog je malo pisateljev tako srečnih, da bi zamogli zraven svojih del in trudov dragi domovini žrtovati še svoje pičlo premoženje. Ali bi se s pomočjo slovenskih rodoljubov ne dalo spraviti na dan društvo, ki bi izvrstne vednostne in lepoznanse dela na svetlo dajalo in večidel revne pisatelje podpiralo? To vprašanje stavimo zlasti vam domorodci, ki vam je mili Bog materialnega blaga dovolj dodelil (273). — Novo leto je pred durmi . . . Skušnje preteklega leta nam kažejo, da je nam Slovencom ustava dosihmal še skor vse na dolgu ostala v narodnih pravicah, brez katerih za nas ni prave svobode. Zahtevamo pa o tem nič drugega kakor to, kar poštení udje mnogonarodne Avstrije terjati morejo, — in kako pohlevne so naše terjatve za zdaj, ko spoznamo, da ni mogoče na vrat na nos odpraviti vseh zastarelih napak, kaže svetu naš program, ki smo ga razglasili v 45. listu lanskega leta in ktereга smo se vseskozi zvesto držali pa se ga tudi vprihodnje bomo. Protivniki naših narodnih pravic sicer za-se hočejo, da njim ustavna svoboda sije kot plinova (gazna) luč, mi pa naj smo z lešrbo zadovoljni; ker pa nismo, so celo leto skor dan na dan razlivali hudobni strup obrekovanja in natolcevanja očitno in skrivé na nas, češ, da omamijo delavnost našo. Al zmotili so se

Kdor stoji na postavni poti, ne oplašči ga psovanje nobeno. Kolikor bolj so mislili sovražniki naši, da podirajo dom slovenski, ki v pravični Avstrii svoje trdno stališče išče in ne škili gori v „nemško carstvo“ pa tudi ne doli na „novo južno kraljestvo“, toliko bolj so pomagali zidati nam močno trdnjavo, s ktere vihra zastava s tremi barvami: „vera, car, domovina“; zakaj začeli so se dramiti tudi taki, ki so pred spali, in se vstopili pod zastavo národno. In spolnile so se nepozabljive nam besede rajnega g. knezoškofa Slomškega, ki so nam jih ob novem letu pisali, rekši: „Le naj gnojijo protivniki naši z gnojnico hudobnih jezikov, — za toliko gorši bode pravična naša reč rastla, ker Bog je z nami in cesar“. Ker se bojo začeli prihodnje leto deželam toliko važni deželni zbori, bojo Novice donašale vse, kar se bo važnega godilo v njih, in kakor letos niso skope bile z dokladanjem posebnih listov, tako bojo tudi v novem letu storile kadar koli bo potreba, da bravci obširniše zvedó vse imenitnejše stvari po svetu (432).

XXI. 1863. „Leto 1863! Tisočletnica slovańska! God neizrekljive pomembe in vrednosti! . . . Ozrimo se s hvaležnim in pobožnim srcem najpred gori k večnemu Vladarju vseh narodov, da je prižgal tudi nam zvezdo rešivno in budivno, ki nam odpera in razsvetljuje pot, po kateri le zamoremo doseči svoj namen . . . Obhajajoči tisočletnico prevdarimo: ali je storil naš narod v tisoč letih tak korak v izobraženosti in omiki, kakor je bilo mogoče? Če se pokaže, da ne, prevdarimo dalje: kaj je bilo krivo, da smo zaostali: ali iz lastne narodne nemarnosti, ali iz drugostranskih zaprek, in odstranimo to in uno z modrim obnašanjem in neutrudljivo delavnostjo! . . .

Tako je pisal v prvem listu v Novicah dr. L. Toman v imenu dr. J. Bleiweisa, kateri je v jedenindvajsetem tečaju priobčil na. pr.: „O zadevah goveje kuge. Spomlad in gosence. Kmetiški pogovori. Nauki svilorejcem. Korist pepela v poljedelstvu. Kako je z govejo kugo na dalje. Čebelarstvo. Kupčija nekda in zdaj. Kaj nam pokvarja naše konje. Kaj je Kranjcem zdaj za povzdigo sviloreje živa potreba. Kako se breskve najbolj zarejajo. Zakaj se mora več za sadjorejo skrbeti, in zakaj se da sadjoreja le po šolah na višo stopnjo povzdigniti. Odkod čedalje več suše. Gotova pomoč, da zajec dreves ne objeda. Razstava kmetijska v Ljubljani. O molznih kravah. Zakaj se mora kmetovavec dandanašnji več učiti in mora več vediti kakor nekda itd.“ — V skrbi za pravo podučevanje slovenskega naroda jo je povedal iskreno (l. 51) na pr.: „Nadjamo se, da g. prof. dr. Wrétschko bode podučni svoj govor (o zvezi kemije, kakor je dan današnji, s kmetijstvom — v letnem zboru kmetijske družbe krajnske) nam tudi podal v domačem našem jeziku, da ga od konca do kraja sliši velika večina kmetijskih gospodarjev, katerim je nemški jezik nerazumljiv, katerim pa tudi želi poduk svoj na srce položiti. Z nauki kmetijskimi, če so še tako dobri in tehtni, pa jih narod ne prejme v svojem jeziku, ne pridemo ne za stopinjico naprej! Kos dobrega kruha so v zaklenjeni krušnici! Naše upanje pa, da bode s kmetijstvom bolje, se opira, kakor povsod, le na to, da velika večina naših kmetijskih gospodarjev se navzame umnega gospodarstva. Tistim, ki nemški razumejo, so davnej že odprte slavne knjige Schwerza, Liebicha, Hlubeka, Horskega itd., — al koliko so izdale — kakor gosp. govornik sam toži — v napredek našemu kmetovanju? To tedaj, kar učene glave najdejo — se mora „mundgerecht“ narediti narodom. To pa je imeniten in lep poklic vsacega, kdor resnično želi napredek kmetijstva“.

„Diplom in patent so Njih Veličanstvo podpisali tako-le: Franc Jožef. Dobro nam je délo to viditi z lastnimi očmi“ — slovensko in to v gajici panslavistični — šaljivo kaže (str. 13) nekterim šolskim in kancelijskim gospodom dr. J. Bleiweis, čegar poglavitna delavnost je sedaj bila v deželnem zboru Kranjskem, kjer je narodnim poslancem koj postal voditelj. Novice so nekaj v prikladah, nekaj v svojih listih pri-
našale dotične govore; nekaj jih je vrednik še posebej presojal na pr.: „Vprašanje

zastran slovenščine in odgovor na to vprašanje v Kranjskem deželnem zboru (123. 4)^a. Šol sploh bodisi srednjih bodisi ljudskih nikdar ni pustil v némar. „Dobro srečo, mlado društvo! klical je stenografičnemu društvu v Ljubljani (326). Ne zabi pa, da si se ustanovilo na slovenski zemlji! Ako Nemcu koristi stenografija, gotovo tudi Slovencu. Dokaz temu: deželni zbori. Toraj se nadjamo, da ne prezreš tudi slovenske stenografije, o kateri ni dvombe, da mora biti^a.

„Matica slovenska, ti, že zdavnej zaželjena in našemu slovstvu toliko potrebna, osnovaj se velečastnemu današnjemu prazniku sv. Cirila in Metoda — na večni spomin! vzbujaj v listu 10., in (389) vže poroča: Pravila Matice, ki naj bi s svojo slovstveno delavnostjo obsegala ves slovenski narod, so bile po dr. L. Tomanu in dr. Jan. Bleiweisu sl. c. kr. deželnemu poglavarju v Ljubljani, da jih blagovoli predložiti Njih Veličanstvu Cesarju v potrjenje, izročene s podpisi sledečih gospodov, ki so stopili v kolo osnovalnega odbora. — Vzlasti na srcu so mu bile čitavnice, tako, da je o slovesnem odprtju čitavnice v Kranji svoj govor (275. 6) sam pričel: „Pripoveduje se od mene, in pisalo se je že tudi, da hodim po Slovenskem čitavnice instalirati!“ — In ko se je o tej priliki rojakoma Kranjskima — Terpincu in Bleiweisu — poklonilo dvoje kadrilj v krasnih vezkih, rekel je se zahvaljevaje za dragoceni spominek s povzdignjenim glasom: „Nikoli še nisem plesal, pa mi tudi nikoli še ni žal bilo, da nisem plesal; al danes mi je, da ne morem prvi plesati svoje kadrilje!“ —

„Ni jih večih kolednikov od nekaj na svetu, kakor so časnikarji, kadar se bliža novo leto, piše Bleiweis v vabilu (406). — Novice, ki so letos presrečne bile o dvajsetletnem godu svojem, veže sveta dolžnost, da se tudi vprihodnje vredne skažejo tolike ljubezni slovenskega svojega naroda. Nadjaje se blage pripomoči po svojih prijetnih pisateljih — katerim se tù srčno zahvaljujejo — bodo tudi v novem letu marljivo delale na mnogovrstnem polji, in če tudi je v časih sedanjih pot časnikarska grozno trnjeva, jo bodo hodile s trdno zavestjo, da pot, ki jo že čez 20 let hodijo, je res prava pot, da se narod naš čedalje bolj omika v mnogih poslih in da se zaveda svojih pravic, pa jih tudi doseže, ker mu grejo kot vsacemu drugemu narodu v ustavni naši Avstrii^a.

XXII. 1864. „Težák je vsak začetek — pravi star pregovor. In tako je težák tudi začetek narodnega prerajevanja . . Srečen pospeh matice slovenske, lep razcvet národnih čitavnic, vesel razvoj narodnega slovstva, to je, kar nam stoji na prvi vrsti . . Pa tudi, da skrbimo za naroda svojega politično izobraženje . . To dolžnost so nam sporočili rajni neumrljivi škof Slomšek . . Ni ne še konca našega svetega boja; iznova bode se unel; narašča se število sovražnikov naših skrivnih in očitnih. Poglejmo jim prav v oči, in pogovorimo se kratko in dobro o tem svojem boji, da bodemo vsi na svojem mestu stali kot možaki — kot nepremagljivi katoličani, kot zvesti Avstrijanci in kot pošteni Slovani^a.

Tako je spregovoril D. Terstenjak v kolednici za novo leto na mestu dr. J. Bleiweisa, kateri je v dvaindvajsetem tečaju spisal na pr.: „Naše kmetiške hiše — kakošne so in kakošne bi imele biti. Odprto pisemce fabrikantom, trgovcem in obrtnikom kranjskim — o volitvah. Kopica pripovedek iz življenja cesarja Jožefa II. Sol za živinsko krmo. Zakaj neki goveja živina tù in tam tako hira. O goveji kugi. Kamno olje (petroleum) — nova velike hvale vredna svečava. Kaj je kmetijstvo delalo preteklo leto, kakošno je bilo za gospodarstvo in kaj nam obeta za letošnje. Kdaj naj se mavec (gips) po deteljiščih posipa. Tri najimenoitnejše detelje, in kaj vsaka ima posebnega. Na vojsko nad kebra ali hrošča. Obrezovanje sadnega drevja. Zavarovavnica goveje živine. Tudi sol je dober gnoj, pa kdaj? O zadevah sviloreje kranjske. Kaj je slajnica, kaj volčec. Kmetijstvo bolje kot obrtnijstvo. Košnja. Nadloge s hlevi in štalami. Živino-

zdravilsk svet. Gospodarjem in gospodinjam o mlekariji. Ktero vreme je sadnemu drevju največ škodljivo. O pomanjkanji dobrih poslov. Goveja kuga zopet na Kranjskem. Korist poljskega kolobarjenja ali semenskega vrstenja. O pravi starosti mladih goved za plemo. Razmera obrtništva do kmetijstva. Tri znamenja gospodarskega napredka. Vodila za umno živinorejo. Besede o travnicah. Kurja kolera. Korist ljubljanske kovaške in živinozdravilske šole. Kako se spoznava, da je seme kaljivo itd.“ — Kakor že nekaj let, je tud v pričujočem tečaju sostavljal poberke iz različnih časnikov in knjižur ali brošur, ter kratko pa krepko zavračal njih opravljanja in obrekovanja o Slovencih.

Marljivo delaven v deželnem zboru je priobčeval njegovo dejanje, nekatere govore deloma, nekatere na pr. o potrebi učilnic za kmetijstvo celoma (160). — Matica slovenska dovoljena! Na čelo današnjemu (8) listu radostni stavimo preimenitno vsem Slovencem novico, da Njih Veličanstvo cesar so s sklepom od 4. febr. blagovolili dovoliti matico, obsegajočo vse slovenske okrajne. Nova delavnost se bode začela zdaj na slovstvenem polji slovenskem. Kakor pridne čbelice brez matice niso nič, tako tudi naše slovstvo po „matici“ še le dobí pravo življenje. Blagonosno bo delovanje tega novega društva, ki bode objemalo ves slovenski narod in po svoji moči skrbelo, da se širi izobraževanje njegovo na poti poduka, ktereга človek zajema iz pripravnih knjig. Skrb matici bode, da se dobre ali čisto znanstvene ali pa tudi priprostemu ljudstvu primerjene knjige v slovenskem jeziku izdajajo; izdala jih bo matica sama ali vsaj podpirala, da se izdadé . . . Kako in kaj se bo dalje godilo, bojo povedale Novice, in res pripovedujejo, kako sta dr. Bleiweis in dr. Toman izdala povabilo do osnovalnega odbora k prvemu shodu, ki ga je vodil dr. J. Bleiweis, kako so bili voljeni Matice slovenske opravielniki, kako je deloval poseben odsek (dr. Bleiweis, dr. Costa, dr. Vončina), da se je ukrenilo potrebno in je društvo jelo poslovati itd. —

Kakor v Matici, tako pridno je deloval v Čitavnici, kjer je predsednik dvakrat čital podučno-kratkočasno kritiko o tem, kar jemo in pijemo. Po ljubljanski so se vstanovljale druge, in sam je govoril na pr. v Bistrici na Notranjskem (269) in v Ipavi (288) na preveliko radost rojakom slovenskim. — „Znano je, da prav po Evinem grehu so nekteri naši rojaki podedovali misel, da edini oni le razumejo jezik slovenski in da abecedarija in slovnica stojite nad vsemi vedami človeškimi; da le to znaš, če tudi družega malo, dobrotnik si človeštvu. — In kdo jim bo kratil veselje take monomanije! V Musenalmanachu je nekda v dolgem sestavku po citatih dokazoval Kotzebue, da Göthe ne zna pisati nemški! — zakaj bi tudi mi ne imeli — Kotzebuov, čeravno nimamo Göthetov (88. 89)? — Slava poštenemu Nemcu! je zaklical (187) vredniku dunajske „Reforme“, kteri je spregovoril poštene in tehtne besede o pravičnem zahtevanju narodov slovanskih, ter jih ponatisnil po nemški in po slovenski v Novicah, da vidijo vsi, kakošen strašen razloček je med poštenim Nemcem in med brezvestnim nemškutarjem, in da, kakor je uni vse naše hvale in ljubezni vreden, je ta po pravici gnjusoba vsem. — Od nekterih dunajskih časnikov se po pravici pravi, da jim velikanski Štefanov turn brani vid po posamesnih kronovinah cesarstva našega in da zato mislijo, da ni družega naroda po cesarstvu kakor Nemca (161). — In iz tega vzroka je spisal krepki sostavek (390): Narodnost in pa slepota nekterih.

Čitavnice niso naprave le za mesta, kjer stanuje gospóda, ampak tudi za sela, kjer biva narod naš; kajti — čveterih reči je treba ljudem tudi na deželi — zunaj mest in trgov, dokazoval je dr. Bleiweis v Bistrici. Prva je cerkev, kjer človek dobiva, kar mu je treba za blagor duše njegove, — drugo je šola, kjer mladina dobiva podučenje, da se človek loči od neumnega voleka, — tretje je gosposkina kancelija, kjer dobiva človek pravico, kadar je išče, — četrto pa je čitavnica, ktera, ako je oskrbljena s knji-

gami in časniki, je od ene strani učilnica odrasčelim ljudem, od druge pa dom poštenega veselja, kjer se pojó čedne domače pesmi, deklamujejo koristne ali zabavne stvari, igrajo male gledališčne igre itd. — po vsem tem pa se širi omika národna po poti národni (270). — V ta namen je na pr. igri „Čech a Nemec“ (Tat v mlinu) in „Dobré jitro“, kateri je dr. Kleemann, učeč se slovenščine, z gosp. Kosmačem prestavil, dr. Bleiweis potem vredil po naših okoliščinah in za ljubljansko gledališče, kjer ste bile l. 1849 z veliko pohvalo igrane, kakor kasneje v čitavnici (Nov. 1863 str. 405). — V ta namen so 19) Slovenske gledališčíne igre. Na svetlo dal Dr. Janez Bleiweis. I. Županova Micika. Kratkočasna igra s petjem v dveh aktih. Po Linhartovi v Ljubljani prvokrat leta 1790 igrana predelal Dr. Janez Bleiweis. 1864. 16°. 44. II. Domači prepír. Poslovenil J. Zabukovec. III. Strup. IV. Svítoslav Zajček. Poslovenila in založila Luiza Pesjakova. V. Bob iz Kranja. Vesela igra s petjem v enem djanji. Poslovenjena po českem. Natisnil J. Blaznik. 1865. 16°. 40. Vezek I. II. V. založil J. Bleiweis.

„Novo leto je pred durmi in ž njim se oglašajo časniki z vabili do starih naročnikov in novih. Tudi Novice se obračajo danes s temi vabilnimi vrsticami do svojih častitih naročnikov, pa tudi družih, kateri jih dosihmal še niso imeli. Ne bomo na dolgo in na široko razkladali, kaj bojo donašali naši listi prihodnje leto — 22 tečajev bodi jim priča, kakošne bodo tudi vprihodnje Novice. Polje, ki ga obdelujejo iz prvega svojega začetka do danes, je tako obširno, da brez oholosti morejo reči, da so naroden list. Da niso celó vsem všeč, nas veseli — kajti vsem se dopasti, hudo bi bilo. Prizadevale si bojo iskreno, da spolnujejo tudi v prihodnje svojo nalogo na polji vsestranske omike naroda našega (412)“.

XXIII. 1865. „Glasovite besede — čakati znamo — so se tudi narodov prijele, pravi dr. Bleiweis v Novoletnici; čakali so s korenito poterpežljivostjo. Z upanjem, da bode bolje, stopijo v mlado leto . . . Mi pa mali slovenski narod, kaj imamo mi pričakovati za svoj národni napredek od prihodnjega leta? Nič hudega . . . Kar smo počeli lepega in občnokoristnega, prijelo se je; kviško raste, dobro je ukoreninjeno. — Imeli smo mnogo lepih narodnih svečanosti in slavne spomenice, pri katerih se je slovenski narod pokazal, da živi; ustanovile so se nove čitavnice in rodila se nam je Matica slovenska — središče dušnega razvijanja. Brez prenapete hvale moremo reči, da v preteklem letu nismo rok križem držali; kazali smo, da smo v svoji zmernosti in vsem svojem ravnanji zreli za ustavno življenje. In tako bodi tudi prihodnje leto. Iz žive srede naj se širi omika in razvitje vseh dobrih narodnih moči v vse ude in žile; množi naj se narodna ljubezen in narodna zavést, pa živo čutje ustavnega prava; okoli njih pa naj se ovijajo vse čednosti avstrijskega državljana. Tadaž stanovitno naprej, pa brez strahú na postavni ustavni poti tudi v novem letu!“

Sicer je v triindvajsetem tečaju sam spisal na pr.: „Listje in smrečje velika dobrota gozdom. Kako bi se dalo kmetom pomagati, da v potrebi dobijo denarja na pósodo. Svilarstvo. Kako naj se obdeluje bombaž ali pavola. Gospodarji zložite svoja posestva. Korist za kmetijstvo, ako se zložijo posestva. Poljedelske mašine pri manjših kmetijah. Potreba gozdov. Gospodarji, spomnite se nemške detelje. Učimo se od Francozov. Tudi kmet potrebuje za svoje gospodarstvo zapisnikov, pa kako naj jih napravlja. Ministerska prememba. Kmetijska politika. Kako naj se živini pokladajo oljnate preše. Iz velicega zdravniškega zbora na Dunaji itd.“

Modro je vodil čitavnico in razun drugih sta znamenita njegova govora v občnem letnem zboru o slovenščini, materni besedi v našem družnem življenji in o slogi, pa o solncu oktoberskem (354). — Matica mu je bila posebno pri srcu, in po njegovem na-

svetu je bil jej prvi začasni voditelj baron Anton Zojs, prvi pravi predsednik dr. L. Toman, drugi dr. E. Costa. Podarivši za vstanovitev koj 100 gld. (nam. pravih 50) je izročil jej „Zgodovino Slovencev“, rokopis nekdanjega društva Slovenskega iz l. 1849; storil, da je izdajala po Hicingerjevi sestavi tako popoln koledar, da si je pridobila poleg Kozlerjevega zemljovida tudi zemljopis slovenskih dežel, ruzun Vodnikovih tudi pesni J. Vesela Koseskega itd. „Prvo, drugo in tretje je, da dobimo veliko udov, potem bode tudi dovolj dohodkov“ — je klical v prvem občnem zboru, in takrat povedal: „O Wolfovem slovníku je skrb prevzel naš deželni zbor; vsi akti ležé na moji mizi v deželnem odboru. Očitno pri tej priliki izrečem, da ne jez, ne moji tovarši v deželnem zboru ne bomo iz misli izpustili važne te stvari (168)“.

Marljiv je bil v deželnem zboru in odboru, in v Novicah priobčil nekatere bolj državopravne sestavke na pr.: V brambo Jugoslovanov (da niso nasprotniki Avstrije). Ali more dualizem ali federalizem osrečiti Avstrijo (182). O skupini dežel slovenskih (255). Avstrija, pozor (proti znamenju iz Florence — proti Lahom. 323)! O slovenskem programu. Odgovor graški Tagespošti (346 — 8). Ali ima kranjski deželni zbor pravico, državopravne reči obravnavati (373). — V šolskih stvaréh: Kdo mora začeti, da v gimnazije in realke dobimo slovenskih knjig (18). — Pustite nam Idrijo, kakor je bila (92). — O svečanosti v rojstnem kraju Jurja Vegata govoril je tudi dr. Bleiweis: „In ako se vprašamo: kdo je mar — ta junak, ta učenjak? zagromi nam od vseh krajev sveta odgovor: taka glava korenine je slovénski oratar (326).“ — Rojakom jako koristni so nauki, ktere je dajal to leto (195. 237. 8) zoper izseljevanje v Ameriko na pr.: „Res, da sila kola lomi, in da se ne dá tajiti, da so nastopili bridki časi in so sem ter tje nadloge tolike, da marsikter oče obupa, kako bi preživil družino. Al želó želó se móti, kdor misli, da vsacega v Ameriki čaka pogača. Ako bi taka bila, že davno bi ne bilo nobenega človeka v Evropi — vsi bi se že mastili z amerikansko pečenko. Naj tedaj resno prevdari, predno kdo zapusti domačijo in gré tako daleč čez morje s trebuhom za kruhom, od kodar ne more lahko več nazaj. Samec že še prebije težave ptujstva; al kaj počne oče z otroci? . . Saj imamo v našem cesarstvu kraje, kjer sprejemajo naselnike . . Saj je bližnja Srbija . . itd.“

„Ker se bliža novo leto, vabimo (412) na novo naročilo svoje dosedanje naročnike, pa tudi druge, kterim je naš list po volji. Polje, ki ga obdelujejo iz prvega svojega začetka do danes Novice, je tako obširno, da vsak bravec nahaja v njem to svoje. Ker tvarina Novic ni samo blagó za danes, ktero jutro nima zanimivosti več, se menda po pravici morejo imenovati narodna knjiga. Ker najizvrstnejši pisatelji slovenski stojé v vrsti sodelavcev naših, kterim se pri tej priliki javno zahvalujemo za njih podporo, moremo zagotoviti svoje čitatelje podučne in zabavne hrane tudi v prihodnjem letu. Časi so važni, zato pa je tudi vsakemu Slovencu treba zvestega prijatla, ki ga vodi v tem času“.

XXIV. 1866. „Blagor izreje mladosti, pravice našega naroda stoje danes na dnevnem redu. Treba, da se važna stvar reši pravično. Učni jezik v šolah je kos ravnopravnosti narodne; da mora obveljati v Avstrii, ktera šteje toliko različnih narodov. Bridke čase so imeli — razun Nemca — drugi narodi; zdaj bode drugač. Ministerstvo zdanje kaže pošteno voljo, da hoče popraviti, kar so pregrešili predniki njegovi. V vrsti ravnopravnih zadev pa je šola prva“ — je govoril dr. Bleiweis, izročivši v deželnem zboru predlog, naj bi sklenil deželno postavo, po kateri se ustanovi učni jezik v ljudskih šolah, realkah in gimnazijah na Kranjskem (23. 39.), o napravi niže učilnice za kmetijstvo (399)“. —

V pričujočem štiriindvajsetem tečaju pa je priobčil na pr.: „Poduk, kako naj posamezen gospodar ali pa cela soseska obdeluje svoj gozd, da si izredí lesá. Odgovor

na vprašanja o živinskih (pasjih) boleznih. Trihine, nam še nova žival, človeku sila nevarne. Koliko je eno sadno drevo vredno. Še nekaj o prešičjih trihinah. Kako naj se vina v razstave pošiljajo. Murba pomočnica kmetijstvu. Nova pot poljedelstvu. Pisma do naših ljudi po Kranjskem o novih srenjskih zadevah. Pridelovanje sladkorne pese po skušnjah. Od nekterih drevju škodljivih gosenic. Nova trava — izvrstna živinska klaja. Ako jemlješ zemlji, dajaj ji tudi. Kmetijska razstava na Dunaji. Drevesa ob potih. Jag-nedi in vrbe so škodljive. Nauki iz letošnje dunajske razstave. Kako je letos s pridelkom naših svilnih črvičev. Nove skušnje, kdaj je pravi čas les sekati, da trden ostane in dolgo trpi. O sviloprejkah in dobrih jajčicah za seme. Pet pglavitnih potreb novega vrta. O šolah za kmetijstvo. Setve ne popašati. O hmelji nekaj. Vinarstvo. Olarija ali pivarija v Avstrii. Današnji stan gozdov. Dnevni red umnega in dobrega gospodarja". —

"Res vesela je ta novica, ako slišimo da se tudi kmetiški gospodarji stavijo v vrsto omikanih ljudi in napredujejo s časom, kateri ni več zadovoljen s tem, da kmet le matiko v roci ima, ampak tudi bukve, ki ga učijo, kako naj obdeluje zemljo in se sploh vede v gospodarstvu tako, da si za večje potrebe tudi več pridobkov vloví. Saj vendar ves svet več vé kot mi samí. Kaj pa se godí po svetu, to nam poročajo časniki in knjige; kdor pa pridno bere, ta tudi marsikaj koristnega izvé (299) itd." — "Že 1831. leta je v Ljubljani prišla na svetlo menda malo znana slovenska knjižica pod naslovom: Kolerá. Potrebno podučenje za kmeta v prašanjih in odgovorih. Natisnil Eger. Pač resnične besede stavi pisatelj v predgovor, rekoč: Da pa pokažete, da v Boga zaupate, morate tudi tako delati, kakor pameten človek dela, ne kakor neumna živina. V tem se razločuje človek od živine, da prevdari, kaj bi mu utegnilo pomagati ali škodovati, in da to stori, kar mu pomaga in pusti, kar mu škoduje (338)". — "Žalibog! da je res še mnogo gospodarjev, kateri ne vedó, kdaj je pravi čas košnje, da je prva košnja senó, a ne slama in ne otava. Kdor čaka s košnjo tako dolgo, da postanejo trave in detelje suhljad, dobí malo bolji pridobek kakor je slama; kdor pa kosí prezgodaj, da niso rastline v cvetji dodelale redivnega sená, pridela otavo, ki se loči od sená ravno v tem, da se kosijo rastline, ko niso še ocvetele. Tudi na brežinah, kjer se le enkrat kosí, je treba gledati na to (205)". — "Žalibog, da manjšini deželnega zbora 1865. ni bilo mogoče podreti te „frajosti“, ktera pregloboko sega v žep soseskin — ako se ženijo ljudje le na hlače brez premoženja, brez zagotovljenega zaslužka, ženska pa tudi nima ničesa družega kakor lastnost otrok poroditi, ki jih s stariši vred naposled mora rediti — soseska, ktera včasih sama nič nima! Al zdaj veljá še ta liberalna postava in županje se je ne morejo odkrižati (286)". — Tako koristna sta poduka o plači za nastanovanje vojakov (325. 331), o navadni soli za živino in ljudi (383) itd. —

Gledé na tedanje obravnave v raznih zborih državnih in deželnih je priobčil v Novicah na pr.: „Kaj je svoboda (Dobrovoljne besedice kmetom slovenskim). Nemška zveza — nemški bund. O notranji politiki (o skupini notranje-avstrijski). Avstrija v različnih dobah. Etnografična (narodopisna) razstava v Moskvi. Poglejmo nazaj, da pridemo naprej. Misel o zedinjenji Kranjske, Goriške in Istrijske v eno skupino — ni nova misel. Nektere opazke o zgodovinskem pravu. Poglejmo enmalo starodavno historično pravo Magjarov. — Oveselila ga je „Drobtinica narodne ravnopravnosti v cesarskih kancelijah“ (87), in „kolika radost to vsem slovenskim domoljubom, ako v tako važnih zborovih razpravah vselej visocega svojega dušnega pastirja — nadškofa — vidijo med seboj“ — vzkliknil je (13) o deželnem zboru Goriškem. Ožalostila ga je pa „Okrožnica knezoškofovega konzistorija ljubljanskega“, ktero (119—137) bistro razpravlja, in ž njo „Kakošen sad so nekdanje nemške ljudske šole na Kranjskem obrodile (143—254). Slovenščina v naših šolah pod

krilom dunajskih profesorjev (Egger — Wretschko. 150)^a. — Šolska sporočila ali izveštja je skrbno presojeval; v obrano (živec, nerv) oglasil se o jezikoslovji: o krajevnih imenih povedal jo (99) modro: „Kadar pišemo po nemški, pišemo po novem vsigdar Rudolfswerth, vsled razglasa sl. deželne vlade; slovenskega imena pa ta ukaz ni predrugačil in Rudolfovo je le po nekem častitem jezikoslovcu nasvetovano bilo. Narod se bo na veke Novega mesta v slovenskem jeziku držal, kakor se drži Ljubljane namesti Laibach, Vrhniko nam. Oberlaibach, Radoljce n. Radmannsdorf, Kranja n. Krainburg, Bistre n. Freudenthal in sto in sto drugih imen. Da so nemška in slovenska imena mest, trgov in vasi navadno drugačna, ves svet vé. Novicam je razumljivost prvo“.

„Nektere pesmice niso sicer slabo narejene; al hvale pravega pesniškega duha jim ne moremo dati. Ker ste slov. jezika dobro zmožni, svetuje vrednik (188) mlademu pisatelju, podajte se raje na drugo polje, ako vas mika slovstvena delavnost — saj nas čaka še na vse kraje potrebnega dela. Tudi se je čas v Evropi sploh predrugačil: za pesmi ni toliko čuta več, kakor ga je bilo nekdaj. Kako je žvrgolelo še ne tako davno na pr. v logih nemških vse polno pesnikov in kako radostno so se prebirala njih dela, — a zdaj? In kako so omolknili izvrstnejši pesniki naši? Materijalni in politični čas nima srca za pesmi!“ — „Celo nič — nas ni razsrdilo tako besedovanje — prav odgovarja (107) vredništvo! Kar „Preši“ prinesete in njima enaki listi zoper narodne zadeve naše, ravno kaže, da je čast našim ljudem po njih obrekovanim biti“. — „Kar se tiče opazke zastran skubenja, morajo vredništva vselej toliko skubsti, kolikor to zahteva spoštovanje, ki ga vredništva priznavajo vsacemu dopisniku s tem, da vzamemo njegov dopis v svoj list, po tem pa tudi odgovornost na-se. Skubli smo tedaj Vašega kakor tudi unega za toliko, da vsikdar objektivnost nadvlada subjektivnost. Saj naposled pri vseh drugih bravcih vendar le una veljavo ima (176). Opazke zaradi cirilice v ljudskih šolah naših nismo prezrli; al pustimo nepraktične svete, dokler še nimamo tega, kar je živa potreba in je tudi mogoče. Z utopijami se mi ne ukvarjamo radi (177)“. — Novice — Schmierblatt... „Ako učitelj Heinrich misli, da je s to „lepo“ besedo ogrdil Novice, grozno se moti; iz njegovih ust je šmir le med našemu listu; po vsi domovini čislani pisatelji Novičini z vredništvom vred bili bi le tadaj razžaljeni, ako bi profesor Heinrich Novice hvalili! . . Ti (196) gospodine: Hrani za-se svoj šmir, — In Novicam daj mir!“

„Kdor prihodnje leto nima Novic, po njem je! ponavlja v vabilu (412) na naročbo... Kar je bil naš list dozdej, zvesto ostane tudi v prihodnje: iskren prijatelj naroda slovenskega. Razun tega, da bode radovednim donašal vsakršnih novic, skrbel bode neprenehoma za to, da narodu za teló in duhá njegovega kaj prida ostane iz berila Novičnega. Za to je našemu večletnemu trudu najmilejša hvala ta, da so Novice našemu ljudstvu bukve, katere hranuje sebi in potomcem v poduk in zabavo. Da Novice, kakor je zdaj večina časnikov slovenskih, morajo tudi političen list biti, to nanašajo potrebe časa že od l. 1848; kakor so dozdej Novice temeljito obravnavale vsako važno politiško vprašanje, tako bodo s pripomočjo veljavnih mož ravnale tudi v prihodnje, in neomahljivo po istih pravilih, ki se strinjajo v tem načelu: Avstrija skupna, narodi njeni vsi ravnopravni!“

XXV. 1867. „Kmet, ki se je povzdignil v to, da kak časniki bere, je boljár (aristokrat) na duhu med množico svojih ljudi, ki nič ne beró. Takemu kmetu-novičarju se že odzunaj pozná, da več veljá mimo drugih. Njegova hiša je zidana in z opekami krita; vsak prostorček je zasajen sè sadnim drevjem, in na polji mu stoji koruza v lepih ravnih vrstah tako, kakor stojé vojaki v bataljonih. On je tudi bčelar in tedaj ima na tisoče podložnih, ki delajo zanj. V njegovi izbi je vse na pravem mestu, in čedni svinjak je

tak, da more idiličen zgled biti okolici svoji. Tako se kaže že prva stopinja omikanega duhá, ki se razodeva v znanji 24 abecednih vitezov duhá. Prva podloga duševni národní omiki je sem ter tje položena — al le redko se še nahaja“. Tako piše pošten mož v časniku štajarskem, ki navadno le nemškemu jeziku glorio poje, da je sredstvo omiki, pravi dr. J. Bleiweis — vesel priznavanega napredka po Novicah. Ali tudi po tem popisu edina prava pot, da se naši kmetje povzdignejo na stopinjo omike v kmetijstvu in vsakem drugem znanstvu, ni tedaj — materini jezik? S tega popisa, kateri v Tagespošti (o Novice — Bauer) gotovo ni Novicam na ljubo, ampak le resnici na hvalo pisan, se pač jasno vidi, kakošni sovražniki slovenskega naroda so vsi oni, ki mu namesti materinega jezika v šolah in drugod silijo tuji jezik, in mu tako namesti bruha ponujajo kamen!

Posebej je spisal v petindvajsetem tečaju na pr.: „Kaj je treba, da kmetovanje ne gre rakove poti, temuč da napreduje. Zavarovalnica Gresham. Pravi čas les sekati. Kako se dobrota moke spoznava. Kako je to, kadar po novem letu dan začne rasti, da se to veliko tednov zjutraj še nič ne pozná, na večer pa je že dalje svetló. Lanske bčele. Kredit kmetov. Kako naj se gozdi oskrbujejo. Prosim poduka zarad pobiranja vinskega davka in zarad klanja. Zmerzljina sadnega drevja. Nova katasterska mera. O neznani bolezní telet. Zakaj bi krav ne vpregali. Besedica o rastlinskih boleznih. Jež — koristna žival. Kaj je z letošnjo létino po svetu. Zbor avstrijskih svilorejcev na Dunaji. Nova angleška pinja. Kaj prav za prav je bolezen svilnih črvičev. Stoletnica c. k. kranjske kmetijske družbe (kjer je posebno znamenit govor njegov str. 360—1) itd.“

„Kdor hoče dvalizem, ta se igra z ognjem. Le kdor hoče, da vsi narodi avstrijski imajo skupne državne zadeve, ktere obravnavajo v skupnem državnem zboru, v deželni avtonomni zborih pa opravljajo sami to, kar deželi gre: ta hoče mir in srečo Avstrije. In to je, kar zahteva federalizem, ki daje državi, kar državi gre, deželam pa, kar je deželnega. Kdor s tem ni zadovoljen, naj raji naravnost reče, da noče Avstrije“. Tako resno jo je povedal dr. Bleiweis v resnem času v sestavku: Dvalizem — dandanes največa nesreča Avstrije — po „Reformi“, ki je nemški časnik z dušo in telesom, tedaj se mu očitati ne more, da je panslavist, vendar je pravičen vsem narodom in le zrelo politiko zagovarja v Avstrii in tako, ki pelje k sreču in blagru (410). Po tem in enacih časnikih je v dobi poslancem vzlasti nevarni, v kateri se Novicam odgovorni vrednik v 10. listu prikaže Janez Murnik, priobčil na pr.: „Za Avstrijo gre. Venčanje ogerskega kralja. Svoboda kapitala. Nove postave o nabiranju vojakov. Denarna stiska v Avstriji. Panslavizem in nevarnost za Avstrijo. Kako se godi pri volitvah deželni poslancev na Ogorskem. Kaj, če avstrijska država na kant pride. Grof Hohenwart in koroški Slovenci. Ne bodite lahkomišelní! itd.“ — Vážni, prevažni so njegovi oglasi o cesarskem patentu 2. jan. 1867, o novih volitvah za deželni zbor, in oglasi narodnega volilnega odbora za vojvodstvo Kranjsko, kteremu na čelu je deloval in pisaril dr. Janez Bleiweis (l. 3.), njegovi govori v narodnem deželnem zboru, o in po njegovem razpustu itd.

O Vodnikovem spominku je na vprašanje povedal (185) vzroke, zakaj dr. Toman in dr. Bleiweis mirujeta, in o ženitvi beračev (244): Lažnjivcem na sramoto, nalažanim v razjasnilo. O plesu: „Mi pa dodamo temu še to, da — če že na svetu mora biti ples, in podoba je, ker so že stari naši očaki plesali in bodo plesali tudi potomci za nami — bi bilo le to želeti, da bi se nikjer drugod ne plesalo kakor v čitalnicah, kajti tù je poštena družba in se nobena nerodnost nikoli ne godí, ker sto in sto oči pazi nad čednim obnašanjem. Al vse drugo je s plesom na podih in v krčmah: tù se godijo pri plesu res nespodobne reči, ktere žalijo poštenje in nravnost. Ne čudimo

se tedaj, da on, kdor meri ples v čitalnicah po merilu iz poda ali krčem vzetega, izobčuje ples po pravici. Zató veljá že star pregovor: Qui bene distinguit, bene docet (180)^a. — O svojem vredovanji: Gosp.?! iz Goriškega: „Ker je naše pravilo stanovitno to, da Novice popravljajo in razjasnujejo, ako je kak slovensk časnik v kakem sestavku kaj napak rekel, na vsako stran branijo pravico, sicer pa domačih časnikov in toto nikoli na klop obtoženca ne posajajo in se jim sodnika ne delajo, tedaj nam ne bote zamerili, da pismo o „D.“ položimo ad acta. To je princip vredništva Novic od nekdanj bil. — Naj je vredništvu dovoljeno pri tej priliki še eno reči o drugi zadevi. Vroči krvi so Novice morebiti premalo krakelarice, in kdor rad škandal bere, ne nahaja ga nikoli v Novicah. Ostra, krepka in tehtna je njih beseda, kadar je treba — al — spodobna poleg tega je vsegdar. Res, da s cepci ne tolčejo po glavah, pa tudi na kolenih nikdar ne ležijo in odpušanja ne prosijo (190). — Kar sem bil l. 1864., to sem še danes, ker doslednost in stanovitnost je en kos moje nature, ki nikdar po vetru plajšča ne obrača. To lahko o sebi rečem: da ne manjše stvarce nimam preklicati, kar sem govoril in delal 25 let (245)!^a

„Časi, v katerih živimo, so zelo važni in prihajajo vsak dan važnejši, pravi v vabilu (208); zato nam je berila treba. Kar je Novicam o tem na škodo, da ne izhajajo vsaki dan, jim je od druge strani na korist, da to, kar prinesejo vsaki teden, je temeljito in dobro pretehtano. In (416): „Novice so bile tako srečne, da so že mnogo dosegle v tem, česar so doseči želele: veliko število našega ljudstva po kmetih (in to je jedro naše deželne moči) je že tako podučeno, da se lahko ogledamo po družih ljudstvih našega cesarstva in vprašamo ponosno: kje, izvzemši naše brate na Češkem, beró drugod kmetje in rokodelci tako radi časnike in druge bukve, kakor naš narod slovenski? Po branji pa se širi podučevanje in s podučevanjem se širi napredek. Velikansk je skok, ki ga je storil naprej naš narod v kratkih 25 letih, ako pomislimo, da do 1843. leta je debela megla potujčevanja ležala nad krasno našo domovino. Od Boga z obilnim umom obdarovani naš narod ni si mogel v prejšnjih časih pomagati na nobeno stran na bolje, ker s tujo besedo so mu bila zaprta vsa vrata, kamor je potrkal, da bi se bil učil ali boljšega kmetijstva, obrtnijstva, novih znajdeb, znanstva svetá in vseh obilnih družih vednosti, ki jih človek potrebuje, da se omika in si zboljša svoj stan. Naj bi mu bila še cerkev vzela njegov jezik, — po njem bi bilo! — Zdaj je že marsikaj drugače; al še mora veliko drugače biti! Pravice vse, ki grejo vsacemu narodu, mora po vsem doseči tudi narod naš, kajti še le potem se bo mogel vésti tako, da čedalje bolj podučen s pomočjo vednosti si zboljša svoj stan, kolikor je mogoče v dandanašnjih časih, ko od vseh strani le slišimo: daj, pa še daj! — Kakor dozda, se bodo, če tudi pisano gleda protivnik, tudi vprihodnje Novice potegovale za vse, kar je na blagor našemu narodu, in kar mu pred Bogom in svetom gré; naznanjale pa mu bodo za tega del vse, karkoli se bo važnega godilo po svetu. Prišle bodo, kakor se kaže še hude homatije na svetu in duševne borbe bode še dovolj. Novice se je ne vstrašijo, in po svojem trojnem geslu za vero, domovino, cesarja bodo v vseh okolščinah učiteljice in světnice narodu slovenskemu“.

XXVI. 1868. Novo leto. „Kakošno bode novo leto? kaj nam bode prineslo? — to je vprašanje, ktero si zdaj stavi vsak državljan, bodi si kakoršnega koli stanú. Odgovora na to vprašanje ne more dati nobena živa duša; sam Bog ga vé, zakaj če pogledamo v preteklo leto nazaj, prestvarilo se je naše cesarstvo — Avstrija — tako, da ni več podobno prejšnjemu. Kdo tedaj more vedeti, kaj in kako bode v prihodnje? In popisavi dovršeni dvalizem — iz srca želimo, da bi ta nova skušnja res tako srečno se izvršila, kakor se nadjajo tisti, ki so nam za novo leto prav novo Avstrijo skovali. Vsa odgovornost gre njim za to!“ To na 1. strani, in na zadnji — Na konci leta —

opisavši glas Novic prvi dan 1862. leta popraša: „In kako je zdaj o prestopu v 1869. leto? — V listinah letošnjega tečaja stoji zapisano. Te kažejo, da se svet v Avstriji po polzevo suče“.

Rojakom svojim pa je dr. J. Bleiweis v šestindvajsetem tečaju spisal na pr.: „Delo z rokami nasproti delu z mašinami. Kako je s soljó v našem cesarstvu, in kaj naj vlada stori, da sol po cenejši ceni vsak lahko dobiva. Ali je boljše živino v hlevu pasti ali zunaj na paši. Gospodarstvo — prvi dober steber vsacega napredka. Dobra ledenica. Razložki mleka po molzi. Zakaj ne napreduje živinoreja, kakor bi imelo biti in bi lahko bilo. Stroški ministerstva kmetijstva za kmetijske potrebe. Kako se spozná dobra koklja. Več živine kakor klaje je velika napaka. Prislovica, ki naj si jo zapomni kmetiški gospodarji. Novi davki. Oteklo vime, ali ovčec ali sajevec na vimenu. Tobak. Gülich, zmagavec krompirjeve bolezni. Kuhinjska in živinska sol v državnem zboru dunajskem. Kako so ljudje prvič začeli zemljišča gnojiti. Stroški in dohodki od molzne krave na leto. Glasi za napravo vrtnarske družbe na Kranjskem. Mlado živinčec koj po rojstvu. Kaj storiti da ne bode vlačugarjev beračev. Nove šole za poduk v kmetijstvu. Koliko dobro seme veljá pri setvi. Umni živinorejec. Indiga. Morski lug. Gosenice na zelji — grozna letošnja nadloga. Rastlinam škodljive živali. Gotova pomoč zoper gosenice na zelji. Prešičja bolezen. Kako z zrelim sadjem ravnati, in kako ga obračati v korist. Kratkočasnica, pa tudi podučnica — o vražah. O napravi učilnic za kmetijstvo in gojzdarstvo na Kranjskem. O reji in strežbi domače živine. Sol živini potrebna. Od plevela itd.“

Kakor o učilnicah za kmetijstvo, tako je v deželnem zboru predlagal in po Novicah priobčil „Postavo o ravnopravnosti slovenskega jezika v šolah in uradnih (296)“; nasproti nekterim očitanjem popisal „Delavnost kranjskega deželnega zbora (340—1)“. Spomini na deželni zbor kranjski pripovedujejo o šolskem nadzorstvu in o narodni ravnopravnosti itd. — Po „Reformi“ itd. je razpravljal na pr.: Konkordat in pa armade. O praznovanju nedelj in praznikov. Ljudska šola. Različne misli o centralizmu, dualizmu in pluralizmu v Avstriji. Češko državno pravo. Avstrijsko-ogerska država. Plemstvo v sedanjem boji (po Graz. Volksbl.). Taktika nemških liberalcev. Zedinjenje Slovencev pred prestolom ljubljanskega konstit. društva, kjer na konci po Ref. pravi: Zdj pa je ideja zedinjenja Slovencev tukaj, in ne bode več zginila iz dnevnega reda ustavne Avstrije (386).

Najbolje pa, kratko in krepko, je opisal našega prvega Vodnika v premnogh ozirih naš drugi Vodnik, dr. J. Bleiweis l. 1868 o njegovem godu v slavnostnem ogovoru (Jezičnik XIV. str. 42. 43); vodil o volitvah v mestni zbor svoje someščane; o mnogih ljubljanskih trgovcih opomnil, da prav radi v kranjskem jeziku prodajajo svojo robo; kadar pa gré za pravice narodove, takrat teh pravic celó ne poznajo, ter se poganjajo le za izveličanje naroda našega v boginji Germaniji (276); o narodnosti po brošuri Türrovi zavrača „Laib. Ztg. in Volksfreund.“, češ, kako čuti, da velikanska ideja, ki dandanes giblje svet, narodna je ideja itd. —

„Novice slovó jemaje od 26. tečaja mislijo, da ne morejo poštenješe priporočati se za naročbo novega tečaja (420), nego da rekó, da ostanejo to, kar so bile vse pretekla leta — učiteljice in voditeljice narodu slovenskemu na mnogovrstnem polji. Da so v političnih zadevah najhuji trn v peti nemškutarski, — da nasproti premalo razsajajo drugim, — to dobro vedó; al ne uni ne ti nas preverili ne bodo, da postopanje naše ni pravo. Pustivši vsacemu svoje mnenje, ne damo si siliti družega sebi. Zraven tega, da Novice po čedalje večí omiki ljudstva našega hrepenijo po zboljšanju materialnega blagostanja njegovega, bila jim je tudi zvesta skrb za to, da se naš narod, po mnogoletnem

poptujčevanju zelo zbežan, drami k zavednosti narodni, ki mu je potrebna v napredek. Edinost med nami Slovenci: to je bilo iskreno prizadevanje Novic skozi 26 let — zato so s posebno skrbjo odvrčale vsak prepir, vsak razpor, ki je na dobro le nasprotnikom našim, na veliko škodo pa materi Sloveniji sami. Popolna narodna ravnopravnost in s to vred poštena svoboda v socialnem življenju do tiste meje, da se nikakor ne žalijo svetinje katoliške vere našega ljudstva: to je politično geslo Novicam bilo in to jim bode. In ker je v mnogonarodni Avstriji prvi pogoj svobodi vseh narodov ta, da se vsacemu narodu brez izjeme dadó enake narodne pravice, tedaj vidijo Novice srečo in mir Avstrije še le v tem, da se sprava dovrši z vsemi narodi njenimi, naj so takraj ali unkraj Litave. Kakor je Avstrija po hudem nasprotovanju iz centralizma vendar-le prestopila v dvalizem, tako je upati, da po vsestranski spravi prestopi v pluralizem, to je, v federalizem, kateri bi Avstriji večjo centralno moč dal, nego jej daje zdaj ogerski dvalizem. — S tega stališča bodo presojevale tudi vprihodnje vse, kar se bo godilo tù in tam vprihodnje“.

XXVII. 1869. Matica je s Koledarjem dajala na svetlo tudi Letopis, in njega podučni in zabavni del je l. 1867—1869 vredoval dr. Janez Bleiweis, in 20) v teh je l. 1867 priobčil spis svoj: Kako fotografi delajo podobe; l. 1868: Zlate drobtinice iz pisem Slomšekovih; l. 1869: Zgodovinska črtica (o združenju vseh Slovencev pod eno deželno vlado poslanstvo l. 1848 vodil on na Dunaju).

Po Novicah pa je v tečaju sedemindvajsetem priobčil na pr.: „O hišni najemščini. Važno prihodnje stališče kmetijskih družeb. Gospodarji pozor, da vam gosenice ne snedó sadja. O krtu in kmetijski vednosti pri gospódi. Ministerstvo kmetijstva. Kako naj bi se nove šole osnovale v napredek kmetijstvu. Živinorejci posluh. Porotne sodbe za pregreške tiska. Svilorejcem na znanje. Kmetijsko premoženje. Kolobar v poljedelstvu. O zadevah požiganja ljubljanskega močvirja. Bosniške sušilnice za sadje. Košček poduka o nabiri novincev v vojaški stan. Gnojna sol. Pomoč zoper predenico v deteljših. Kaj bode gozde naše djalo v boljši stan. Kako se dobrota pšenice iz zrnja njenega spoznava. Delavci po kmetijah. Pincgavska goveda. O pitanci ali debeljenji domače živine. Kaj je namen umnega plemenjenja in kaj o tem skušnje učé. O krmi ali klaji. Kako puščine v koristno posestvo spreobrniti. Skrb za živinsko zdravje. Bolezen v gobcu. Obrtnija s kranjskimi slamniki in drugo slamnato robo. Besedica o popisovanju ljudstva in živine itd.“

Razun teh večih se nahajajo v vsakem listu manjši spiski njegovi o kmetijstvu in obrtnijstvu, v narodnih in političnih stvareh, največ v Novičarju, ker vojskovati se je bilo starim Novicam in posebej dr. Bleiweisu s časniki ptujimi, nemškimi, pa že tudi domačimi, slovenskimi, na pr. s Slovenskim Narodom, vzlasti o volitvah v zbor mestni, deželni, državni, o Matici, v društvo za brambo narodnih pravic ali v Slovenijo, z narodnimi odpadniki na pr. z dr. Klunom, o duhovščini in z nasprotniki domačega šolstva itd. Ker je dr. J. Bleiweis v teh zborih in društvih bil predsednik ali vsaj odbornik, vedil je natanko, kaj počenjajo, torej so tudi poročila o njih ne le zanimljive, temuč zanesljive in so zgodovinske važnosti.

O velikih državnih zadevah je priobčil v pričujočem tečaju na pr. Politika avstrijskih narodov in avstrijska narodna politika (po Reformi). Slovanska narodnost ni več igrača. Beseda o delegacijah. Kako celó Nemci presoajo sedanji naš stan (Warrens Wochenschrift). Avstrija in poročta njenega obstanka (po Fischhofu). Kako dobro se hudodelcem dandanes godí v zaporu (Wehrzeitg.). Pogled na bojišče v Dalmacijo. Zopet Ilirija. Zedinjenje Slovencev. Tabor na Vižmarjih. Pretepi na Ježici, na Jančem, v Vevčah. — Ljudske šole po postavi 14. maja. Trije ukazi ministerstva za uk. Bogoslovci in nova šolska

postava. Kranjska duhovščina in pa ljubljanski liberalci (189). Protest kranjske duhovščine. Ljubljanski Tagblatt in duhovska spomenica. — Gosp. Pajik in pa odpis gruntnega davka v okolici ljubljanski. — Razprave o vpeljanji slovenskega jezika v šolah in uradnih. Govori njegovi v deželni zboru. Delovanje deželnega zbora kranjskega 1869. l. Deželni zbor Kranjski 12. sept. 1847. l. in pa okraj Žumberški (296) itd.

V teh borbah bil je vesel poštenih nemških časnikov ter jih je živo priporočal na pr. Reform, Politik, Zukunft . . „Kdor vé, da po vsem Slovenskem nimamo v nemškem jeziku ne enega Slovence pravičnega časnika, in kdor vé, da večina naših nasprotnikov ne zná slovenskih časnikov brati, pa tudi veliko število drugih mestjanov ne, kateri vso svojo politiko in rabsodbo srkajo z „Presse, Tagespošte, Tagblatta“ itd., ta vendar bode priznal živo potrebo nemškega časnika, ki pobija laž in krivico nasprotnega tabora in razjasnuje nehudobnim in pa nevednim ljudem resnico in pravico. Zato je Triglav itd.“ — „Nemškutarski poslanci v vseh deželnih zborih na to delajo, da bi odločba učnega jezika v ljudskih šolah prepustila se občinam, ker so si v svésti, da potem ostanejo med belimi ljudmi Slovenci še zmiraj zamurci, to je, da nočejo naravne poti do omike nastopiti, kakor vsi drugi narodi, ampak se šemiti s par nemškimi besedami, vse druge potrebne vednosti pa v nemar puščati. Ta neumnost je sad dozdanje nemškutarije, in to bi nemškutarski poslanci radi še naprej vlekli; zato kličejo: „pustite občinam, da same odločijo učni jezik“. Kjer gre za zdržanje nemškutarije, ondi so tem poslancem naši ljudje brihtni, praktični, ki vedó kaj jim je treba! — v drugih rečéh pa jih imajo za nevedne, neomikane, zaostale! Kdor teh zvijač ne sprevidi, milovanja je vreden (416)“. — „Na Štajarskem je nekega učitelja vohún tožil panslavizma, ker je v cerkvi slišal peti „slava, slaval!“ in je samo te besede vjel iz Riharjeve pesmi „Slava Mariji!“ Al ni se čuditi temu: špiceljni hočejo zasluge in zaslužek imeti, in špiceljnov ni imela Avstrija nikoli več kakor jih ima dandanes, ko se v liberalnih listih v eno mer čuje: „Freiheit wie in Oesterreich (256)!“ — Po krivici napadan je zavračal obrekovalce javno na pr.: „Laž prehaja v hudobijo, ako lažnik, zavrtnjen po poštenih ljudeh, vendar še v eno mer svojo trobi. Tako Tagblatt . . Če nas že obirate zaradi tega, da niti v narodnih niti v verskih in političnih mislih z Vami nismo soglasni, prav tako! — al to tirjamo odločno od Vas, da se ne dotaknete našega poštenja (352)! „Naji (mene in dr. Costo) kakor dr. Tomana navdaja dobra zavest, da smo storili svojo dolžnost, dolžnost mestjansko, da smo odvrnili nesrečo od mesta, da se sedanji čas in brez potrebe ne prodá mestno posestvo, katero bo čedalje večo vrednost imelo (362)“.

„Posebnega priporočevanja menda Novicam ni potreba; obilni njih prijatli jih poznajo, priporočajo jih pa sedanji čas s svojim obrekovanjem tudi — protivniki vsega tega, za kar se naši listi potezajo že dalje kakor je morebiti marsikak liberalček star (202). — Prihodnje leto nastopi naš list svoj 28. tečaj. To je Novicam najsijajniše spričalo, da delajo na korist narodu našemu. Zaupanje slovenskega naroda — o katerem dobivajo vsaki dan veselih dokazov — jim je trdna skala, s ktere se bojujejo za materijalni, v sedanjih časih tolikanj potrebni, pa tudi duševni blagor njegov. V kmetijskem in obrtniškem oziru še posebno moremo svojim bralcem prihodnje leto obljubiti mnogo novih važnih reči. V zvestem delovanju na to dvojno stran jih ne moti niti krič nemškutarski, niti krič peščice drugih, kateri najbolj živé od škandalov. — Prihodnje leto bode, kakor vsa znamenja kažejo, v političnem oziru zelo važno za Avstrijo, tedaj tudi za domovino našo. Šlo bo za to, da zmaga v Avstriji federalistična sistema. Ker pa je večina deželnega zbora kranjskega, glavne zastopnice slovenskega naroda, v svoji resoluciji odločno zahtevala federalistično ustavo, tedaj se bodo Novice, ki so vseskozi zagovarjale tako uravnavo Avstrije, tem lože borile za obveljavo njeno, ker so

si v svésti, da imajo večino deželnega zástopa za seboj. Pod to zastavo jim ostane zedinjena Slovenija skoz in skoz véliki vzor, kterega dozdej večina kranjskega zbora ni hotela in ni smela oskruniti dati s tem, da bi bili štajarski, koroški, tržaški, istrijski in goriški deželni zbori soglasno in srdito planili čez predlog kranjskega zbora o „zedinjenji Slovenije“ in kot ustavni organi jo s protestom pokopali. Ker tega z dobrim prevdarkom ni storil deželni zbor kranjski, tedaj niti vlada niti nihče drug ne more kazati na to, da „Slovenija“ noče 5 deželnih zastopov. „Slovenija“ tedaj, za katero so Novice že l. 1848 prve svoj glas povzdignile, še živí, in živí neoskrunjena po protestih ustavnoveljavnih deželnih zastopov. Novice se tega radujejo in bodo tem lože pripravljale pot, da se o pravem času vresniči, česar je živa želja vsacega rodoljuba. Zato se pa tudi z onimi, ki na vrat na nos hočejo prekucniti, kar je dozdej bilo, in to še prekucniti hočejo celó po ustavni poti, ne spuščamo v noben prepír, ker nam niso še nikoli dokazali: kako naj bi se na poti ustave sedanje zgodilo to, v česar oni danes tiščé? — S temi vodili nastopijo Novice novi tečaj in vabijo (418) narod slovenski k novi naročbi, zahvalivši se iskreno rodoljubom, ki so jih s peresom svojim podpirali preteklo leto, in prosé jih podpore tudi v prihodnje*.

XXVIII. 1870. »Zagasil te dni je urajši berač, — Ki bival poprej je prevzet en bahač... Tristo pet in šestdeset dni je bil kralj, — Po novi je šegi bil zlo liberal«... Da je to istina, dokazuje dr. Bleiweis v spisku: „Testament leta 1869“, češ, žalostna je njegova zapuščina: povsod razpor, povsod nesloga! Poglejmo zdaj še v ječe, in videli bomo mnogo vrednikov vzlasti slovanskih časnikov in tudi duhovnov obsojenih, ki so se pregrešili s tem, da se njihovi časniki ali besede njihove niso strinjale s sedanjimi postavami (3). — A vsi narodi avstrijski hočejo na svojih nogah stati, a ne na bergljah nemščine in magjarščine*.

Spisal pa je sam v osemindvajsetem tečaju na pr.: „Še enkrat o novi zemljiški davkovski postavi. Dve razstavi poljedelskih in gozdnih pridelkov. Nekoliko o reji ovac. Slaba létina nam žuga. O učilnici za kmetijstvo v vélikem zboru družbe kmetijske kranjske. Nova družba za oskrbovanje Japaneškega svilnega semena. Glavno vodilo živinorejcem. Kako pomagati bolezní v gobcu in na parkljih. Baloni — vojniki po zraku. Kmetijsko-kemiška preiskovalnica na Dunaji. Sviloreja v celicah itd.“

Velika bila je delavnost njegova razun po Novičarju in po Poberkih iz nemških in slovenskih časnikov v Sloveniji po oklicih in oglasih o raznih volitvah itd. Bodite pravični Slovanom, klical je (po Warrens Wochenschrift). Razpor dunajskega ministerstva. Le ena ustava je v Avstriji in dr. Giskra je njen profet (87). Dvakrat tri. Kakošen bo prihodnji državni zbor. O francosko-pruski vojski. Weissenfelserji na gorenskem Kranjskem. — O šolstvu: Ali naj se začetek šolskega leta predrugači ali ne. Ozir na načela in sklepe 19. učiteljskega zbora na Dunaji. Saj ni treba ljudskih šol. Statistika slovenskih profesorjev in suplentov (270. 405). O prestrojitvi gimnazije novomeške in kranjske. — Živo in krepko je govoril o adresni debati za zedinjenje Slovencev (412—4); razdeval Tagblattove nepoštene rovarije, češ, naj pazljivost naših domorodcev vse te zvi-jačasto razpete mreže še o pravem času raztrga, da se nasprotniki naši ne bodo mogli bahati, da so pametnejši od nas (199)! Po volitvah klical je hvalo in slavo vrlim volilcem (215. 6): One kažejo celemu svetu jasno, da slovenski narod živí, da se zaveda, da možato in nepremakljivo stoji za svoje pravice; one kažejo, da slovenski narod častí in spoštuje možé, ki se trudijo za njegovo dušno in telesno blagostanje, da je povsod rad poslušal te svoje vodnike, čeravno je Tagblatt že dve leti po svetu lagal in trobil, da so dogospodarili. Narodnjaki naši so zmagali, ker je res narod za njimi; a naši nasprotniki le od milosti birokracije in tujstva životarijo. Zatoraj le srčno naprej, dragi

domorodci, naša konečna zmaga v vsem ni več daleč! — In kakor je g. Dežmanu na njegovo odprto pismo v Tagblattu odkritosrčno odgovoril dr. J. Bleiweis (380); tako mu je bila Prva pa zadnja beseda g. Levstiku o rokopisu Vodnikovem (334); in Dr. Keesbacherjevi pisariji v sobotnem Tagblattu v odgovor samo to, da Tagbl. „obrito-svinjski literaturi“ nisem časti skazal, da bi bil pravdo 17. dne u. m. poslušat šel ali jo kakor koli popisaval. Sploh je meni za Tagbl. kolek in Keesbacherjevo plačo toliko mar kakor za lanski sneg (366).

„Novice (v 37. še Janez Murnik, prikaže se v 38. listu odgovorni vrednik Jožef Gole), radostno se oziraje na važne dogodke letošnjega leta, ko so se med drugim vršile mnogovrstne volitve, si pred vsem h koncu leta v dolžnost štejejo, zahvaliti se za veliko zaupanje, ki jim ga je dosedmal skazal narod slovenski. To zaupanje, kakor so že večkrat rekle, jim je trdna skala, s ktere se bojujejo za duševni blagor njegov, pa tudi za materialno blagostanje njegovo. — Novice, brž iz početka svojega spoznavši, da narod, ako hoče kaj veljave imeti pred svetom, mora se izkupati iz revščine, kajti „pauper ubique jacet“, imajo neprenehoma skrb za to, da slovenski narod napreduje na polji kmetijstva in obrtnijstva, ki ste blagostanju njegovemu glavna stebra. To isto radostno gledamo pri bratih svojih Čehih, ki so vzlasti po svojih pomočnih blagajnicah neskončno marljivi in z velikim vspehom. Zato Novice niso prezrle nobene nove naprave, nobene nove skušnje, nobene nove znajdbe v kmetijstvu, da ne bi bile hitele naznanit je Slovencem. In tako bodo delale vprihodnje, kajti na polji kmetijstva in z njim združenega obrtništva se godi neprenehoma toliko novega, da mimo tega, ko časniki družega obsežka pogostoma morajo staro pesem gosti, so kmetijski časniki vseskozi mladi in novi. — Kar se tiče narodnih zadev, Novice že tako ne morejo kreniti s tiste poti, katero so one prve na Slovenskem nastopile. Ni jim tedaj o tem treba delati novih obljub. Za duševno zedinjenje Slovencev delajo že 28 let, in ako Bog da, tudi politično edinstvo ne ostane predolgo več le prazno hrepenenje zdaj, ko nam tudi bratje naši na jugu Avstrije hočejo na pomoč biti, in mi njim. — Da s tako zvanimi liberaluhi in konfessionsloserji bodo Novice tudi vprihodnje praske imele, to dobro vemo; al če so nam tudi že davno vzeli stare petice, vzeli nam ne bodo naše stare vere, dokler je poštenega slovenskega naroda kaj in braniteljev njegovih. — Na političnem polji nam je bil in bode federalizem ona danica, ktera po programu narodne večine kranjskega deželnega zbora, ki jo zastopajo Novice, kaže edino pot do sprave in porazumljenja narodov avstrijskih, in da se državi naši starodavni povrne spet celo častno ime „Avstrija“, pomagali bomo po svojih najboljih močeh. Al to je gotovo, da borbe bodo še velike in silne, in da za srečno zmago potrebujemo dobro podučenega, izvedenega, pogumnega naroda. — To so pravila, ki bodo Novicam vodila v 29. tečaji, ktereга nastopijo. Zahvaljajoč se srčno svojim prijatom dopisovalcem za njihovo tehtno podporo v preteklem letu, prosijo jih in še druge rodoljube, naj tudi prihodnje leto blagovoljno podpirajo njih delovanje na obširnem polji, ki ga obdeluje naš list (410)“.

XXIX. 1871. Za leto 1869 je izdala Matica naša: a) Narodni Koledar, Sporočilo in Letopis, vredil dr. Janez Bleiweis; b) Letopis Matice Slovenske, uredil dr. E. H. Costa. V tem in v naslednjih dveh l. 1870—71 ni sodeloval, kajti pripravljal je knjigo 21): Nauk o umni živinoreji. Spisal dr. Janez Bleiweis. V Ljubljani 1871. 8°. 119. Založila kranjska kmetijska družba, z 20 lepimi podobami. V knjigi tej daje se našim gospodarjem natančen poduk, kako naj v vseh razmerah ravnaajo z živinorejo, da si ž njo pomnožijo dohodke svoje, deželi pa ustvarijo živino tako, da ne bode treba lepih denarcev pošiljati na tuje.

Posebej je v devetindvajsetem tečaju (do l. 35 odgovorni vrednik Jožef Gole, v 36. prikaže se spet Janez Murnik) spisal dr. Bleiweis na pr.: „Usmilite se ubozih

tičev pod milim nebom. Napravljane svilnega semena po novi iznajdbi. Ogledovanje drevesnic in trtnic, ktere iz državnega denarja dobivajo podpore. Gospodarji! zložimo si zemljišča — v štirih pismih l. 6—9. Kaj so Suffolgovci in zakaj so tako dobri. O zadevah nove ctenitve zemljiškega davka. Naši rokodelci in pa današnji liberalizem. Žitna božjast. Opomin gospodarjem, mlinarjem, županom in gosposkam. Kako ravnati pri kužnem črmu (vrančnem prisadu). Kako se bode vravnal zemljiški davek od močvirja (mahú) okolice ljubljanske. Nova notarska postava. Kako se s soljó gospodari v naši Avstriji. Gozdni oglednik. Cenitev zemljiš. Beraške ženitve itd.“

V državopravnih in narodnih stvaréh na pr.: Česar mi Nemci nočemo, to ne sme biti. Mi nemci nočemo pare biti drugim narodom. Švica v pomín naši vladi, ki se panslavizma boji. Okrožnica vsem županijam na Kranjskem (o najdenišnici). Povišana službnina duhovnov pred državnim zborom. O uravnavi učnega jezika v ljudskih šolah na Kranjskem. Študije o študijah kranjskih ljudskih šol. Kakošno je vseučilišče bilo v Ljubljani pod Francozom. Zgodovina priča, kako nevarna je nemškutarija slovenskim deželam. Odprto pismo slovenskim možém na Štajarskem in Koroškem o volitvah. Kaj bi jaz storil, ko bi fajmošter na kmetih bil. Ultramontanizem in fevdalizem. Zopet imamo voliti poslance v deželni zbor. Novi ministri itd. Zlasti ga je poprijela Poravnava — odložena! V l. 44 piše: „Bilo je 22. sušca l. 1848, ko je 12. list Novice na svitlo prišel z rdečim obrobkom, naznanovaje neizmerno veselje slovenskega naroda o tem, da so padle spone absolutizma in je Avstriji zasijalo solnce ustave (konstitucije). Ko smo zadnji list preteklega tedna na svitlo dali, navdajalo nas je radostno upanje, da današnji list zopet, in to po 23 letih, pride ovenčan z rdečim obrobkom na svitlo, — al hudo smo se zmotili; zgodilo se je, kar se nam je nemogoče zdelo: tako lepo napeljana in tako željno pričakovana poravnava nesrečnih mnogoletnih homatij uboge naše Avstrije — splavala je zopet po vodi! In Novice, ki so dandanes kakor pred 23 leti glas naroda slovenskega, ovile so se danes s črnim obrobkom v znamenje britke žalosti, da je toliko zaželena sprava zopet odložena, in ž njo tako silno potrebno pomirjenje narodov, blagor Avstrije! itd.“

O vredovanji na pr.: „Hvala lepa za to poročilo, kajti le tako, da nam naši gospodarji naznanjajo svoje skušnje, moremo zvediti, ali so sveti, ki jih Novice dajejo našim gospodarjem, dobri ali ne, in da potem to, kar se potrdi za dobro, posnemajo tudi drugi. — Kmetijske podružnice so velike žile, ki naj bi iz srca (centralnega odbora) vodile dobro kri po deželi, pa mu jo tudi dopeljevale; kajti centralni odbor ne more se šopiriti za previdnost, ki edina ima za vse skrbeti. — Kolikor nam je znano, odpisuje c. k. deželni šolski svét vselej okrajnim šolskim svétom v tistem jeziku, v kakoršnem se mu dopisuje. Treba je tedaj vsem okrajnim šolskim svétom dopisovati le slovenski, in dobili bodo odpise v istem jeziku. Če šolske oblasti same ne bodo uradovale v domačem jeziku, kako hočemo v ljudskih šolah zahtevati narodni jezik! — Čemu v Kočevji gimnazija (86)? — Slovenci. Spisal dr. Vinko Fereri Klun. Posvečeno velikim posestnikom kranjskim! — „Kaj zlodja! — bode zakričal marsikdo naših bravev videvši napis „Slovenci“ — sp. Klun. Ali se je mož zopet spokoril in začel pisati na pravico Slovincem, ali pa bode udrihal po njih zato, da v eno mer spuščajo pšice po Savlu. Pomiri se, dragi čitatelj, ki to ali uno misliš, kajti nobeno ni pravo. Spis, ki ti ga priobčujemo v tem članku, izvira od l. 1857, in se nahaja v 3. delu „Ruske Besede“, časopisa za slavenske in občne literarne interese... Ne bomo pa celega spisa iz ruskega prestavili v slovenski jezik, ampak le toliko, kolikor je treba, da se primeri politično mišljenje g. dr. Vinka F. Kluna iz l. 1857 v Švajci, s političnim mišljenjem g. dr. Ceneta Kluna, c. kr. dvornega svétnika l. 1870 v Beču

(Nov. 1870. l. 48).“ — „Ves ta popis končuje dr. Klun s temi-le besedami: Jaz sem se trudil jasno dokazati, da so Slovenci darovito in energično slovansko pleme, katero stopi na poprišče vsesvetske zgodovine z vso silo mladosti, z živim soznanjem svoje narodnosti in z gorečo ljubeznijo do prave vere. V tem prepričanju pogumno in častno pružijo Slovenci bratovsko roko svojim soplemennim bratom, da bi edinstvo duhá in energije vseh k eni občni celoti priveli, in da bi vsi mi zlili se v jedno narodno porodico! — Tako je dr. Klun pisal v Lichtensteigu v Švajci l. 1856—7; lanskega leta pa se je isti dr. Klun predrznil dr. Bleiweisu v deželnem zboru odgovoriti, da imajo naši narodnjaki „drug program“ kakor takrat, ko je on ž njimi bil. Pogledite — možá (Novic. 1871. l. 12)!“ — Posebno znamenit je njegov govor o slovenskem časništvu v Sloveniji, kjer je v govorniških vajah z dr. Razlagom in dr. Costom na pr. na vprašanje: koliko in kakošnih časnikov nam je treba, odgovoril: malo, pa dobrih „Vsacemu časniku je treba dvojnega življeja: duševnega in materialnega. Ne unega ne tega nimamo Slovenci preobilo. Duševni življeji časnikom podajajo pisatelji — sodelovalci. Lahko bi jih imeli veliko, al žalibog! mnogo zmožnih mož drži križem roke; ne pišejo nič, ne delajo nič, a vendar hočejo domoljubi biti! Nekteri pa sedijo le na prestolu kritikov, v hitrici pregledajo naslove lista in beró potem le, kar jih posebno mika, od vsega družega, za kar se časnik trudi, nič ne vedó, in kmalu — obsodijo list, ali ga pa v zvezde kujejo, ako jim po njihovem godu kaj pové. — Materialni življeji pa so naročniki. Da jih med samo pičlim poldrugim milijonom duš, ki jih šteje slovenska zemlja, ne more obilo biti, to vé vsakdo lahko. Če pa vzlasti več časnikov isto polje obdeluje, je to še očitnejše! Da bi si tedaj nekteri časniki privabili več naročnikov, skušajo pozornost na-se vleči na poštene, a tudi nepoštene poti — in tako, žalibog! se začno prepri v lastnem taboru, o katerem se radujejo in roke manejo le naši nasprotniki. Istina je, kar je rekel neki rodoljub: „več časnikov, več preprirov“. Nihče ne more zahtevati, da bi vsi časniki v vsem v en rog trobili; al kdor le škandalov išče v osebnih napadih, ta ni prijatelj tega, kar je pravo in na korist domovini, ampak le srd svojo razliva na papir, da bi vpravičil svoje grehe in morebiti delal dober „geschäft“. Še veliki — česki narod je take prepire v lastnem taboru spoznal za veliko nesrečo, — kaj še le pri nas mali peščici! Kakošnih časnikov pa je želeti? (str. 234) itd.“

„Časi so tako važni, da morebiti še nikoli tako. Treba je slovenskemu narodu vodil in poduka, da napredujemo v duševnem, materialnem, narodnem in političnem oziru. Za vse to skrbijo Novice, ki dosledno delajo na obširnem tem polji že mnogo let, v borbi za resnico in pravico neprestrašljive (212). — Da časnik, ki je prvi razvil národno zastavo na Slovenskem, bode to zastavo zmirom visoko nosil, o tem nam ni treba zgubljati več besedi. Al to tudi koj rečemo, da národnosti naše ne bomo oskrnjevali s tistim laži-liberalizmom, ki svobode v ničemur družem ne išče, nego edino le v brezverstvu, ki hudo žali pošteno in verno naše ljudstvo. Pač je sedanje stoletje po izreku bistroumnega Hurterja res „stoletje laži“. Laž je marka našega časa, — laž je oni zrak, v katerem se giblje sedanji čas, — laž je tista moč, ki dandanes svet suče; razen sopara, ki vozove na železnici in ladije po morji goni, je laž ono kolo, ki suče države in politiko. Laž je, gledé na našo Avstrijo, ako nemčurska stranka trdi, da centralizem je za državo našo izveličavna sistema. In zato, ker smo čez in čez prepričani, da centralizem je poguben in da le federalizem jo more pomiriti in osrečiti, bode nam on zmirom prapor, po katerem se bomo v političnem oddelku Novic neprestano borili s protivniki našimi in Avstrije (408).“

XXX. 1872. „Nastop novega leta je oni čas, ko vsak človek, ki ni celó lahko-mišljen, misli na to, kaj neki mu bode prineslo mlado leto, — ali mu bode srečno ali

ne. Se vé da letina je v rokah Onega nad nami, ki — kakor naš pesnik pravi — véliko pratiko piše . . . Vendar treba, da sami gospodarimo dobro . . . Po vsem tem pregledimo „Pregreške kmetijskih gospodarjev“, in sklep naj bode: trdna volja, da jih odstranimo kolikor mogoče“. Tako piše dr. J. Bleiweis našim gospodarjem za novo leto; posebej priobčil je v tridesetem tečaju na pr.: „Da sadna drevesa ne pozebejo. O debeljenji ali pitianji naše živine. Vabilo slovenskim gospodarjem, da se vdeležijo razstave mlekarstva na Dunaji. O zadevah živinske soli. Ogenj v gozdu. Zadnja beseda našim kmetovalcem o uravnavi zemljiških davkov. Opomin našim gospodarjem na Notranjskem zaradi kóz ali osépníc pri ovcah. Čemu vam pa bodo pokončani beli metulji. Jabelčni rilčkar, hud škodljivec jablanam. Rumena pšenična muha. Železnica Predelska. Bramor ali mramor. Greshamovi agentje. Goveja kuga. Svarilo našim gospodarjem. Resen pogovor o turški goveji kugi. Ali so krave za vprego ali ne. Poduk, kako naj se ravna z živino, da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar, kadar mu zbolí. — Zavarovalnica banka Slovenija. — Kaj je prestopno leto, in kako se je to stvarilo. — Odbor za podporo stradajočih na Dolenskem in Notranjskem, in v njem on predsednik itd.“ —

O véliki politiki so važni spisi na pr.: Renan o slovenstvu in nemštvu. Zaupnica Hohenwartu, ktero je podpisalo najmanj 800.000 članov slovenskega naroda (36). Drugače govorijo, drugače delajo (Déak). Nezmerena važnost hrvaških volitev za vso Avstrijo. Mladopolitikarji (po Reform.). Ustavaško nemško časnikarstvo na dunajskih ulicah. Prikazni nove ére. Politični testament Palackijev. Adresa kranjskega deželnega zbora in govor dr. Bleiweisov (400—1) itd. — „Stare Novice — to je priljubljen izraz vsem tistim mladoslovenskim časnikom, ki od danes do jutri živijo, pa vendar sami na vse kriplje in celó z umazanimi sredstvi delajo na to, da bi se pri življenji ohranili od leta do leta ter bi radi Metuzalemovo starost dosegli, da bi le — mógli. Po čemur tedaj nekteri pisaci na vso moč hrepenijo, da bi podaljšali starost svojim listom, to, mislijo, da je psovka Novicam, ki bi se nesrečne čutile, ako ne bi z enim listom na različnem polji, ki ga one obdelujejo, narodu našemu več koristile, nego taki časniki s celo rajdo svojih listov, ki samo od škandala živijo (56)“. — O prvakih odgovarja (22) Slov. Narodu dr. Bleiweis: „Narodu našemu so tisti možje rodoljubi v prvi vrsti, do katerih on po njihovih delih in po svojem prepričanju zaupanje ima, ne pa do tistih — zapomnite si to dobro! ki se po lestvicah časnikarskih napenjajo do prvaštva. Narod naš sam dela prvake, a nihče drug itd.“ — O pisateljskem društvu: „Triesterica je o opisu unidanjega zbora pisateljev slovenskih v Ljubljani, ktereга kakor pravi, se je udeležilo 20 žurnalistov in pisateljev, zapazila, da pisateljev stranke Bleiweisove in Jeranove ni bilo blizo. Če je dr. Bleiweis kje zraven, brž pravijo žurnalisti: povsod mora biti! — če pa kje ni, pa brž opazijo: ni ga bilo! Na Dunaji — nam je rekel Bleiweis — je tudi društvo pisateljev, kteremu ime lepo je Concordia; kedar bodo Slovenci zopet si osnovali društvo z naslovom Sloga, onda pristopi tudi on, in Triesterica ne bode ga pogrešala (146)“. — O novotarjah v slovenskem pisanji kaže (144) na pr.: „Novice, po kterih se je marsikdo slovenščine naučil in ktere se pač nikdar ne bodo slovenščine od Soče učile, se doslednje ogibljejo onih novotarj (zdravije, gospodije, nej, nejso, nij, nijso, jedij itd.), ki družega niso, kakor enoletne rastline, ki si jih izmisli ta ali uni, za njim pa potegne množica pisateljev, ne vedé, zakaj itd.“

O šolstvu je pisal pogostoma (39. 40) p. ljudske šole domače, učitelji, nadzorniki . . . Ljudske šole po goratih krajih na Francoskem. Letošnja šolska poročila (Gariboldi). Kako so liberalci začeli soditi o novih ljudskih šolah (292) itd. — S kratkimi pa bridkimi opazkami spremljuje (156—167) spis v časniku Ausland: Die Slovenen. Vom k. k. Ministerialrath a. (usser) D. (ienst) Dr. Klun in Luzern — češ, da možje našega pro-

grama vidijo, kam merijo one gore listi, katerim deblo je velika Nemčija, in da slišijo, da vsak velikonemški tič poje isto pesem. — Bridke, prebridke pa so borbe, ktere je po Novicah imel z dr. Razlagom in njegovo stranko, in so popisane nekoliko na pr.: „Dopisniku od Save v Slov. Narodu o Matici in narodni tiskarnici (2..). Matična tiskarnica in pa razprava o njej v odborovi seji 9. julija (229. 230). Matične knjige in zemljovidi (237). Pred volitvami v odbor Slovenske Matice (301—2). Na adresu Slovenskega Naroda. Dr. Razlagu. O Chabrusu Matičnem. Slovenskemu Narodu naša zadnja beseda (309—340)“. Beri in — strmi!

„Nihče, kdor ni prenapetih misli, ne taji, da 20. oktober je začetek nove bolje dobe; vsak pa tudi vé, da le začetek je, in nič več kakor začetek, ki do tečnega razvitka ima še dolgo dolgo pot. Narod naš je praktičen narod, kateri pri vsaki novini čaka, kaj bode djansko iz nje; ukati je potlej čas!“ — Tako so pisale Novice oktobra meseca 1860. leta (o ces. diplomii). Mislimo, da vsak bode potrdil, da so Novice pravo govorile. Kje smo Slovenci, kje je Avstrija čez 12 let? Gospodovali so in gospodujejo še dandanes na eni strani Nemci, na drugi Magjari — in kje smo? In še so kolovodji centralistični tako slepi ali pa se le slepe delajo, da ne vidijo ali viditi nočejo sirote Avstrije, našemene s pogubnim liberalstvom. Naj úka, če ukati more, pravi patriot avstrijski (347)!“ —

„Obširno polje, ki ga Novice (v l. 39 odgovorni vrednik Janez Murnik, v l. 40 prikaže se Alojzi Majer) dosledno obdelujejo že 30 let v gospodarskem, narodnem, duševnem in političnem oziru, zmirom stoječe na vrhuncu novih dogodeb, a ne oškrnjene od črva novočasnega liberalizma, ki Slovence podlaga tujčevi pëti, ostane jim nespremenjeno tudi vprihodnje. Vajene borbe za resnico in pravico že od prvega leta svojega početka, borile se bodo vseskozi za blagor slovenskega naroda s protivniki svojega programa, bodo naj ti v tujem ali domačem taboru. Pogúm za to borbo daje jim živo prepričanje, da njihov program je glasilo velike večine naroda našega (202). — . . . „Našemu kmetu stan njegov zboljšati in dohodke mu pomnožiti, to je Novicam od nekdanj glavna skrb bila in bode jim tudi vprihodnje. Če je ljudstvo ubogo, revno, otrpnjeno je za vsako stvar; — kaj se bom za jezik vlekel, če mi je želodec prazen, — taki glasovi so popolnoma opravičeni. Celi kupi različnih vnanjih kmetijskih časnikov dajejo Novicam gradiva za ta oddelek obilo. Isto tako bode Novicam skrb tudi podučevati narod naš v družih, njemu potrebnih stvaréh in naznanjati mu iz prvega vira novice, ktere one prve zvedó. Da so Novice deloma tudi političen list na temelji federalizma in da zastopajo narodno večino deželnega zbora kranjskega, ki nepremakljivo zvesto stoji pod zastavo starodavno: za vero, dom, cesarja, to je bralcem našim že dobro znano. In tej zastavi, bodi naj minister Peter ali Pavel, in naj puhli liberalizem še bolj ljudi slepi kakor dandanes — ostanejo neprestrašljivo zveste, živo prepričane, da Avstrija, ktere smo verno udani, le po tej poti pride do notranjega miru in sprave (414). In v l. 52. vzešši „Slovó od starega leta in pogled v novo“ pravi naposled: Upajmo, da se na bolje obrne, kar nam zdaj strah dela . . . Po vsem tem izročimo politiko in kmetijstvo milosti Božji!“

XXXI. 1873. „Božični prazniki so pretekli, — al cvetke, ki jih še zmirom nahajamo na vrtih, žalibog, da se ne skladajo s tem, kar pogrešamo ravno v Božičnem času o političnih naših razmerah. Namesti da bi mogli prav iz srca veseli biti v spominu na oni milosti polni čas, ko so angelji mirú se zibali nad svetom in peli: „Slava Bogu v višavi in mir ljudém, ki so blagega srca“, čujemo dandanes le žalostne glasove, da ne smé mir biti med narodi, kajti ona prevzetna stranka, ki le gospodovati hoče vsem narodom, sramotiti hoče sveti nauk Izveličarja našega o svobodi, enakosti in bratinstvu vseh narodov. Če pa tudi letošnji Božični prazniki niso še vsadili cvetic mirú

in sprave na političnem polji, vendar zaradi tega v svojih pravicah dandanes še zatirani narodi Avstrije ne obupajo, marveč o zavesti svojega prava trdno zaupajo na — veselejši Božični čas! Radi se udamo previdnosti Božji — a ne udajmo se sili nemčurstva (7.)! S to Bleiweisovo se vjema tudi novoletnica Česka: Novo leto smo nastopili sicer brez veselega poguma, toda nikakor ne potrtega srca i. t. d. (18. 19).

Spisal je dr. J. Bleiweis v jedenintridesetem tečaju n. pr.: „Uš na trtnih koreninah. Poduk, kako naj se ravna z živino, da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar, kadar mu zbolí. Turška goveja kuga se nam bliža. Gospodarji pozor! Iz ces. postave zoper govejo kugo l. 1868. O reji kuretine. Čemu so postave na korist kmetijstva, ako se ne izpolnujejo. Zboljšanje zemljišč. O sirarskih družbah. O Švicarskem sirarstvu. Kaj storiti, če se živina po porodu ne iztrebi, kakor bi moralo biti. Kaj storiti, da omet na zidovji dobro drži. Na planinah se mora in se dá veliko zboljšati. Na čast stoletnici krompirjevi. Društvo za stavbe in zidanje na Kranjskem in v sosednih deželah. Živinska kupčija, nje težave in goljufije, in kako jim v okom priti. Zopet o uravnavi zemljiškega davka po novi postavi. Jabelka hraniti. Kam hočejo naši svilorejci pridelane kokone prodati. O potrebi zavarovanja klaje in pa žita, dokler je v slami. Gospodarji! čas je misliti na mlatilnice. Zakaj nektero popolnoma dorašeno drevo vendar ne rodi. Kako naj bi se sršeni (brenceljni) iz konj spravili. Ktera goveja živina je lepa. Napake mleka pri goveji živini. Pomoč zoper netopirje itd.“

O véliki politiki in posebej o volitvah naravnost v državni zbor pišejo mnogi sostavki: Slovanstvo in Nemštvo (po Ost u. West). Španija, Francija, Avstrija (po Vaterl.). Kaj imamo pričakovati od volilne reforme. Volilna reforma od druge strani ogledana. Začetek nove dobe v Avstriji. Poglavitne odločbe nove postave za direktne volitve v državni zbor. Slovenci na Kranjskem. Poziv k volitvam po novi postavi. Gospodom trgovcem, obrtnikom in rudarjem iz Slovenije, iz izvrševalnega volilnega odbora itd. O stranki pravice ali pravni stranki v Avstriji. Kaj je naloga državnopravni stranki („Zaupanja je treba, poguma in delovanja! Nič nas preplašiti ne sme. V boji se pokaže, kdo da je mož; kdor sam obupa, temu se ne zgodi krivica, ako je pogubljen“). Ozir na volitve („Neugodni izid volitev naših na Slovenskem ima mnogo nauka v sebi . . . Kratkovidni mladi so, namesti utrditi edinost, seme razpora sejati začeli: sejali so veter in želi so zdaj vihar . . . Eno pa nas tolaži v vseh britkostih, in to je, da imamo Hohenwarta za poslanca. Ko bi ne bili staroslovenci Kranjski nič drugega storili za narod slovenski in za Avstrijo, piše Glas Goriški, kakor to, da so postavili Hohenwarta za kandidata in potem ga tako mojstersko spravili v državni zbor, zaslužili so si že s tem zahvalo vse Cislajtanske opozicije“). Kako bivši minister dr. Schäffle pojasnuje politiko ministerstva Hohenwartovega (101—116). Finančne homatije na Dunajski borsi (Krach — rèsk in trèsk borsni). Palacky in Makušev o Avstriji. Slovenci (sp. Makušev) itd.

O domačih stvareh je znamenita obravnava o nepostavnem imenovanju deželnega šolskega svétnika v deželnem zboru. O najnovejših prekucijah učnega jezika na Kranjskih srednjih šolah (maslo Wretschko — Fickerjevo). Omika in pot do nje („najprej v materinem jeziku . . . Še le po naučenju tujega jezika ga učiti za njegov stan potrebnih vednosti, to se pravi s cerkvijo okoli križa hoditi, a ne s križem okoli cerkve“). — Največi križ delali so mu Mladoslavenci ali Narodovci. Tem je kazal resnice na pr.: Mlado- in Staroslavenci (236). Krogotók Mladočehov (411). Nesramne zvijače Narodovcev (230. 231). Dr. Zarniku v poduk („Z imenom napadenega poštenjaka vred se zapiše tudi imé njegovega obrekovalca, kakor tudi največi hudodelnik sloví po svetu, ako napade kako imenitno osebo. A Bogme! da taka slava je žalostna. Privoščimo jo vso . . .

koteriji v Slov. Narodu in v nemčurskem Tagblattu" . . 326). — „Kako kratke politične modrosti so politikarji Slov. Naroda, priča to, da si hočejo lastne hruške pēči s perfidnimi pretvezami, da vsi tisti, ki ne trobijo v piškavi rog „Naroda“, so se izneverili slovenskemu programu! Starodavni slovenski program: „Za vero, dom, cesarja“ ostane nam in vsem našim nepremakljivo vodilo. Pod to zastavo se borijo tudi za vse to, kar Narodovei, in so se borili že davno pred njimi; al tudi bramba pravic svete naše vere in vsega, kar je ž njo v zavezi, je nam ostala v programu. Narodovei pa so jo eskamotirali iz svojega — in se drznejo zdaj celó kričati, da smo mi se izneverili slovenskemu programu!! Ker poguma nimajo, svoj program tako določno svetu oklicati kakor Tagblatt in drugi listi enake baže, iščejo nepoštenih pretvez. Žalostna majka Slovenija (197)!“

Iz prijateljskega srca so mu zložili se: 22) „Spomini in črtice iz življenja barona Antona Zoisa“ v Novic. 170—173 ter potem v Letopisu (l. 1872—73) Matice Slovenske (str. 151—8): „Baron Anton Zois“. Spisal dr. Janez Bleiweis. — Vesel preslavlja XXVletnico cesarja Frančiška Jožefa (l. 49); al — kakor o Božiču — pisal je pomenljivo o Velikonoči (127): „Izveličar naš je prestal britko trpljenje in zmagonosen od smrti vstal, v katero so ga obsodili ljuti judje, rekši, da je šuntar in zapeljivec ljudstva. Sveti ta spomin Gospodovega vstajenja obhajajo kristijani o velikonočnih praznikih: to je velečastni pomen velike noči! — Ako s stališča velike te dogodbe krščanstva se ozremo Avstrijanci na to, kar se v državi naši godi že nad 10 leti, je pač upravičena želja vsacega domoljuba, da bi v Avstriji že enkrat konec bil političnih bojov in političnega trpljenja in da bi po pomirjenih in zadovoljnih narodih svojih Avstrija obhajala vstajenje vseh narodov k ravnopravnosti! K ravnopravnosti — pravimo; kajti ogledimo mnogoletne boje od kakoršne koli strani, jedro jim je narodnost, kteremu se je po letu 1867 pridružil še boj za pravo katoliške cerkve. Na uni strani Litave si prilastuje Magjar gospodstvo nad drugimi narodi, na tej strani pa Nemec, in povsod se od te strani proklamuje „Confessionslosigkeit“. Menda so posebno Slovani in vzlasti mi Slovenci prestali že toliko štacijonov križeve poti in tudi Judežev že imeli toliko, da res živo hrepenijo po pravici in miru! Al še nas čakajo hude borbe. V žalostnem tem položaji nas tolažijo le nepozabljive besede cesarjeve: jaz hočem mir imeti med mojimi narodi!“ Spolnile se bodo, to je gotovo; al le po novih borbah, katerih imamo pričakovati, a ne se vstrašiti jih, kajti v politiki večidel mora vse privojskovano biti. Naj protivniki Slovanov na Českem kakor na Slovenskem in drugej ljudstvu narodne njihove voditelje popisujejo za šuntarje in zapeljivce ljudstva, ljudstvo se bode spomnilo, da še celo naš Gospod in Izveličar je moral trpeti take psovke, kako — da bi se narodnim voditeljem kaj takega očitati ne smelo!“

V tem pravem dubu vabil je na naročbo za prihodnje leto: „Novice nastopijo svoje 32. leto; to pač je častna zaupnica, s kakoršno se celó malo časnikov v Avstriji more ponašati. To zaupanje ohraniti si tudi vprihodnje bode živa skrb vredništvu . . . Čeravno Novice kot tedenski list političnega polja ne morejo obdelavati obširno, ga obdelujejo vendar toliko, da bralci njihovi vse, kar se važnega po svetu zgodi čez teden, na kratko rečeno po njih zvedo! Ker njih program, ki so ga prve razvile na Slovenskem, ostane nepremakljiv „za vero, dom, cesarja“, pripravljene so kakor dozdej na neprestali boj s puhlim liberalizmom in poganskim brezverstvom. Trdno prepričane, da za vero katoliško, Slovenijo in Avstrijo pridejo še huji časi memo sedanjih, ne bodo se strašile nobene borbe za svoj program, zanašaje se na pomoč velike večine naroda našega in podporo prijateljev naših dopisnikov, katerim ob enem tukaj srčno zahvalo izrekamo za prijazno njihovo dosedanje pripomoč (416).“

XXXII. 1874. „Nemški centralisti so po novi volilni postavi dosegli to, kar so nameravali — večino imajo v državnem zboru, in zopet so gospodje oni, ki imajo za seboj le manjšino narodov Avstrijskih. To je nenaravno . . . Tak državni stan ni zdrav . . . Ustavoverci so fanatiki, od katerih ni pričakovati, da bi se poboljšali . . . Če nismo gospodarji v Avstriji, naj gre Avstrija rakom žvižgat!“ Tako resnico govori (str. 3) v spisku: Avstrija še zmirom na cedilu.

Sicer je priobčil dr. J. Bleiweis v dvaintridesetem tečaju n. pr.: „Kdaj je bolje krave molsti: ali predno se jim klaja poklada ali med tem ali po tem. Kozé, kozice ali osepnice. Državne ali cesarske založnice. Zdaj, gospodarji Kranjski, pozor (o zemljiškem davku)! Le pametno, da si pri kužnih boleznih več ne škodujemo, kakor koristimo. O cenilnih zadevah še nekoliko. Kar je postavno, to zahtevajte brez strahu od okrajnih cenilnih komisij. Lugaste soli dobro gnojilo. Razstava v Parizu. Žalostni nasledki dualizma postav o Turški goveji kugi itd.“ —

O véliki politiki govorijo na pr. spisi: Glas Nemca iz severne Amerike za Bismarkovo brezversko organizacijo sveta. Berite in mislite! — Kako je Bismark, sovrážnik kristjanske vere, l. 1849 mislil in govoril o verskih zadevah (37). Bismark in pa véliki škof Ledohovski. Bismarkov švindel (244). Šaljiva stran verskih postav. — Prašajte Italijane: kaj je svoboda? Bosnija in Avstrija. Dalmacija in Bosnija. Nekoliko o našem dramatičnem društvu. O zemljiškem davku. — Interpelacije — nič drugega („Stara pesem je že, da je našemu parlamentarizmu ta- in unkraj Litave najvažnejša stvar, najpotrebnejše delo — verske postave, kajti ž njimi se po mnenji liberalcev in tudi naših svobodomiselnih slovenskih (?) poslancev tolažijo žalostni, sitijo lačni, napajajo žejni, oblačijo nagi; sploh bo po teh postavah v Avstriji kmalo vse dobro! Pa ne, da bi se kdo smejal“ 166)! — Ovađuhi ali špiceljni v Avstriji — od kodi in od kedaj so („Birokracija, večidel v Metternichovi, pozneje v Bachovi šoli izučena, zna liberalno govoriti, kazati se ljudoljubno, a ravna povsod absolutistično, po svoji volji“ . . . 171). — Servilizem v dobi svobode (182). „Tagblatt je naš članek o servilizmu tako zasklel, da ga je skoro vsega prestavil in ga v sobotnem listu po svojem prežvekal. Po svoji navadi se huđuje nad Novicami, a tega jim ne dokaže, da niso resnice pisale. Z zabavljanjem se pa nič ne dokaže. Mi toraj ostanemo pri tem, da je v Avstriji zlasti liberalna stranka najbolj servilna ali služna (193)“. — Palackijev zagovor. Državnopravna opozicija in omahovalna stranka (po Reform.). — Šole bolehajo in gnijo! — Novice svojim prijateljem gledé na volitve v Kranjsko kupčijsko in obrtnijsko zbornico (378). —

Pritožbe ljudi v sedanjih časih (čez pravost propalo, neizmerno visoke davke, vojne, šolske postave, pomanjkanje duhovnov, čez časnikarstvo . . . Zakrivil novosegneti liberalizem . . . 315). Kako sodijo pametni politikarji najnovejše izjave mladostencev in mladočehov (po Reform. 251). Novice so rekle, da med Narodovci in nemčurji ni bistvenega razločka, ker imajo oboji enake principe; razloček je le še formalen, da namreč oni slovenski, a ti nemški govoré v svojih zborih in pišejo v svojih časnikih, sicer se pa njihova načela popolnoma vjemajo (210).“ „Bobnati se mora, je Vošnjakovo geslo . . . Če človek bobna in le bobna, se jame ljudem norec zdeti in le otroci še za njim deró (264)“. „Koder Vošnjakovci hodijo, tam trava ne raste (221)“. Sloga: Bodimo složni, Slovenci, — Sloga jači, nesloga tlači (388–399). — Bridko zgodovinska so dr. Bleiweisova pisanja: O slovensko-nemškem delu Wolfovega slovnika (Navratil-Levstik . . . 222–299), ktera se pa menda ne sprejamejo bodočemu slovarju v predgovor!

„Novice nastopijo 33. tečaj . . . obseg, načela, kakor so bila 32 let . . . ne zane-marjaje slovenskega slovstva in šolstva . . . po svojem programu pripravljene na boj z

lažnjivim in puhlim liberalizmom in poganskim brezverstvom, kakor dozdej, tako tudi v prihodnjem letu, v katerem, ako nas vsa znamenja ne motijo, bosta konec vzela oba (402). Vabilo na naročbo Novic za l. 1875 ponavlja se na oglas v 50. listu, in slovó jemaje v starem letu od prijateljev svojih, želimo naši pravični reči veselejše novo leto, kakor bilo je preteklo. V to pomozi mili Bog pod geslom sloge vseh političnih strank Avstrijskih, ki stojé v taboru federalizma, kateremu korenika je nepreklicljiva oktoberska diploma od leta 1860! —

XXXIII. 1875. „Če pogledamo nazaj na dva- in tridesetletno delovanje Novic, smemo ponosno reči, da nismo delali brez vspeha. Če ta čas, ko so vprvič povzdignile glas za narod slovenski, ni bilo toliko rodoljubov, da bi eno srednjo mizo zasedli, bije danes tisoč in tisoč src za našo domovino; takrat imeli so Slovenci le en časopis, danes imamo jih čez 20, in imamo še Matico in družbo sv. Mohora, ki vsako leto na tisoče knjig med narod pošiljate. V borni bajti in v salonu, v kmetiški krčmi in na javnem gledišči se sliši zdaj slovenščina, ki se nekdanj ni smela pokazati med boljše kroge. In da smo toliko napredovali, pripomogle so mnogo k temu Novice. . . Al storjenega dela ne smemo previsoko ceniti. . . Najteže nas še čaka. Vemo in slutimo, da nas čakajo še hude skušnje, borba in trpljenje. Laž in sila, ovadba, sumničenje in vse druge peklenske moči bodo še nekaj časa skušale pogaziti našo pravično in sveto stvar. Al mi ne obupamo; pravica mora končno zmagati“.

Tako je pisal dr. Bleiweis: „Bralcem Novic ob novem letu 1875“. — Sicer je v triintridesetem tečaju sestavil na pr.: „Zarad živinskih potnih listov. Važnost kmetijstva. Škodljivost vinskih pijač, posebno žganja. Domač pomoček za vnetico vratú. Slovenci ne hodite v Ameriko — idite v Slavonijo! Nespametno požiganje v gozdih. Loterija — bedarija! O cenitvi posameznih zemljišč. Opomin živinozdravnikom in gospodarjem o ozdravljenji antraksa po novejših skušnjah. Nova krompirjeva bolezen. Kakošne naprave imajo v Vorarlbergu za neomogle ali sicer uboge ljudi. O pravici ribštva. Umni kmetovalec. Kaj in kako Kitajci jedó in pijó. Zoper psa. Pogled na vojsko zoper poljske miši. Šola za podkovstvo in živinozdravništvo družbe kmetijske v Ljubljani po preteku 25 let (l. 48) itd.“

O véliki politiki priobčil je na pr.: Nemški liberalci („V Deutsch. Ztg. napové nam mlad Nemec na kratko, da imamo kot narod poginiti, mi in Čehi . . Srbom in Hrvatom dovoljujejo še nekaj časa živeti . . kadar bo Nemčija zedinjena od Belta do Jadre, potem se bo že našla kaka pot stegniti roko tudi čez Ogersko in Hrvaško . . In če jasno sprevidimo, kaj nameravajo z nami, potem pač ne smemo dolgo premišljevati, kaj nam je storiti. Pokazati je treba Nemcem, da še živimo, da se še ne mislimo v grob vleči — njim na ljubo“ 12). Dualizem gnjuje. Skrivne policijske zvijače nekaterih ministrov zoper Slované v Avstriji („Koliko nesreče je politika Beustova vsula čez ubogo Avstrijo . . tudi nas Slovence so na Dunaji črnili kot rusofilce . . Slovenec in Slovan sploh je moral veljati za državi nevarnega rovarja, da je mogel Beust na odločnem mestu izreči: Slované je treba k steni pritisniti . . Nam se zdí, da se (po Ofenheimovi pravdi) bliža dan, ko bodo vsi grehi nemške liberalne stranke in njenih pokroviteljev razodeti svetu, kateri se bo nevoljen obrnil od takih ljudi. Da potem pride tudi za-nje sodni dan, to zahteva tek sveta in časa. Pravice ne bodo pregnali iz sveta in ta jih bo že zadela. Sramote imajo že zadosti, kazni jim tudi ne bo prizanesla“. Gl. R. v. Meyer. 82). Političen razgled. Zdej ni nobena skrivnost več, kaj Bismark s svojim kulturnim bojem proti Avstriji namerava (210). Upor v Ercegovini. Note na papirji ne bodo rešile Ercegovine in Bosne Turškega jarma, le puška ju more. Pogled na Turško bojišče. Kakošen bode konec ustaji Ercegovincev in Bošnjakov. Deakova sreča in konec. Nauk za ministra

nauka (Stremayr — Čerkavski). Čas antikristov. Dualizem o 9. letu svojega obstanka. Obravnava o odpravi praznikov v Avstriji itd.“ —

O bolj domačih zadevah govorijo spiski na pr.: Zarad volitev v kupčijsko in trgovinsko zbornico (Bleiweis — Widman). Po volitvah (49). Kaj je bolje: ali da so poslanci naši v državnem zboru ali ne. Govor o nauku slovenskega jezika na realki v deželnem zboru; o zemljiškem davku. Volitve v mestni odbor. Tagblattovi požigavci in njih požigavno pismo (Narodni volilni odbor do volilcev l. 1867). — Posebno v živo gre: Pogajanje za slogo Slovencev v dveh pismih (proti novim geslom: za omiko, napredek, svobodo; blagost naroda in upor germanizaciji; in proti kriku: grofov ne volite! farjev ne volite! kmetov ne volite! — In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas! — pod tem ščitom nam je lahko složnim biti za geslo naše starodavno: za vero, dom, cara“ — str. 3. 4)! — Pred 27 leti! a) Zgodovinski pregled. b) Nektera premišljevanja (66. 72). — Beseda o plemstvu (202—211). Duhovščina in politika (266. 292). Mlado- in Staročehi (Palacky: „Naj bo v božjem imenu! Brž ko bodo ti gospodje (Mlodočehi) narod naš osrečili, za Boga, tisti hip, še danes grem rad in z veseljem v zemljo“ . . . „Te besede sivega očaka českega so gotovo vredne, da se odmevajo po vseh slovanskih deželah, zlasti po vsem Slovenskem, kjer so razmere onim na Českem takó zeló podobne, da vse ono, kar Palacky očita in priporoča svojim rojakom, veljá z malimi premembami tudi nam . . . 173—202). — „Vrlo lepe besede so to (Zvon: V vsem blag duh, mir in sprava in med brati ljubezen.) — bodo li tudi resnica postale? Naj gospod vrednik nikomur, komur so njegovi soneti itd. v spominu, ne zameri, ako neveren Tomaž ostane, dokler ne vidi v dejanji tega, kar obetajo gori navedene besede (413)“. — „Zagrebski Obzor radosten sluša Goriške priprave za spravo slovenskih strank, al bojí se, da bi Narodova pripravnost Mladoslovencev slogo sklepati pod pogojem, da vsaki stranki bode gledé liberalizma slobodno držati se svojega stališča, ne bila klipa, na kateri se razbije sporazumek, vsaj vidimo, kaže Obzor, kakošen je ta nemški liberalizem; brez podpore duhovnikov ne vemo, kako se reši vprašanje narodno na Slovenskem, kjer so žalibog mesta skozi in skozi nemška, osobito na Štajarskem. — Tako sodijo in prav sodijo naši bratje na jugu, kjer še ne poznajo nemške iznajdbe starih in mladih, pa vidijo, kaj počenja nemški liberalizem. Res, zeló kratkoviden je, pravi dr. Janez Bleiweis, kdor za grmom liberalizma sloge išče, pozabivši slovenskega pregovora, da ogenj se ne gasi niti s slamo niti z oljem. Najbolj zarad prihodnjih volitev se skuša dognati sloga — na nitki, ki se bode v tistem hipu raztrgala, kedar pridejo volitve. Rodoljubi! na zadnja kola treba paziti, in da z mladimi, katerim je nemški liberalizem Bog, bode sprava le tedaj mogoča, kedar se bode kača na ledu grela (342)“.

„Našega dr. Coste ni več!“ — je zdihoval dr. Bleiweis, ter v govorih in spisih svojih — po Novicah, v Čitalnici, v Matici in Sloveniji — kazal, kako zeló je občutil njegovo izgubo (38. 43. 47 itd.). — Po želji in glasu vseh odbornikov je za njim še le v 33. skupščini prevzel dr. Bleiweis predsedstvo v Slov. Matici pogojno, da sme se mu odpovedati za zdravja voljo, in v Letopisu za l. 1875, kteremu je podučni in zabavni del bil vredil že dr. E. Costa, je priobčil: 23) Literarna zapuščina doktorja Franceta Prešerna. Poroča dr. Janez Bleiweis (str. 153—179). — „V norišnicah rojijo norcem sicer tudi take in enake bedarije (zoper neumerjočnost človeške duše) po glavi, samo da jih oni ne dajejo v natis, Tagblatt jih sme pa tiskati — v pohujšanje sveta“. — Takega pa še ne! „Zadnje Novice je zopet zadela težka roka policije naše . . . Toda konfiskacija sama na sebi ni nič nenavadnega sedanji čas, — unicum pa je bil to, da je bil isti list Novic, potem ko se je izpustilo to, kar je komisar kot zaseženo zaznamoval, vnovič tiskan zopet konfisciran! . . . Res, da si slovanski časniki po

pravici želijo cenzure nazaj (349)!^a — „Z dobro vestjó, da so storile Novice tudi letos vse, kar je treba, da se njih listi ne vižejo na stran, ampak kot knjiga, podučna na več strani, hranijo v bukvarnicah, nastopijo (34.) novo leto, v katerem bodo, zveste svojim načelom, delale za napredek narodnega gospodarstva, pa tudi v drugih, narodu slovenskemu potrebnih stvaréh donášale raznoterih podukov in razprav. V gospodarskih zadevah bodo Novice kakor dozdej, tako tudi prihodnje zmirom na vrhuncu novosti stale, in kolikor treba, razjasnovale s podobami. Če tudi je Novicam kot tedniku za politične stvari odmerjen le manjši prostor, obdelovale bodo vendar tudi to polje toliko, da njihovi čitatelji na kratko vse zvedó, kar se važnega godí po svetu. — Vedno zveste svojemu programu: „za vero, dom, cesarja,“ ki so ga one prve razvile, ne bodo opešale v boji za te svetinje naroda našega, ampak trden tabor ostale proti navalom lažnjivega liberalizma in poganskega brezverstva, naj se silita svetu v nemški ali slovenski besedi. Ker federalizem pripoznavamo za edino politično sistemo, ki ubogo sedanjo Avstrijo more rešiti pogube, bodemo po vsi svoji moči delali na to, da se vresničijo zahteve presvitlega cesarja, po katerih ima mir postati med narodi Avstrijskimi, ki se doseže le po sistemi federalistični (414)“.

XXXIV. 1876. „Potrpimo in delajmo“ — to dvoje je, kar Novice svojim prijateljem ob novem letu posebno polagajo na srce, v smislu, če tudi ne v besedi po vredniku. — Spisal pa je dr. Bleiweis v štirintridesetem tečaju na pr: „Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih (Oest. Landw. Wochenblatt). O zadevah ribštva. Notranjcem na znanje in premislek. Obrtniki in rokodelci, zdramite se! Kedaj naj se senožeti kosijo. Škodljiva stran šivalnic. Kedaj je pravi čas žetve. Kam pridemo, če se bodo gozdi tako pokončavali, kakor se pokončujejo že več časa. Kaj je z mravljami. Postava zoper pijančevanje. Kaj je bolje, da ima gospodar svoje zemljišče skupaj ali pa raztreseno na več krajih (l. 52) itd.“

O ustaji kristjanskih Slovanov na Turškem, pregled dosedanjih diplomatskih obravnav. Odkritosrčnost Dunajskih ministrov. Strahovi ustavoverskih časnikov. Federalizem redivivus. Hudi vetrovi po deželnih zborih. Grof Andrassy med Scyllo in Charybdo. Shod v Berolinu. Čemu je kulturkampf dober. Pok v Carigradu. Softe na Turškem. Ali je Avstrija še Habsburška monarhija ali že Bismarkova in Magjarska doména (223). Turški Slovani — povsod trpini. Kratek pregled politike Avstrijske od začetka ustaje na jugu do danes. Gnjlوبا Evrope. Magjarski softé pa še nekaj. Slovanske simpatije Slovanu niso greh. Tromba vojske iz Rusije („Po turških listih toliko zasramovani severni medved se je oglasil in sicer tako, da doní po vsi Evropi“ — 370). — Velike pomembe je dr. J. Bleiweisov govor v deželnem zboru o državni upravi — o diplomi oktoberski (107). Sistematično in oficijelno skrunjenje nedelj in praznikov. Kaj hočejo masóni ali frajmavrarji (172). Cerkev in politika. Misli o državi, cerkvi in vednosti (Reform.). — Nemčurske demonstracije grofu Antonu Auerspergu (98). Slavnostni govor Palackemu (135). Rovarstvo Lahonov na južnem Tirolskem („Prišel bode sodni dan, da bode vlada — če le ne bode prepozno — sama priznala krivdo svojo, da ni bilo prav, gojiti grebén Lahom, to pa, kar po Božjem in naravnem pravu zahtevajo Slovenci, v nemar puščati kakor glas vpijočega v puščavi“ — 361).

Kam merijo nove šolske postave, kaže z Greuterjem ministru Stremajerju („Nam to že dolgo ni nobena skrivnost, al žalibog, da je še mnogo taciš mož, tudi v viših duhovskih krogih, ki tega ne vedó ali pa če tudi vedó, nočejo kazati da vedó, zaljubljeni v oni glasoviti modus vivendi, ki se po naše dobro imenuje šviga švaga čez dva praga“ — str. 4). — O srednjih šolah piše resnico (str. 15): „Minister za nauk je razposlal vsem deželnim šolskim svetom okrožnico, v kateri se prav očitno kaže tako

imenovani „katzenjammer“ o učnem preobloženju šolske mladine v sedanjih gimnazijah in realkah. Toliko se naklada ubogi mladini dandanes šolskega bremena s tem, da se bolje vredijo šolske počitnice, — da priporoča, naj se po leti ob hudi vročini ne začne šola pred 3. uro popoldne, dopoldne pa, če je po krajnih razmerah mogoče, prej kakor dozda itd. Vsak pedagog pa mora pripoznati, da brez premembe celega učnega načrta se ne pride v okom napakam, ki zadušujejo duševni razvoj in tarejo duševno moč in zdravje mladine ne le v srednjih, temuč tudi v ljudskih šolah. Namesti da bi mladina prebaviti mogla, kar se uči, se jej glava navalja s celimi kupi raznoterih vednosti, da naposled iz vsega nekaj, iz celega pa nič ne vé; v vsakem razredu ima po 4—5 (časih 7—8) učiteljev, katerih vsak toliko naklada učenja, kakor da bi njegov predmet edini bil, ki se ga ima učenec učiti. — Če pa se vpraša: od kod to pretiranje „der Fassungs- und Arbeitskraft der Jugend“ in odkodi „die Gefahr der Ueberspannung immer näher rückt“? je odgovor jasen vsacemu, kdor pozna zahteve današnjega liberalizma. Kakor je vseh družih nadlog v Avstriji kriva sistema, tako je kriva tudi mizerij šolskih „bis zur Erschöpfung der Kräfte des Lehrers und der Schüler“ — kakor minister pravi. Naše srednje šole dandanes niso več to, kar je njih pravi cilj in konec, — one niso več gimnazije t. j. vadnice za prihodnjo višo omiko odrasle mladine, ampak le dresure so za liberalizem, za ktereja je zmešana glava najbolji objekt“.

Prvosednik Matice Slovenske je dr. J. Bleiweis prvi občni zbor začel z govorom, v katerem... potem oméni, kako je prišel do časti predsedstva, katerega se je zmiraj branil in res tudi ubranil od onega časa, ko je z nepozabljivima svojima prijateljema dr. Tomanom in dr. Costo ustanovna pravila delal Matici, zdaj pa, ko je ves odbor — skupščina odličnih mož — željo mu izrekel, naj prevzame družbe načelstvo, se tej želji ni upirati mogel in častno mesto prevzel, oprt na prijazno podporo odbornikov; — povdarjaje dalje potrebo složnega delovanja pravi, da v delovanji za Matico gre le za znanstvo, ne za politiko, niti za liberalizem niti za klerikalizem; le, ako veljá načelo „viribus unitis“, more znanstveno društvo plodno delovati, ... na posled pozivlja rodoljube na marljivo delovanje, češ, da le delo dela pravega rodoljuba itd. (19)“. — O zadevah Wolfovega slovarja pisal je štiri odprta pisma K. Dežmanu II. po geslu: Infandum jubes renovare dolorem (173—201). — Slo mšeka pesmi (Zbral M. Lendovšek. 1876) priporoča z nekterimi ginljivimi spomini iz njunega prijateljstva (248).

„Ali je res ali ne, ali prav berem ali ne?“ — tako govori in si mane oči, kdor je poslednje dni ustavoverske nemške in magjarske časnike bral, ki pisarijo, da se — gledé na dogodbe na Turškem — vsakako mora sprava s Slovani v Avstriji in Ogerski dognati ter se začeti s pogajanjem s Čehi. Dualisti v Cis- in Translajtaniji čutijo, da s svojo Slovanom sovražno politiko tirajo Habsburško monarhijo v propad, za to zdaj v enajsti uri stavijo „die slavische Frage in Oesterreich-Ungarn“ na dnevni red (235)“. — Mir ali vojska? poprašuje (409), in (str. 419) piše: „Božični prazniki — dnevi veliki, ko se je svetu rodil Izveličar in utemeljitelj krščanstva. Vsak, kdor ni še zlekel kristjana, na ta sveti dan rad zanese misli svoje na ono davno dobo, pa o teh mislih zaide tudi v one kraje, kjer se je vršila krščanstvu velika dogodba. O mislih na te kraje presune ga nehoté britkost, da ona sveta zemlja je še zmirom v pestéh zakletga sovražnika kristjanstva in da pred kratkim je ondi še scurkoma tekla kri naših bratov kristjanov na iztoku in da bi oni sveti kraji se rešili gospodarstva Turškega ter o novem letu solnce človeške in narodne svobode posijalo na toliko nesrečno zemljo!“

Novice nastopijo prihodnje leto 35. tečaj... „To samo že daje našemu listu častno spričalo, da vestno izpolnjuje, kar je naloga njegova: biti namreč narodu slovenskemu pomočnik v napredku gospodarskem, pospeševalec vsestranske prave omike, in voditelj v

političnih vprašanjih. In to, kar so bile Novice 34 let, hočejo nespremenljivo ostati tudi vprihodnje. Kar so po mnogoletnih skušnjah spoznale, da je pravo in dobro, to bodo dosledno trdile tudi vprihodnje; poznaje potreščine našega ljudstva ne bodo opešale neutrudljivo delati za njega korist, v političnih zadevah pa, ne odvisne od nobene strani, nimajo vzroka niti se dobrikati na vzgor niti hliniti se na vzdol. Njim nikdar in nikoli oseba ni bila prva, potlej pa še le narod, zato v dolgem svojem obstanku nimajo preklicati ne ene vrstice, ki so jo pisale. Značajnost je njih geslo: redko blago sedanjega časa (404)!"

XXXV. 1877. „Dvodnevni božični prazniki niso prinesli nikakih novic in nikakih dogodeb, po katerih bi se bil spremenil položaj notranje Avstrijske politike, a tudi v obče vnanji položaj monarhije naše ne. „Mir ljudem na zemlji!“ ostal je — glas vpijočega v puščavi“.

Tako milo je zaznamenal začetek novega leta dr. J. Bleiweis, kateri je v petin-tridesetem tečaju spisal na pr.: „Kako stoji z uravnavo zemljiškega davka. Bolj na drobno o zložbi zemljišč. Tudi sadnim drevesom je treba gnojiti, pa kako? O postavi za plemenske bike. Sol v kmetijstvu. O vcenitvi zemljišč z ozirom na uravnavo zemljiškega davka. Kako se dadó senožeti zboljšati s prav majhnimi stroški. Kaj naj se iz kmetijstva uči mladina kmečkih starišev v nadaljevalnih šolah. Milost naši domači živini. Ali naj se sadna drevesa presajajo v jeseni ali v spomladi. O sljavih kravah. Pomanjkanje slame, — njega nasledki, in kako mu v okom priti. O vganji goveje živine. O popotnih učiteljih kmetijstva. Kako odpraviti bradovice po životu goveje živine. Napake o napajani naše domače živine. Z enim vajetom voziti je velika napaka. Vodila srečnega gospodarstva. Če kmetovalce nesreče na polji zadenejo. Gospodinje včasih največe sovražnice kmetijskega napredka. Dragina govejega mesa. Ozir po Avstriji z gospodarstvenega stališča. Kako dualizem v zvezi z liberalizmom skrbi za kmeta in obrtnika, pa za nas vse. Kako konje krmiti. Kje je mavec (gips) dober, kdaj in kako. Kako naj gospodar skrbi za živino svojo, da mu daje dobre dohodke. Kuhinjska, živinska, gnojivna sol. Umen gospodar mora poznati razločke med živinsko klajo. Različna vrednost različnega živalskega gnoja. Ali so popotni učitelji kmetijstva potrebni. Tri glavna vodila, kako naj gospodar ravná s hlevskim gnojem. Koliko živine naj gospodar čez zimo preredi. C. k. nadzorniki kmetijstva. Kdo je kriv našega žalostnega državnega denarnega gospodarstva. Zlate besede našim gospodarjem itd.“

O velikih državnih vnanjih in notranjih razmerah govorijo spisi na pr.: Novice iz Turčije in o Turških zadevah. Nemško-avstrijsko liberalno novinarstvo in vzhodno vprašanje. Kaj bode konec dolgočasnih konferenc v Carigradu — boj ali mir? Turška politika — muhasta. Štirje mali faktorji (Črnagora, Srbija, Grška, Rumunja) o Turškem vprašanji. Kaj počno druge države, ko se Rusko-turška vojska prične. Vojska („Vojska s Turkom je potisnila vse druge dogodbe v kot. Česar je želel vsak, komur srce človeško v prsih bije, da se zgodi, zgodilo se je na sv. Jurija dan, — Rusija je vojsko začela s Turškimi barbari, o katerih tudi naše narodne pesmi vedó veliko grozovitosti pripovedovati. Ni tedaj čuda, da vroče simpatije Slovencev spremljajo Rusko armado na njenih potih, vsaj bje sveti boj za človečanstvo, kristjanstvo in slovanstvo“ itd. 143. gl. 138). — Rusko-turški boj in pa Angleži. Zakaj so judovski časniki v Avstriji zoper Ruse in držé s Turki (190. 316). „Plevna je padla — te tri besede so šle včeraj kot blisk od ust do ust po mestu; z nepopisljivim veseljem navdajale so vsacega človekoljuba, hudo potrle pa poturčene sovražnike slovanske Rusije. S padom Plevne je konec zagotovljen barbarstvu Turškemu v Evropi, kakor mu je s padom Karsa zadnja ura odbila v Aziji. Milostljivi Bog se je usmilil večstoletnega

trpljenja slovanskih kristjanov na jugu in blagoslovil orožje rešiteljice Rusije. Slava junakom Ruskim! Se vé, da véliko delo ni do konca še rešeno, in da pride še važnih vprašanj na dnevni red, ki danes še znana niso, al danica južnemu slovanstvu stoji na nebu in ne bode izginila več, ako Bog dá in sreča junaška (401)! — Slovansko morje (59). Dualizem v Avstriji grozno draga stvar. Ogerske finančne in druge razmere pa prevzetnost Magjarska. Dvojna pošast, s katero Magjari skušajo vzdržati gospodstvo svoje v Avstrijski državi. Misli o pogodbi z Ogersko (245. 295. 335. 348). O panslavizmu (271). Ljudske in srednje šole v Avstriji (413). Nova davkovska postava v zbornici poslancev. Slovenski jezik dandanes v slovenskih deželah itd. —

Deželni zbor. „Polnoči je v soboto zvečer odbilo, ko se je končal letošnji deželni zbor, ki je, kakor je dr. Bleiweis v poslovnem svojem govoru pravo rekel, delati moral „mit gebundener Marschroute“. Ko so se prejšnje dni obravnave mirno vršile, bile ste zadnji dve seji hudošumni (135)“. Kranjski deželni zbor je razpuščen in nove volitve poslancev so napovedane, zato pozor volilci! Kaj treba posebno našim županom po kmetih... Poduki o volitvah... Prihodnje volitve in manevri Tagblattovcev. Rojaki (209)! Po volitvah. Našim volilcem! Spomini na volitve v deželni zbor Kranjski (l. 22 — l. 31). Tabor v Udmatu prepovedan (249) itd. — Kakor o zboru deželnem in državnem, tako je hude borbe imel tudi o Matici, kar ob kratkem opisuje (39): „Poslednji občni zbor Matice naše je zopet odkril, kar je marsiktera blaga dušica slovenska smatrala že za poravnano. Ko je l. 1863 z navdušenimi klici v Novicah se ustanovila Matica Slovenska in so jej rodoljubni možje z ustanovami, ki jih kaže Koledar Matični za l. 1865, na pomoč prihiteli, bili smo Slovenci enih misli, enega srca, in po njihovih načelih osnovala so se njena pravila. Ko pa je 5 let potem na Dunaji začela pihati sapa brezverstva, ki si je pridala priimek „liberalizma“, zanesenega iz Nemčije tudi v Avstrijo, ni bilo več samo „giovine Italija“, ampak rodili so se kmalu tudi „mladonemci, mladočehi“, in po téh, se vé da tudi „mladoslovenci“. Od onega časa pa nastali so razpori, ki žalibog segajo v politično, družbeno in še celó v rodbinsko življenje ter ovirajo vzajemno delovanje na blagor domovine ter razdirajo, kar je v edinosti zidano bilo. Da bi že pred 15 leti ne bili narejali čitalnic in sokola, ne naredili bi jih menda danes več. Ni tedaj čuda, da ob času nastalega liberalizma ni bila stara Matica nekaterim mladim prevroče krvi več po godu; osnovali so njej nasproti že l. 1872 mlado Matico, kateri so imé dali „pisateljsko društvo“ z vsakojakimi nameni... Odbora Matičnega dolžnost je po naših mislih čuvati nad tem, da se z ustanovami ravna po predpisih društvenih; v ta cilj in konec bo gotovo z zahvalo sprejel in mora sprejeti vsak nasvêt, vsak rokopis, v katerem veje oni duh, ki je med Slovenci vladal takrat, ko se je ustanovila Matica in ko nismo še poznali „Bismarkovega liberalizma navzetih mladoslovencev, ampak le slovenske rodoljube“.

Letopis Matice Slovenske je vredoval dr. Janez Bleiweis, kot predsednik od l. 1877 do 1881, in to je 24. knjiga njegova. Kakor je v Letopisu l. 1876 k „Nekoliko odlomka iz Korana“, poslovenil M. Verne, spisal „Predgovor“ (160—162); tako ga je l. 1877 sostavil k „Nebeške komedije I.“, poslovenil J. Koseski (233—4). Razun tega je priobčil v njem: „Pisma Jarnikova Stanku Vrazu (str. 149—158). Listi, katere je Prešern Vrazu pisal“ (158—164). Pa „Ein neues lied von den kraynerischen bauren“, poroča dr. Janez Bleiweis (str. 200—201). Zarad sostavka „Možgani“ zagovarja se v Novicah (63). „Kaj Valvazor kratkočasnega pripoveduje o starih Kranjcih in Kranjcih“. Govoril dr. Jan. Bleiweis pri besedi Ljubljanske čitalnice (82—85). — „Nulla dies sine linea“ — je menda zopet načelo sl. državne policije, t. j. nemila roka njena zasega enkrat Slov. Narod, drugi pot Slovenca, tretji pot Novice — potožil je vrednik (32). — „Z letom 1878. nastopijo Novice svoj 36. tečaj. Dobro znanim po vsem Slovenskem, pa

tudi zunaj mej Slovenije ni jim treba na dolgo in široko razkladati svojega programa; zato rečejo le to, da, kar so bile 35 let, ostanejo nepremakljivo tudi v prihodnje: ne-utrudljive delavke za narodne pravice njegove na stališči državopravnem. Trojne svetinje staroslovenskega gesla tudi v prihodnje ne bodo zatajevale, kakor tudi popolne neodvisnosti svoje nikomur prodale, naj pridejo časi kakoršni koli (402)". — „Kaj vse nam bo prineslo novo leto, pravi k sklepu v „Oziru na l. 1877“, to sam Oni vé, ki narodom véliko pratiko piše (415)".

XXXVI. 1878. „Prvega lista novega leta ne moremo bolje začeti, kakor da ga začnemo z dvema iskrenima željama. Prva je ta, naj bi mili Bog dal, da nastopi v Avstriji taka sistema, po kateri vsi narodi njeni postanejo ravnopravni v vsem; taka ustava bode vse narode zbrala pod svojo streho, zadovoljnost bode kraljevala povsod, in ustavoverni bodo potem vsi državljani Avstrijski. Da si dozda Nemci in Magjari pekó posebno pogačo, to je ravno tisti vsemu svetu znani črv, ki že leta in leta gloda na organizmu Habsburške monarhije. Druga vroča želja pa je, naj bi Rusom kmalu obveljalo, Turškega jarma rešiti naše brate na jugu, ki so se vzdignili za sveti križ in zlato svobodo. S tema iskrenima željama stopimo v mlado leto. Bog pomozi (7)!"

Po teh iskrenih željah je dr. Jan. Bleiweis v šestintridesetem tečaju priobčil na pr.: „Nekoliko opominov našim gospodarjem. Kmetovi gospodarski zapisniki. Živinska sol pred državnim zborom. Kako ob potih kmetijskih posestev posaditi sadno drevje. Petero rastlinam potrebnih življejev. O vremenskem prerokovanji. Kedaj in zakaj zemlja peša. Koprive. Kako predenico v različnih krajih pokončujejo. Napačna razmera med tem, kar posestniku nese kmetijstvo, in kar kapital v denarji. Današnji stan gozdov. Nova mašina smetanica. Koliko naj se živini, posebno goveji, daje solí. Kava pred državnim zborom Dunajskim. Dobra setev, dober pridelek. Zakaj propadajo kmetijstva. Mala loterija velika odrtija. Kako naj gospodar obdeluje senožeti. Skušnje z novim krompirjem. Sosed Zanikernik. Kako iz kapnic pregnati živalice močelke. Še kaj o uravnavi gruntne davka. Odrpto pismo družbe kmetijske Kranjske planinarjem v Bohinji in Tominu o umnem mlekarstvu in sirarstvu. Nadloge kmetijstva. Kukovica. Kako izrežati nizka drevesa ali pritlikovce. Nikar upihavati gorečih petrolejevih lamp. Kdaj je najboljši čas les sekati. Kmetijske zadeve v letošnjih deželnih zborih. Kako naj se kuri, da se drv prihrani. Šota — velik zaklad, a žalibog, premalo ga poznamo itd." —

Z državopravnega in bolj občnega stališča pisal je: „To vam te dni potlačeni hodijo turkofili, kar Rusi, Črnogorci in Srbi mrtvaški zvon zvonijo Turkom. Pa kako da ne bi bili Ljubljanski turčini tako potrti, vsaj tudi oficijozna „Presse“ britko toži, da so nade Ogerskih državnikov po vodi splavale, česar so, kakor pravi, naše nesrečne notranje zmešnjave krive. Pač pozno pride to spoznanje! Kdo pa je kriv „dieser unglücklichen innern Wirren"? — kdo drug, ko tista dva naroda, ki hočeta gospodovati v Avstriji (22)!" — Sofija, glavno mesto Bolgarije. Se li dá Turek prestvariti v omikanega človeka. Enajsta ura bije. Čemu ima biti zdaj kongres. Car Ruski in narod Ruski (67). Izgledi Avstrijsko-ruske vojske. Avstrija in slavjanski jug. Bosna in Hercegovina — nekda Hrvatska zemlja. Ruske in Angleške finance. Če pride do vojske med Angleži in Rusi, kak jej utegne biti konec. Razloček narodov jutrovih in večernih dežel (Hammer-Purgstal). Denar v politiki. Ruskega cara beseda v Moskvi. — Počitnice državnega zbora. Svoji k svojim (28). Dualizem v številkah. Ali bode iz te moke (Avstro-Ogerske) kaj kruha. Avstrija na skoku. Avstrije prihodnost. Toplice v Lipiku v Slavoniji. O shodu federalistev. Poslednje znamenje Avstrije (Nationalbank). Pogled na Ogersko pred volitvami. Avstrijsko-Ogerska armada v Bosni in Hercegovini. Več svitlobe, več svitlobe

(282). Kako se imate Bosna in Hercegovina prihodnje vladati. Jugoslavenski program (385). Nova dualistična nevarnost za Avstrijo itd.

Naprej slavenski jug! pesem J. Koseskega je (l. 36) ponatisniti dal s kratkim pojasnilom. — Letopis Matice Slovenske za l. 1878 vredil v štirih delih, in v njem (str. 20—34): Življeji človeški in njih upliv na organizem človeški. Prirodopisne-fiziološke črtice. Spisal dr. Jan. Bleiweis. — Stare hiše naše Ljubljane z zgodovinskimi črticami po gradivu pl. Radiča in dr. Lipiča. Opisal dr. Jan. Bleiweis za berilo v čitalnici Ljubljanski (140—149) v Novicah, kjer proti koncu pravi: Spomine na staro Ljubljano sklenemo z opominom: Ti — nekdanj po obrazu svojih hiš zvana bela Ljubljana — ostani bela na veke po trojnem svojem starodavnem geslu: trdna kakor skala o veri svojih pradedov, — kakor hrast neomahljiva o zvestobi do vladarja, — brez madeža čisto bela — slovenska! — Zgodovinska črtica o čitalnici Ljubljanski (392—3). — O prestroji srednjih šol — jako zanimljiv so-stavek (209—218). — O slovníku govori (167) in o vzajemnem jeziku slovanskem (281). — Deželni zbor pred 300 leti (155—6) rekši: Ta zanimivi članek smo posneli z obširnega sestavka v „Kärnt. Volksst.“, ki nam kaže, da federalizem, ki je naš vzor, ne bi bil s trte zvita oblika Avstrije. In če zdaj še drugega nič, vsaj — meminisse juvat“. „Slovesen je bil moment, ko so narodni poslanci 5. oktobra zbornici izročili addresso do Njegovega veličanstva in je bilo to pismo, dostojno pa odkritosrčno in tehtno zloženo, v slovenskem in nemškem jeziku brano. Bralci naši najdejo to važno pismo na drugem mestu (str. 324); danes le to povemo, da dr. Jan. Bleiweis je v seji 7. dne t. m. utemeljeval addresso, t. j. bolj na drobno razložil vzroke, zakaj so narodni poslanci prisiljeni obrniti se do cesarja samega. Besede govornika so na več mestih hudo razburile gospode nemškutarje na desni strani in zbora predsednik ga je naposled ostro okregal, da se je drznil, zbor imenovati nepostaven (str. 332—3). Se vé, da se je zgodilo, kar se je naprej videlo... Poslanci naši pa z dobro voljo lahko rečejo: Diximus et salvavimus animam nostram (326).“

To leto je obhajal dr. Janez Bleiweis svoj sedemdeseti god in ž njim ves Slovenski, malo da ne ves Slovanski narod. Tudi Novice so se bile opravile praznje, prinesle sliko „Oče dr. Janez Bleiweis“ in „Pesen k njegovi 70letnici“ iz kamnopa-pisa Blaznikovega v prilogah, ter so posebej in v listu popisovale Bleiweisovo svečanost (373—398), katero glej najbolje v knjigi, ki jo je sestavil A. Bezenšek (v Zagrebu l. 1879. 8° str. 96). — V Novicah (l. 48) nahaja se naslednja „Zahvala: O svojem 70. rojstnem godu doživel sem radosti, koje bi se nikdar ne bil nadejal. Prijatelji od blizu in iz daleka, iz slovanskih in nemških pokrajin, združeni in posamezni, zastopniki društev, zavodov, mest, sel itd. donesli so mi mnogobrojnih dokazov svoje ljubezni in naklonjenosti ustmeno in pismeno, in došlo mi je toliko častnih listin, pa tudi dragocenih umotvorov in krasnih tvorin iz ženskih rok, da ne zmagam besedi, s kojimi bi izrazil občutke svojega globoko ginjenega srca. Sam dobro vem in se radujem temu, da vsa ta odlikovanja ne veljajo tolikanj meni, posamezniku, marveč dobri in vzvišeni stvari, koji služim doslej 36 let; a zarad tega mi dolžnost srčne zahvale nikakor ni manjša. Tolikega veselja ves presunjen morem javno svojim prijateljem, vsem skupaj in vsakemu posebej, le s slabimi besedami objaviti svojo najtoplejšo zahvalo za tolika preljubeznjiva čestitanja z najiskrenejšo željo: naj Bog vsemogočni milostivo izvrši vsa vsa voščila, koja so bila tako toplo naglašana o nepozabljivih dneh 17., 18., 19. novembra t. l. od predragih mi prijateljev. V Ljubljani dne 26. novembra 1878. Dr. Jan. Bleiweis“.

In v vabilu na naročbo kaže: „Novice so letos novembra meseca sè sedemdesetletnico svojega utemeljitelja doživele toliko časti, da po njej vse pomlajene nastopijo ob

novem letu svoj 37. tečaj. Načela njihova ostanejo ista, ki so jih vodila doljih 36 let. Kakor so neumorno na polji kmetijstva, kjer je mnogo ledine še, delale za telesni, v mnogih družih obzirih pa za duševni blagor naroda slovenskega, — kakor so vedno brez strahu, če tudi je pisano gledal protivnik, borile se za svetinje njegove, — kakor so zmiraj le v federalistični sistemi vidile zadovoljnost narodov Habsburške monarhije in v tej zadovoljnosti Avstrijo močno, — kakor so ves čas trdile vzajemnost slovansko in so duševno naslombo iskale pri sosednih svojih bratih unstran Sotle, tako ostanejo tudi v novem letu, ne obupaje, da v novi Avstriji zvedrila se bodo vremena tudi Slovanom njenim (406)“.

XXXVII. 1879. „Naj bi Bog dal, da pride ministerstvo na krmilo vlade, katero sprevidi, kje je pomoči treba in kje ni izposojen denar zavržen, ampak naložen v podporo kmetijskemu stanu in na korist državi sami“. — Tako je o novem letu pisal dr. Janez Bleiweis, ter v sedemintridesetem tečaju sestavil na pr.: „Kmetijske založnice ali posojilnice. Pomemba soli za kmetijstvo. Stara pesem — o gnoju in gnojnici —, ktera pa še zmirom nova ostane. Kaj je zbornica poslancev na Dunaji sklenila o predru-gačnji zemljiškega davka. Kaj še zmirom pogrešamo v naših drevesnicah. Različnost živeža v raznih krajih sveta. Gospodar sam svoj dobiček pobija, kdor krta na senožetih in na vrtilih ubija. Deset zapovedi našim gospodarjem, katere se tičejo poljedelstva. Skrb za odrasčena drevesa pozimi, spomladi in poleti. Ne zna ne vsaka dekla molzti. Kmetijstvo — obligaten predmet v ljudskih šolah na Francoskem. Kmetovalcev avstrijskih prva zahteva od novega ministra. Novi avstrijski minister za kmetijstvo, grof Julij Falkenhayn. Država in kmetijstvo. Turška goveja kuga je prestopila mejo hrvatsko. Kaj naj dajemo goveji živini, da se je ne prime kuga (l. 43). Pozor, kmetovalci! Kmetijske zadeve v državnem zboru. Postava zoper odrtijo in pa kmetijstvo. Živinoreja v deželah našega cesarstva. Deset zapoved za varstvo gozdarstva. Kaj o zemljiškem davku pričakujejo kmetovalci od prihodnjega leta itd.“ —

V državnih in deželnih pa narodnih zadevah je priobčil na pr.: Kam jadrajo ustavoverci v državnem zboru Dunajskem. Kako pridemo v Avstriji do notranjega miru („Rajni cesar Franc I. je to s tremi besedami izrekel, ko si je izbral vladno prislovico, ki se je glasila: *justitia regnorum fundamentum* t. j. po naše: pravica je temelj državam“ . . str. 23). Čujte, čujte, slovenski možje, ki boste letos volili nove poslance v državni zbor dunajski (Reform.). Nemško uradovanje v kranjskih deželnih uradih. Ali je uže prišel čas, da Hohenwart prevzame ministerstvo. Kaj pomeni novi minister grof Taaffe v starem Stremayerjevem ministerstvu. Splošna volilna pravica in pa ustavoverci. Nepopoljšljivi so. Berolinska pogodba — polovičarsko delo. Kaj hoče Avstrija pri mešani zasedbi vzhodne Rumelije. Češka opozicija. Limanice volilcem pri novih volitvah. Federalizem za Avstrijo edino prava ustavna vladba. Volilno gibanje velikih posestnikov. Minister Taaffe in pa ustavaška stranka. Boj pravice zoper krivico. Avstrijska ustavaška stranka in pa Magjari. Grof Taaffe politika. Minister kupčijstva Chlumetzki in pa avstrijsko rokodelstvo. Zakaj gre Andrassy (297). Nove obljube stare laži ustavovercev. Taaffe in Schmerling. Vojaška postava in pa sprava med narodi Avstrijskimi. Kdo dela razpor. Liberalci — pogorelci (419). Rojaki („Zdaj, rodoljubi! gre prav za to, da ne še iz spomina izbrisane preblage besede cesarjeve postanejo resnica: „Tako, kakor do zdaj, ne more več dalje biti, in: Mir mora biti med narodi mojimi! . . 176. 184. 200. 206 (Dežman, Kromer, Vesteneck)! 208. 214 (Še Slovenija ni zgubljena . . Padla je nemčurska Plevna — Ljubljana) . . 216 („Veliko smo upali, al še veliko veliko več smo dosegli! Izid volitev Vaših v kmetijskih občinah, trgih in mestih je tako sijajen, da menda nobena dežela velikega našega cesarstva se ne more ponašati

s takim vspehom ... Tako slavna zmaga, katere nismo dosegli z nikakoršnim nepoštenim sredstvom, očiten je dokaz, da se narod naš iskreno zaveda svojih pravic in svojih dolžnosti, — da se popolnoma zrelo politiško giblje in je godán za ustavno življenje ..“) . . 223 (Če hočete vedeti, ustavoverci, zakaj ste padli pri volitvah, berite v Laibacherici pridigo, ki jo vam dela Fremdenblatt. „Vi sami ste krivi — piše ta list — da vam ljudstvo ne zaupa, vsaj je vaše delovanje po vse jalovalo bilo; vpili ste veliko, storili nič; državni zastop, v katerem ste vi ustavoverci gospodovali, je bil enak mlinu, katerega klopotanje se je okrog in okrog slišalo, iz katerega pa se ni moke nič dobilo“. Pojte zdaj rakom žvižgat!) —

Je-li res nemštvo v nevarnosti? Da je to golo sleparstvo, dokazuje stari „Preši“ nasprot (228) ter spremljuje vrednik sostavek z opombo: „Kranjski Kočevarji se gotovo tudi bojijo, da bi jim njih lepega nemškega jezika Slovenci na Kranjskem ne vzeli, sicer ne bi pri volitvah glasovali zmerom Slovincem nasproti! „Mar sorodniki „des Herzogs von Gottschee“ ne vedó, da so Slovenci, ko so v deželnem zboru kranjskem šolske postavbe snovali, zmerom §. 1 tako stilizirali, da učni jezik, izvzemši Kočevje in Weissenfels, je slovenski? Ali ni žive duše v Kočevji, ki bi to svojim ljudem zatajčala, da Slovenci jim prav nič nočejo vzeti, še celó njih krošinj in njih prelepe nemščine ne?“ —

O politiki Avstriji pristojni je pisal večkrat v odstavkih iz Ljubljane, na pr.: „Z oljko mirú med narodi avstrijskimi se je prikazal minister grof Taaffe v zadnji seji dunajske zbornice poslancev pred njihovim odhodom na velikonočne praznike . . . Mi Slovenci ne zahtevamo, da bi se nam pekla kaka posebna pogača, a pravico imamo tirjati, da volje slovenskega naroda nam ne zatira nemčurska sila pod krinko lažnjivega ustavoverstva in onega nemškega liberalizma, katerega jarm je uže nestrpljiv postal konservativnim možém povsod (119). — Delovanje za nove volitve poslancev v državni zbor stoji zdaj v prvi vrsti političnega delovanja, — vse drugo je začasno manjše pomembe. Koseskega poziv Slovincem: »Gani se! komur je mar zahvala prihodnjega časa, — Gani se! kogar je sram zasmehovanja rodú«. — to je parola zdaj rodoljubom po vseh okrajnah slovenskih (174). — O volitvah naših je hrvatski Obzor pisal takole: „Bratje Slovenci so ravno junaško zmagali, izvolili so v vseh volilnih okrajih narodne kandidate. Tako sijajno zmago so mogli priboriti samo s prebujeno narodno zavestjo svojega ljudstva, za katero je njega inteligencija toliko skrbela ter ljudstvo tako pridobila za narodno stvar, da ga prejšnji slabi vspehi ne storé apatičnega, ampak ga še bolj osrčujejo v boju, dokler ne doseže narodnih pravic. Kedar bomo imeli mi tako sploh zavedno hrvatsko ljudstvo, moči nam bode z manjšo skrbljivostjo gledati v bodočnost; al da to dosežemo, treba nam je inace delati, nego doslé (214)“. — Nasproti obrekovanju židovskega časništva, da Slovenci smo sovražniki nemštva, dal je pošteno izjavo pred vsim svetom (282). — Prestolni govor, s katerim je presvitli cesar 8. dne t. m. odprl novi državni zbor, tudi po vseh okrajnah, kjer slovenski narod biva, radostno odmeva, — kajti jasno in določno naznanja nam novo dobo sprave itd. (339). — Grof Hohenwart je dandanes središče, okoli katerega se vse vse združuje, kar Avstrija šteje patriotov, katerim gré za to, da po zadovoljnih narodih stoji močna in veljavna med državami evropskimi. Njega spoštuje vsak bodi-si prijatelj bodi-si sovražnik: unim je danica bolj prihodnosti, tem pa strah. In ta mož je naš poslanec (378) . . „Odločna izjava Vaše Prezvzišenosti v zbornici poslancev, katera, da pridemo v Avstriji do notranjega miru, kot prihodnji cilj vladi povdarja brambo ravnopravnosti vseh narodov avstrijskih, je — z dobro vestjo smemo reči — na ves narod slovenski najveselejši vtisek učinila. V zaupanji na državniško modrost in eneržijo Vaše prevzvišenosti nadejamo se za trdno, da besede

Njeg. Veličanstva: Jaz hočem mir imeti med mojimi narodi — postanejo zdaj po vse resnica“ — telegram, ki ga je ministerstva predsedniku poslal v imenu narodnega kluba (404). Tako se je podpisoval sploh za narodni centralni volilni odbor prvomestnik dr. Jan. Bleiweis, ter je dajal potrebna pojasnila na pr.: Naj dostavimo tû par besedi nekaterim volilcem, ki težko razumejo, zakaj se pri volitvah ne sega zmerom le po poslancih onega kraja, kjer se volitev vrši. Naj ti naši deželani vedó, da vsa druga je volitev odbornikov v občinski zastop, zopet druga je volitev poslanca v deželni, in zopet druga v državni zastop. To je trojna lestvica poslancev; vsaka pa potrebuje svojih mož; poslanec, ki sedi v državnem zboru, mora — razen razmer svoje dežele, katero zastopa — poznati tudi razmere drugih dežel in držav, da je kos svojemu poslanstvu (429).

Vabilo na naročbo Novic za prihodnje leto je ponovil z besedami za l. 1878 (406), in političen pregled l. 1879, češ, žari se uže, temni sovražni nam oblaki beže za gore, in čeravno solnca še ne vidimo, vsaj nadjamo se — Slovenci in Slovani, da se bo prikazalo kmalu tudi to . . Po vsem tem vzamemo od starega leta slovó z lajšim srcem, ker pričakujemo za njim še boljšega; kar nam je preteklo leto le obljubilo, naj bi novo tudi spolnilo (426)! —

XXXVIII. 1880. Novo leto se je pri nas z jako veselo dogodbo pričelo, namreč s soglasno volitvijo državnega poslanca, za kar volilcem pristrčno zahvalo daje v imenu narodnega volilnega odbora prvomestnik dr. J. Bleiweis, kateri je v osemintridesetem tečaju svojih Novic priobčil na pr.: „Začasna postava zemljiškega davka pred državnim zborom. Ovčji jeterni metulji ali metljaji. Živinske soli ne dobimo. Kaj tekne živini bolje: cela klaja ali pa zdrobljena ali zrezana. O nauku kmetijstva na preparandiji ljubljanski. Ne odlajšajmo dalje naprave založnic itd.“ —

Ustavoverci se čedalje bolj odkrivajo za nasprotnike ustave. Kaj pomeni beseda konservativec. Kdo je kriv, da državni zbor še ni dovršil zimske sešije nalóg. Ali se bo pri novem številjenji ljudstva v Avstriji narodnost v poštev jemala. Cesar na Češkem in ujevovi spomina vredni izreki („Potrpežljivosti se morate od mene učiti . . državni zbor je veliko dovršil, če tudi ima še veliko storiti . . deželne priklade rastejo od leta do leta in da so menda šole tako drage . . razgovori v češčini — izreki, ki kažejo, da presvitli cesar hoče ravnopravnost narodov in želi spravo med njimi, ljudstvu pa manj davkov, in da odobruje delovanje konservativne (naše) večine v državnem zboru in postopanje ministra Taaffea, ki trdno stoji v zaupanji cesarjevem. Iz vsega pa sledi, da se v Avstriji obračajo stvari na bolje“ itd. 183). Bandero dežele kranjske, v razjasnilo nevednim, v dokaz nasprotnikom (337). Kaj so narodnjaki za Ljubljano storili, ko so v mestnem zboru gospodovali. Odgovor po poročilu dr. Coste.

Poleg gospodarskih, živinozdravniških skušenj, obrtniških, književnih in mnogovrstnih drugih novic se je glasil dr. Bleiweis vzlasti v Novičarju iz Ljubljane pa v Pobirkih iz časnikov. O banki Sloveniji piše (16): V 6. listu se Tagblatt raduje nad krahom banke Slovenije in pri tej priliki umiva glasovito dobo kraljevanja ustavovercev, češ, da Gründungsacta der Verfassungspartei ni zakrivila propad banke Slovenije — die Lieblingsschöpfung des Bleiweis-Costa. Ljubljanski butelj se dela, kakor da bi ne vedel, kar ves slovénski svet vé, da banke Slovenije, ki se je rodila v Celji, stvaritelj je bil glasoviti Nemec Treuenstein in da dr. Jan. Bleiweis se ni nikdar udeleževal ne stvaritve ne nesrečnega gospodarstva te banke. Slovenci, žalibog premalo izurjeni v nemških Gründungen, so se v Celji vsedli Nemcu na limance in tako v veliko škodo zabredli“. — „Veseli smo, da smo rešeni dr. Stremayera kot naučnega ministra, — ali se bomo pa mogli veseliti barona Conrada kot naučnega ministra, bode prihodnost učila. Obljubam in lepim besedam ne verjamemo nič več, le dejanj pričakujemo, ki iz-

vršujejo to, kar besede obetajo (56)^a. — O volitvi g. Petra Grassellija je pisal prvomestnik volilcem: „S to enoglasno volitvijo ste na veliko svojo čast znova izpričali popolno politiško zrelost naroda našega, narodnemu volilnemu odboru pa, kakor vselej, tudi to pot dali častno zaupnico. In zopet je svet videl, da mila naša domovina je zemlja slovenska, na kateri živi čvrst narod, ki se pogumno bori za svoje postavne pravice in pač uže težko čaka, da bi mu v vsacem oziru nastopili boljši časi . . Bodite uverjeni, da ste po nasvetu našem izbrali si za svojega zastopnika moža, ki, stoječ v prvi vrsti naših rodoljubov, dobro pozna razmere cele naše dežele, živo čuti bolečine Vaše in v obče našega naroda, pa ima tudi moč besede, potegniti se krepko za blagor njegov (162)^a.

V deželni zbor so narodni poslanci vstopili s posebno izjavo, natisnjeno v Novicah (185), in dr. Bleiweis je utemeljeval v njem svoj predlog gledé postave za omejitev ženitvanjskih oglasnic (256. 7); pisal o vladnem programu ministra Taaffeja (333); klical javno, kakor prejšnja leta (Hitimo na pomoč stradajočim našim bratom v Istri), tako sedaj: Kažimo z dejanjem sočutje svoje do nesrečnikov — bratov Hrvatov po potresu (372)! — Slovenski Matici predsednik, po izrednem XIV. občnem zboru l. 1878 tudi njen častnik (častni ud), vredoval jej je Letopis, branil jo proti vnanjim pa notranjim sopernikom, kar se bere nekaj v društvenem poročilu, nekaj v Novicah (126. 134 — Koseski. 141 — Slovar. 157 — Spomenica Kopitarjeva) s pristavkom: „Ker nikakor nočemo škandala po časnikih delati s tem, da bi umazano domače perilo prali pred svetom in prave vzroke mnogoletnega doslednjega nasprotovanja Maticnemu delovanju javno razodeli, zato molčimo in Matica mirno trpi kritikovanje znane jej stranke (160)^a. Po njegovi posebni želji in prizadevi se je v Letopis 1880 sprejelo: Življenje in delovanje ss. Cirila in Metoda. Po okrožnici papeža Leona XIII. 30. dne sept. 1880. O njej govori nekoliko v vvodu (294), jako pomenljivo pa v Novicah (332) na pr.: „Obširno to pismo, v katerem ravno sedaj, ko se je posebno v Avstriji pričela duševna borba nemštva proti slovanstvu in so se iz turškega jarma začeli reševati Slovani na vzhodu, papež Leon posebne simpatije razodeva do Slovanov, se po pravici sme imenovati zgodovinsko dejanje, adresirano ne samo do Slovanov katoličanov, temuč tudi do Slovanov pravoslavni. Da je papeževa okrožnica velevažna za ves svet, priča nam tudi to, da se dunajski Slovanom neprijazni časniki ne drznejo napadati papeževe objave. Dozdaj je le en nemško-liberalen časnik se oglasil s potuhneno togoto tako le: Gospodstvo Slovanov stopa na dan, po Grillparzerjevem preroškem vidu na široko sicer in daleko, a ni visoko ni globoko. Slovanstvo se pripravlja, mogočen prostor zavzeti na odru svetá; slovenska idea je sicer v narodnem in političnem oziru mlada, al velikansko napreduje. Nič pa, kako se dandanes slovanska idea razširja po svetu, ne naznanuje očitnejše kot Rim, ki je zmerom natančniše čutstvo imel za to, kar svet v resnici hoče, in ki se je zdaj z gibanjem slovanstva, kolikor cerkvene meje dopuščajo, ongaviti pričel. Prvikrat se godí to, da se slovanskim svetnikom taka čast skazuje, da je slovanstvo tako rekoč med cerkvene velike oblastnije sprejeto. Najnovejša izjava rimska — enciklika papeževa od 30. septembra — je zato velike pomembe in vredna, da je tudi oni v nemar ne puščajo, ki so vajeni, cerkvene prikazni soditi po svetnem merilu“. —

O Novicah je vrednik imel nekatere sitnosti, celo neko pravdo (liedertaflerjev), boril se je za vrlega predsednika deželnega, za predsednika ministerskega (proti Tagblattu in poznej Wochenblattu), branil se dr. J. Bleiweis za delovanje svoje v podkovski in živinozdravniški šoli ljubljanski (374), ter vabil k naročbi na 39. tečaj s krilato besedo: Novice berite! — češ, o gospodarskih predmetih bodo zmerom na vrhuncu znanosti

in skušinj stale, kajti nad 20 tujih kmetijskih časnikov, ki so nam na razpolaganje, dajejo našemu listu vsak teden obilega gradiva, in kolikor je med našimi rojaki odličnih strokovnjakov v gospodarskih vednostih, vse ponosno štejemo med sodelavce Novicam. Poleg obširnega tega polja obdelovale bodo tudi, kolikor meje pripuščajo tedniku, vse, kar se strinja z narodnimi našimi zadevami o slovstvu, vzajemnosti slovanski, politiki itd. Nikdar udane puhlemu liberalizmu, ki je uže toliko nesreč nakopal vsem narodom, — popolno neodvisne in nikomur se klanjajoče, zmerom pa z mirno besedo postopajoče ne bodo nikdar zatajile trojne svetinje slovenskega naroda. Kar se vsak teden zgodi domá in po obširnem svetu, povedale bodo čitateljem svojim na kratko. In tako vabimo rodoljube vseh slovenskih pokrajin na naročbo našega lista, častitim našim prijateljem dopisovalcem pa se toplo zahvalujemo za njihovo prijazno podporo v preteklem letu ter jih uljudne pomoči prosimo tudi v prihodnje (414)^a. Bilo je — zadnjikrat!

XXXIX. 1881. „Zadnji mesec bil je ustavovercem prav res gruden njihove mnogoletne veljave; onemu silovitemu zmaju, ki je neprenehoma sejal nemir in razpor med národi in državo čedalje bolj tiral v propad, strta je glava v obeh postavodajavnih taborih. Sicer je preteklo leto še britko bilo večini onih, ki v znoji svojega obraza obdelujejo mater zemljo; obetalo je mnogo tudi národom slovanskim, al z obljubami skoro vse jim na dolgu ostalo. Naj novo leto izbriše dolgove preteklega!“ S tem zapužanjem stopimo v novo leto, rekel je dr. J. Bleiweis, ter v devetintridesetem tečaju posebej spisal: „Gospodarske skušnje. V zadevah občinskega lova. Kmetovalcem in še posebno manjšim kmetom treba je nujne pomoči (l. 3). Gospodarji, ki zemljiški davek plačujete, pozor! Kmetovalci, posebno kranjski, varujte se lažnjivih prerokov (v tej zadevi). Evropa in pa Amerika v kmetijemskem oziru. Kaj je kmetijstvu prva podlaga. Stara pesem, katero (o gnoji) zopet zapeti moramo našim gospodarjem. Kako misli vlada odstraniti nadloge kmetijstva in še posebe malih kmetov. Naznanilo o premembi podkopske in živinozdravske šole ljubljanske. Odprto pisemce našim gorenjskim gospodarjem (o govedoreji) itd.“ —

Izmed vnanjih dogodkov ga je hudo pretresel umor cara ruskega Aleksandra II. (o grozovitem tem atentatu, peklenskem hudodelstvu neumorne druhali nihilistov... 94-5), a prijetno razveselilo romanje slovansko. V Rim potujočim severnim Slovanom šel je sam naproti na kolodvor ter jih je ogovoril („Za toliko ljubeznjivi govor g. dr. Stulca se zahvaljuje dr. J. Bleiweis“... 210). V proslavo poroke Nj. cesarske visokosti cesarjeviča Rudolfa prišle so „Novice“ v praznični obliki na svetlo (l. 19), čestital je deželnemu predsedniku dr. J. Bleiweis na čelu vseh národnih društev (152), spominjal se te svečanosti v občnem zboru Slovenske Matice („Zapisala bode, kakor je lani storila z encikliko papeža Leona XIII., Slovanom tako milo, v svoj letošnji Letopis 10. dan maja, ko bo cesarjevič Rudolf v ljubezni podal svojo roko kraljevi nevesti Štefaniji“... 141); v ta spomin je kmetijska družba kranjska na svojem vrtu vsadila jabelko (Cesarjevič Rudolf) tudi po njegovem prizadevanji itd.

„Tudi nemški kmet čuti, da mu gre za glavo pod sedanjim slovanskim gospodstvom v Avstriji. On čuti, da tudi za njegovo kožo gre dandanes v boji zoper Nemce na Českem in Kranjskem!“ Če bi tako besedovanje (15) ne bilo prenorčavo, bilo bi res smešno, pravi dr. J. Bleiweis, ter pojasnuje po „Novicah“ iz l. 1861 v članku: Ali je res nemštvo v nevarnosti pogina? oni krič v dokaz, da nemčurji (ne pa pošteni Nemci) v eno mer trobijo isto krivo pesen, mi Slovenci pa stojimo še danes, kakor pred 20. leti na stališči pravice (231). — Minister pravosodja baron Lasser in njegov ukaz sodnijam kranjskim leta 1862... Tako so se slovenščini vrata odprla v sodnije l. 1862, — a zdaj po preteku 19 let, po tolikem napredku njenem in

po tolikih enoglasnih zahtevah v slovenskih časnikih, javnih taborih, deželnih zborih, vladarjevih in ministerskih zagotovilih naj bi se jej v ustavni Avstriji anno 1881 zopet zaprla po odloku g. Waserja in Stremayerja?! — kaže dr. J. Bleiweis za „Promemoria našim gospodom državnim poslancem, gledé na njih interpelacijo zarad slovenskega jezika v sodnijah na Kranjskem, Primorskem (93-4) itd.“ Doživel je vendar določbe, po kateri je minister dr. Pražak odprl mu spet pot v vse sodnije vseh dežel, kjer ljudstvo slovenski jezik govori, kar vesel pripoznava (346) v Novicah: Slovenski jezik pri sodnijah zopet iz groba vstal. — Baron Conrad, c. k. naučni minister, kot ces. kralj. deželni predsednik Kranjski l. 1869 o šolskih zadevah. Obljuba dolg dela — tako se glasi slovensk pregovor. Sveta dolžnost nam je, da opomnimo gospoda ministra (str. 60. gl. 248—257: Matica slovenska in pa slovenske šolske knjige) na to, ker mislimo, da je pošteno govoril, a ne — hinavsko v deželnem zboru kranjskem.

Dogodbe v Pragi — pretepi med českimi in nemškimi študenti — so ga jako vznemirile (215.-6), in obžalovaje jih odgovarja nemčurskim rovarjem, ki tudi pri nas z lažnjivimi pretvezami sejejo seme razpora med národom slovenskim in nemškim (219). Tako resno odgovarja Wochenblattu in Deschmannu o enojnem poveljnem jeziku v armadi avstrijski (234 5). — Končano je bilo s starim letom številenje ljudstva, ki bode zarad občevalnega jezika menda velika statistična laž... Vkljub temu, da so v nekaterih hišah na vso moč iz Slovencev narejali Nemce in je za marsikatero kuharico, katera edino „küß d' Hand“ zna, njen gospod vpisal nemški občevalni jezik, je vendar velikansko število Slovencev (18.313) v Ljubljani, Nemcev (5422) pa le prav za prav nemčurjev ubogo majhna množica. Naj z ozirom na to številenje kazinarji in njihovi privrženci gredó spat z neslanim svojim trdenjem, da je Ljubljana nemško mesto (106)!! — O priliki storjene nezvestobe je živo potožil o hranilnici (106) naši. — Naj bi prihodnji teden — teden po beli nedelji, ko bodo volitve, se naše mesto zopet pokazalo kot bela Ljubljana, kar je toliko let bila, dokler ni pred malo leti birokracija s konstitucijskim društvom v zvezi naših meščanov razcepila na dvoje. Tako je podpisoval se za narodni volilni odbor v pozivu do trgovcev, obrtnikov in rudarjev, ter toplo hvalo dajal v njegovem imenu volilcem za sijanji izid.

Drugače pa je bilo o deželnem zboru, v katerem si je najprej izprosil odpust od častnega posla deželnega glavarja namestnika. — Kakor je nekdanj stal „Hannibal ante portas“, tako stojé zdaj narodni poslanci pred zbornico ljubljansko: na eni strani pred slovesno objavo lanske, da nikdar več ne pridejo v ta z dokazanimi nepostavnimi sredstvi izvoljeni zbor, — na drugi strani pa pred ono oportuniteto, katera je v vsem glavno vodilo sistemi sedanjega ministerstva, ki bi rado vsem strankam vstreglo, pa prav zato nobeni ne vstreže (307).. Novicam, katerim je od nekdanj doslednost glavno pravilo bilo, ona objava narodnih poslancev nikakor ni le gola demonstracija proti vladi bila, ampak temeljito prevdarjena beseda resnih mož v resnem momentu (322).. Kaj so narodni poslanci dosegli v tem zboru? Borba za borbo, krepki govori v mnogih deželnih zborih preteklih let, al vse bilo je bob v steno pri tej večini, ki je od nekdanj sovražna našim pravičnim zahtevam.. Ker sta Bleiweis in Klun skupne izjave narodnih poslancev od 8. junija 1880 in pa soglasnega sklepa od 14. julija 1881, da ne gredó več v sedanji deželni zbor z nepostavno skrpano večino, in so zato za razpust tega zbora ministra Taaffeja prosili, se konsekventno držala in nista šla v zbor, ostali poslanci pa so se uklonili oportuniteti in šli v reduto, Bog vedi kaj pričakovaje, so Novice po končanem zboru z ozirom na njegove bolj eklatantne sklepe vprašale: koliko se je doseglo v tem zboru? To vprašanje je nekoga iz nasprotnega tabora tako

zbedlo . . (gl. Slov. Nar.) . . . Da naših narodnih poslancev nismo v teku celega zborovanja prav nič nadlegovali s svojimi pomisliki, pa tudi ne vzeli v svoj list, kar se nani je iz različnih krajev dopisovalo, vse to zadostno pričajo naši listi. Da bi se pa bile ravno Novice morale odpovedati vsaki objektivni razpravi, zato ne najdemo nikakoršnega razloga. In tako basta (355)! —

Predsednik Slovenski Matici je 27. aprila dr. Bleiweis še sam krepko vodil, občni zbor (141—192), za Letopis dal je poziv slovenskim pisateljem, vse spise zanj sam vredil, zgodovinskemu članku o presvitlih Rudolfih Habsburških pridél opazko, ter zahteval, naj se na vsak način v istem Letopisu 1881 na koncu natisnete dve nemški pesni vedno mu priljubljenega Koseskega (202—208).

V prazničnem svojem (19.) listu, kteremu na čelu sta v prelepih slikah cesarjevič Rudolf pa princesinja Štefanija, pišejo Novice: „Preradostni naznanjamo svojim bralcem danes novico, da ob priliki poroke svetlega cesarjeviča Rudolfa došla je po milosti Nj. veličanstva našega presvitlega cesarja in gospoda Franja Josipa slovenskemu národu velika čast, da je njega voditelj dr. Janez Bleiweis prejel imenitni red železne krone 3. vrste, s katerim v zvezi je plemstvo. Da sme narod slovenski to cesarjevo odlikovanje tudi sebi na čast šteti, razvidno je iz tega, da so ob priliki Bleiweisove 70letnice Slovenci iz vseh pokrajin sijajno ga pripoznali za svojega voditelja, in da mu zdaj, ko ga je presvitli cesar poslalil z imenitnim redom, od rodoljubov vseh strani zemlje slovenske, kakor slišimo, dohaja neštevilno veliko pisem, katera mu radostno čestitajo o cesarjevem odlikovanji. Kakor je njegovo 38letno geslo, kar je dr. Janez Bleiweis delovati začel v našem listu na javnem polji, vseskozi se glasilo: „z Bogom za cesarja in domovino!“ tako tudi s posebnim povdarkom danes, ko cesarjevič Rudolf, naš prihodnji cesar, v ljubezni podaja roko kraljevi princesinji Štefaniji, doní klic naroda slovenskega: „z Bogom za cesarja in domovino!“ In str. 289 se bere: „Presvitli cesar je z lastnoročno podpisano diplomo od dné 17. junija tega leta deželnega glavarja namestniku, profesorju dr. Janezu Bleiweisu, kot vitezu reda železne krone tretje vrste vsled redovnih pravil vitežki stan s priimkom Trsteniški milostljivo podeliti blagovolil. Priimek izvira od Trstenika, rojstvenega sela pradedov njegovih, nad Kranjem stoječega pod visoko gorenjsko goro, kateri je ime Storžič. — Javna zahvala. „Kakor leta 1878 o mojem 70rojstvenem godu, tako mi je o priliki, ko mi je naš presvitli Cesar in Gospod podeliti blagovolil vitežki red železne krone tretje vrste, došlo uni in ta teden ustmeno in pismeno, od blizu in daleč, od posameznih prijateljev in mnozih društev in občin toliko dokazov ljubezni in naklonjenosti, da mi ni mogoče kar hitro, kakor je dostojno in moje srce želi, vsacemu izreči dolžno zahvalo. Zato sem primoran obrniti se na pot javnosti in svojim prijateljem, vsem skupaj in vsacemu posebej, po téj poti objaviti svojo najtoplejšo zahvalo za toliko mila mi čestitanja z radostnim priznanjem da milostljivo odlikovanje Cesarjevo sega veliko dalje nego na samo mojo osobo, marveč da se po njem počesčen čuti ves narod slovenski, s katerim skupno po zgledu Najvišjega cesarjevega gesla: „viribus unitis“ z združeno močjo delujemo Slovenci kot neomahljivo zvesti Avstrijani in pošteni sinovi matere Slovenije. Zato, ponavlja je prísčno zahvalo za tako ljubeznjive čestitke vsem svojim prijateljem, ž njimi vred navdušeno kličem: Slava Njegovemu Veličanstvu presvitlemu cesarju Franc Josipu I! Bog ga z vso Njegovo presvitlo rodovino mnogaja leta živi srečnega!“ V Ljubljani 17. maja 1881. Dr. Janez Bleiweis.

Vabilo k občnemu zboru Kmetijske družbe kranjske jedr. J. Bleiweis še sestavil in priobčil (l. 44), napovedal začetek podkovske šole, ponavljal (str. 371) važnost ravno letošnjega zbora, dobil v njem 23. nov. nepričujoč splošno pohvalo in izraz

sočutja, bil vnovič voljen za tajnika, kot vodja podkovske šole poklical učence z učiteljem k sebi zavoljo bolehnosti na dom ter jim razložil vredbo polletnega podkovskega poduka in šole veliko korist za učence same, kateri po dobro prestani preskušnji zadobé pravico samostojnega podkovstva pa tudi korist za deželo, katera je na stotine kovačev že dobila po nji itd.; — kar povedó Novice (str. 380): „Vse mesto je te dni pretresla strašna novica, da je g. dr. Janez Bleiweis vitez Trsteniški nevarno zbolel. Res je bila plemenitega gospoda hudo prišla bolezen, pa danes moremo povedati veselo novico, da mu je odleglo in da je najboljšo upanje, da nam milostljivi Bog to drago in domovini nenadomestljivo življenje ohrani še dolgo dolgo let“. Toda — človek obrača, Bog obrne. Dne 22. nov. se je dal pobožno previditi, v sredo 23. nov. je nekoliko vstal, in dajal še naročila o Novicah, ki so prišle popoldne v tisek; sicer je vodil svoje drage Novice do sobote, in celo v ponedeljek 28. nov. dopoldne je še imel zaradi njih pogovor z dr. Poklukarjem, in vedel je vsaj za polovico tistega lista, v katerem je bila priobčena smrt njegova. Novice so (str. 387) naznanile smrt svojega šejanskega vrednika, v naslednjih listih donašale popise o zadnjih dnevih in o slavnem pogrebu njegovem, razglašale odmeve iz vseh strani, a pravi mrtvaški list dale mu v pomenljivem črnem okviru (t. XXXIX št. 48 30. nov.) v teh-le besedah:

Mrtvaški zvon je zapel,
ugasnila je najsvetlejša Slovenije luč,
narod slovenski je zgubil svojega očeta:

Doktorja Janeza Bleiweisa viteza Trsteniškega

ni več med nami, vzela nam ga je nemila smrt.

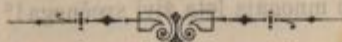
Včeraj preselil se je njegov preblagi duh v daljno večnost.

Kakor narod, solzé se tudi

„NOVICE“

za svojim očetom in nevtrudljivim svojim vrednikom.

Božja mu milost!

Razgled.

	Stran
1. Bukve za kmeta . . . 1843. 8. 83	2
2. Velika Pratika l. 1844—1880	4
3. Miloserčnost do žival. 1846. 8. 70	7
4. Letopis Slovenskega društva . . . 1849. 8. 44	14
5. Nauk murve in svilode . . . 1851. 8. 54	18
6. Nauk kopita in kopitne bolezni . . . 1851. 8. 114	18
7. Koledarčik Slovenski l. 1852	20
8. Koledarčik Slovenski l. 1853	21
9. Nauk živini o porodih . . . 1853. 8. 86	21
10. Slovensko Berilo za 3. gimnazijski razred 1854. 8. 176	22
11. Koledarčik Slovenski l. 1854	22
12. Koledarček Slovenski l. 1855	24
13. Slovensko Berilo za 4. gimnazijski razred 1855. 8. 188	24
14. Zgodovina kmetijske družbe. 1855. 8. 32	24
15. Nauk od reje domače živine. 1855. 8. 71	24
16. Nauk klavno živino in meso . . . 1855. 8. 21	24
17. Koledarček Slovenski l. 1856 . . . Zlati Klasi 1852—6	26
18. Slovenski jezik pa Krajnska špraha. 1862. 8. 16	36
19. Slovenske gledališčine igre. I—V	41
20. Letopis Slovenske Matice l. 1867—1869	48
21. Nauk o umni živinoreji. 1871. 8. 119	51
22. Baron Anton Zois l. 1873	57
23. Literarna zapuščina dr. Fr. Prešerna l. 1875	60
24. Letopis Slovenske Matice l. 1877—1881	64
25. Novice l. 1843—1881	1—74

